

**UTREDNING OM HURUVIDA EVANGELISK-
LUTHERSKA KYRKAN I FINLAND SKA AVSTÅ
FRÅN VIGSELRÄTTEN OCH OM VIGSELNS
BETYDELSE FÖR KYRKANS IDENTITET**

Eila Helander
2017

Till Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands biskopsmöte

Härmed överlämnar jag den begärda utredningen om huruvida kyrkan ska avstå från vigselrätten och om vigselns betydelse för kyrkans identitet och om vilka alternativ kyrkan står inför.

Jag tackar styrgruppen som tillsattes för att stödja mig, Kyrkans forskningscentral och alla de personer som med sin sakkunskap bidragit till färdigställandet av utredningen.

Åbo i september 2017

Eila Helander

Professor emerita

SAMMANDRAG

1. Under historiens gång har vigseln och synen på äktenskapet inom evangelisk-lutherska kyrkan genomgått förändringar. Under trycket av sekulära krav har kyrkan strävat efter att hålla fast vid vigselrätten. Den kyrkliga vigseln har som ett valbart sätt att ingå äktenskap ansetts fungera bra och tjänat såväl dem som vigs som kyrkan och samhället.

2. År 2016 ingicks bland kyrkans medlemmar 57 procent av äktenskapen genom kyrklig vigsel och 43 procent genom borgerlig vigsel. Välsignelsen av äktenskap har inte vunnit popularitet bland dem av kyrkans medlemmar som har valt borgerlig vigsel. De flesta vigselförrättarna finns inom evangelisk-lutherska kyrkan. Om kyrkan avstår från vigselrätten behövs ett avsevärt antal nya borgerliga vigselförrättare. De övriga kyrkorna och religiösa samfunden har inga avsikter att avstå från sin vigselrätt.

3. Förutom de teologiska aspekterna har kyrkornas förhållningssätt till könsneutrala äktenskap även samband med respektive lands lagstiftning om homosexualitet. De lutherska kyrkorna i de övriga nordiska länderna har godkänt könsneutrala äktenskap. De kyrkor som accepterat könsneutrala äktenskap utgör i en ekumenisk kontext en minoritet.

4. Kyrkan har ingen anledning att avstå från sin vigselrätt. Totalt 18 procent av finländarna och endast 11 procent av kyrkans medlemmar understöder en ändring där kyrkan avstår från vigselrätten. Om kyrkan gör det leder det till en minskning av antalet konfirmander och döpta, vilket i sin tur leder till att medlemsantalet i kyrkan sjunker och åldersstrukturen förskjuts mot de äldre åldersklasserna. Det leder även till att kyrkans identitet som en kyrka som tjänar sina medlemmar försvagas ansevärt och detta har följder även på samhällelig nivå.

5. För ett bevarande av vigselrätten talar teologiska grunder, kyrkans självförståelse av sin uppgift och det nuvarande välfungerande valbara systemet för ingående av äktenskap som också tar hänsyn till individens rätt att välja vigselform. Den kyrkliga vigseln har ett mycket starkt stöd både bland finländarna i allmänhet och bland kyrkans medlemmar. Vigselrätten stärker kyrkans identitet som förkunnare av evangeliet, som en kyrka som tjänar människan och samhället och som samtidigt värnar om såväl religions- som kulturtraditionen samt som en central påverkare i det finländska samhället.

6. Av utredningen framgår att alla de alternativ som lades fram i uppdraget gällande bevarandet av vigselrätten och välsignelsen av borgerliga äktenskap, antingen under nuvarande eller förändrade förutsättningar, är förknippade med problem som ansluter till kyrkans identitet, medlemsstruktur och ekonomi samt med rättsliga frågor som måste lösas. Ständiga konflikter inom kyrkan tär på dess resurser att fokusera på den grundläggande uppgiften och ger utomstående stoff för en negativ definition av kyrkans identitet.

7. Resultatet av utredningen är ett kompromissförslag där kyrkan behåller nuvarande vigselpraxis, med samtidigt godkänner att det inom den även kan finnas en annan teologiskt motiverad handlingsmodell för vem kyrkan kan viga till äktenskap och vilkas borgerliga äktenskap den kan välsigna: a) endast en man och en kvinna kan vigas till äktenskap och endast ett borgerligt äktenskap mellan en man och en kvinna kan välsignas, b) personer av samma kön kan vigas till äktenskap och ett äktenskap mellan personer av samma kön kan välsignas.

8. Den grundläggande strukturen i den här kompromissen med två modeller är följande: Om kyrkan håller fast vid det nuvarande förfarandet anser den att det finns teologiska grunder för kyrklig vigsel av personer av samma kön och välsignelse av deras borgerliga äktenskap och tillåter präster som omfattar denna åsikt möjligheten att i enlighet med sitt samvete viga ett samkönat par och välsigna deras borgerliga äktenskap. Inom kompromissen är det möjligt att gå vidare på de fyra sätt som presenteras i utredningen. I vilken utsträckning de nödvändiga ändringarna behöver dokumenteras varierar allt från beslut av kyrkomötet till ändringar i kyrkoordningen och handboken.

1. INLEDNING	3
2. KYRKLIG VIGSEL I RELATION TILL ÄKTENSKAPET SOM SAMHÄLLELIG INSTITUTION.....	8
2.1. Äktenskapets historia i Finland	8
2.2 Motiveringar för kyrklig vigsel.....	16
2.3 Vigsselförrättare	19
2.4 Kyrkligt vigda och välsignade äktenskap	22
3. KÖNSNEUTRALA ÄKTENSKAP OCH ANDRA KYRKORS BESLUT.....	26
3.1 De lutherska kyrkorna i Norden	26
3.2 Anglikanska kyrkan och andra protestantiska kyrkor	28
3.3 Katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna.....	28
3.4 Kyrkor med vigslerätt i Finland.....	29
4. BESLUTSALTERNATIV I FRÅGA OM KYRKANS VIGSELRÄTT	31
5. ALTERNATIVENS FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER	33
5.1 Juridiska åtgärder	33
5.1.1 Skyldigheten att iaktta lag och ordning.....	33
5.1.2 Samvetsfriheten	36
5.1.3 Ändringar i lagarna, kyrkoordningen och handboken.....	39
5.1.4 Alternativ.....	41
5.2 Beslutens betydelse för kyrkans medlemmar	44
5.2.1 Medlemskapet i kyrkan	44
5.2.2 Medlemmarnas synpunkter på de olika alternativen	49
5.2.3 Återverkningar på dopets och konfirmandundervisningens ställning	60
5.2.4 Alternativ.....	63
5.3 Kyrkans teologiska identitet.....	65
5.3.1 Teologiska motiveringar	65
5.3.2 Kyrkans missionsansvar och pastorala ansvar	70
5.3.3 De ekumeniska kontakterna	73
5.3.4 Alternativ.....	76
5.4 Kyrkans identitet i förhållande till samhället och kulturen.....	79
5.4.1 Kyrkan som kulturell och samhällelig påverkare.....	79
5.4.2 Alternativ.....	84
5.5 Ekonomiska och samhällliga konsekvenser	85
5.5.1 Kyrkans personal och ekonomi	85
5.5.2 Kostnader för personer som vigs till äktenskap.....	87
5.5.3 Förhållandet mellan kyrkan och staten.....	88

5.5.4 Alternativ.....	89
6. SAMMANSTÄLLNING OCH BEDÖMNING AV ALTERNATIVEN	92
KÄLLOR OCH LITTERATUR	101
BILAGOR	

1. INLEDNING

I mars 2017 trädde lagen om könsneutrala äktenskap i kraft i Finland. Enligt den kan par av samma kön och av olika kön vigas till äktenskap. Ändringen av äktenskapslagen inverkar inte på den kyrkliga vigseln inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, om inte kyrkomötet fattar nya beslut i frågan. Ändringen i äktenskapslagen har väckt diskussion och motstridiga förväntningar har riktats mot kyrkan. Som ett alternativ för att lösa situationen har man föreslagit att kyrkan avstår från vigselrätten.

Uppdraget från biskopsmötet¹

Kyrkomötesombudet Risto Tuori lämnade 2016 ett ombudsinitiativ till kyrkomötet om att Kyrkostyrelsen ska utreda huruvida det finns anledning för kyrkan att avstå från att viga till äktenskap och om att vidta nödvändiga åtgärder till följd av detta. Kyrkomötets allmänna utskott behandlade ombudsinitiativet och utskottets betänkande godkändes i november 2016. I betänkandet konstateras att utredningen bör innehålla en bedömning av de positiva och de negativa följderna såväl av att kyrkan behåller vigselrätten som av att den avstår från den. Enligt beslutsklämman remitterades ombudsinitiativet till biskopsmötet för beredning i samarbete med Kyrkostyrelsen. Som motivering angavs att ärenden som gäller kyrkans lära och förrättningar hör till biskopsmötets behörighet. Samtidigt konstaterades att utredningen av ett så här betydelsefullt ärende kräver involvering av den kompetens Kyrkostyrelsen olika avdelningar besitter.

Biskopsmötet behandlade ärendet vid sitt sammanträde i januari 2017. Det konstaterade att utredningen, som görs i samarbete med Kyrkostyrelsen, kan utföras antingen som ett mer begränsat eller omfattande arbete. I det mer begränsade alternativet skulle man utarbeta och sammanställa svar på de viktigaste frågorna i allmänna utskottets betänkande med hjälp av Kyrkostyrelsens sakkunniga. I det mer omfattande alternativet skulle biskopsmötet ta ett större ansvar och utredningen av vigselrätten utgöra en grundlig kartläggning av vigselns betydelse för kyrkans identitet och de olika alternativ kyrkan har.

Biskopsmötet beslutade vid sitt sammanträde 25.1.2017 att

- a. genomföra den utredning om huruvida kyrkan ska avstå från vigselrätten som kyrkomötet begärde enligt det mer omfattande alternativet som lades fram i framställningen
- b. ta fram en bakgrundsutredning för detta senast 31.10.2017
- c. kalla professor Eila Helander att genomföra bakgrundsutredningen
- d. som stöd för bakgrundsutredaren tillsätta en styrgrupp bestående av ärkebiskop Kari Mäkinen (ordf.), kanslichef Jukka Keskitalo, tf direktören för Kyrkans forskningscentral

---

¹ Biskopsmötets protokoll 1/2017 § 7

Kimmo Ketola, ecklesiastikrådet Pirjo Pihlaja och biskopsmötets generalsekreterare Jyri Komulainen (sekr.).

Biskopsmötet diskuterade innehållet i utredningen. Utredningen kunde till exempel behandla den kyrkliga vigselns betydelse i relation till äktenskapet som samhällelig institution, vilka lösningar andra kyrkor har kommit fram till, olika alternativa lösningar och en bedömning av deras genomförbarhet, alternativens juridiska förutsättningar, betydelsen för medlemmarna, inverkan på kyrkans identitet, kyrkans och statens relationer samt kyrkans personal och ekonomi.

Biskopsmötet drog upp riktlinjerna för de alternativa besluten om kyrkans vigselrätt på följande sätt:

- a. vigselrätten behålls under nuvarande förutsättningar
- b. vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar
- c. vigselrätten behålls under nuvarande förutsättningar, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras
- d. vigselrätten slopas och välsignelse under nuvarande förutsättningar
- e. vigselrätten slopas och förutsättningarna för välsignelse ändras
- f. kyrkan avstår från alla förrättningar i anslutning till ingående av äktenskap.

Hur utredningen genomfördes och bakgrundsmaterial

Utredningsarbetet inleddes 1.2.2017 och utredningen lämnades till biskopsmötet 6.9.2017. Under denna tid sammanträdde styrgruppen fem gånger.

Uppdraget förutsatte ett mycket omfattande bakgrundsmaterial.

1) Skriftligt material

För utredningen har jag utnyttjat kyrkans lagstiftning och handbok, kyrkomötets protokoll, olika kyrkliga kommittéers betänkanden, kyrkans utredningar om äktenskapet, det registrerade partnerskapet och äktenskapslagen, material från Kyrkostyrelsens olika avdelningar, biskopsmötet och olika arbetsgrupper, statistik från kyrkan och Statistikcentralen, betänkanden från statliga kommittéer, religiösa samfunds och statsförvaltningens webbsidor samt forskning inom området. Jag har också tagit del av det som skrivits om ämnet i tidningspressen.

2) Kontakter

Jag har per e-post kontaktat stiftens och magistraterna om antalet personer med vigselrätt. Gällande Svenska kyrkan har jag ett flertal gånger haft kontakt med professor Cristina Grenholm och gällande Norska kyrkan med professor Jan-Olav Henriksen.

3) Intervjuer och observationer

I samband med arbetet har jag intervjuat följande personer: ärkebiskop Leo, Ortodoxa kyrkan i Finland, biskop Teemu Sippo, Katolska kyrkan i Finland, kyrkosamfundsledaren Hannu Vuorinen, Suomen vapaakirkko (Frikyrkan i Finland), föreståndare Mika Yrjölä och verksamhetsledare Esko Matikainen, Pingstkyrkan i Finland, universitetslektor Sini Hulmi, Helsingfors universitet, lagstiftningsdirektör Antti T. Leinonen och lagstiftningsrådet Outi Kemppainen, justitieministeriet, professorn i civilrätt Urpo Kangas, Helsingfors universitet, äldre regeringssekreterare Joni Hiitola, undervisnings- och kulturministeriet, professor Risto Saarinen, Helsingfors universitet, professor Veli-Pekka Viljanen, Åbo universitet, docent Minna Hietamäki, Helsingfors universitet och teologie doktor Elina Hellqvist, Kyrkostyrelsen.

Våren 2017 lämnades ett ombudsinitiativ om en utvidgning av kyrkans äktenskapsbegrepp till kyrkomötet.² Eftersom initiativet innehållsligt tog upp frågor som även ingår i detta uppdrag ansåg jag det vara nödvändigt att följa kyrkomötets remissdebatt om initiativet under tiden 2–5.5.2017.

4) Positionspapper

Eftersom det har framförts olika teologiska synsätt på den fråga som utredningen gäller, ansåg jag det vara viktigt att som stöd begära en kort framställning av personer som verkar på gräsrotsnivå inom olika uppgifter i församlingarna samt av profilerade personer inom väckelse- och medborgarrörelserna om hur de teologiskt motiverar de alternativ biskopsmötet skisserade upp. Följande personer åtog sig uppgiften: TD Timo Junkkaala, femte väckelsen; TD, docent Vesa Hirvonen, rörelsen Kom alla; TD Riitta Särkiö, kaplan i Launeen seurakunta och FD Satu Saarinen, kyrkoherde i Uleåborgs domkyrkoförsamling.

5) Enkät om kyrkans vigselrätt

Finländarnas inställning till evangelisk-lutherska kyrkans rätt att viga par till äktenskap utreddes i en enkät. Enkäten genomfördes av Taloustutkimus Oy på uppdrag av Kyrkans forskningscentral. Materialet samlades in via Taloustutkimus webbpanel som består av över 50 000 medlemmar. Panelisterna besvarade enkäten på webben i en CAWI-miljö (Computer Aided Web Interview), som är skyddad med användarnamn och lösenord. Enkäten genomfördes i Taloustutkimus webbpanel 11–18.4.2017.

Målgruppen utgjordes av invånare i Finland mellan 15 och 79 år (exkl. Åland). Inbjudan att delta skickades till 4 733 personer. De yngre åldersgrupperna översamplades för att säkerställa ett tillräckligt antal deltagare i alla åldersgrupper. För 15–24-åringarna var överrepresentationen i samplet 3,6 och för 25–34-åringarna 1,5. Enkäten besvarades av 1 282 personer. Svarsprocenten blev således 27,1 procent. För resultatanalysen viktades materialet enligt ålder, kön, bostadsort och tillhörighet till religiöst samfund för att representera befolkningen i intervallet 15–79 år. Det viktade materialet representerar

---

² Ombudsinitiativ 1/2017

4 285 000 personer, dvs. Finlands vuxna befolkning. Felmarginalen är 2,5 procentenheter åt båda hållen. Analysmetoderna beskrivs i bilaga 1.

Utredningens approach och avgränsningar

I uppdraget lyfte man fram behovet av information om hur de olika alternativen inverkar på kyrkans identitet. Eftersom identitet är ett mycket brett begrepp och förstås på lite olika sätt inom olika discipliner, är det på sin plats att precisera den approach som ligger till grund för hur jag ser på identitet i den här utredningen.³

Upplevelsen av identitet är subjektiv och formas av olika element i interaktion med andra i den sociala kontexten. Processen för den identitet som delas av medlemmarna är densamma även i olika gemenskaper. Gemenskapens identitet grundar sig på medlemmarnas upplevelse av ömsesidig likhet i förhållande till medlemmar i andra grupper som upplevs som annorlunda. En grups identitet existerar således inte utan att det finns andra annorlunda grupper. Gränserna mellan grupperna kan anges med hjälp av lära, praxis och symboler som till exempel trosbekännelse, dieter eller klädstil. En gemenskaps identitet är underställd viljan. Gemenskapen kan proaktivt producera eller välja de faktorer med vilka den skapar sin identitet och genom vilka den vill särskilja sig från eller identifiera sig med andra. En gemenskap kan också bygga upp sin identitet reaktivt av olika faktorer som svar på stimuli utifrån.

Precis som då det handlar om individer, kan andra koppla egenskaper till gemenskapen som den själv nödvändigtvis inte betraktar eller upplever som sina egna. Då förbises eller avvisas egenskaperna av gemenskapen utan att bli identitetsproducerande faktorer inom gemenskapen. Följden är en kamp mellan givna och självvalda egenskaper för att definiera identitet. När en gemenskaps identitet formas finns det skäl att även beakta huruvida det sker via en negation, dvs. "det här är vi inte" eller via en positiv identitetsangivelse, dvs. "det här är vi".

I den här utredningen anser jag att kyrkans identitet bygger på dess självförståelse av sin uppgift och interaktion med den omgivande verklighet där den verkar. Jag granskar identiteten ur dessa två synvinklar och växelverkan mellan dem: 1) Vilken är kyrkans självförståelse av den fråga utredningen tar upp? 2) Vilka förväntningar och tryck riktas mot kyrkan i frågan om könsneutrala äktenskap både inom och utom kyrkan? och 3) Hur inverkar alla dessa faktorer tillsammans på hur kyrkans identitet upplevs i de olika alternativen?

I enlighet med uppdraget fokuserar jag på att kartlägga vigselns betydelse för kyrkans identitet och vilka alternativ kyrkan har om den behåller eller avstår från vigselrätten. Det här avgränsar hur granskningen av olika synvinklar görs. I de olika alternativen behandlar jag till exempel olika teologiska aspekter på äktenskapet och deras betydelse för kyrkans

---

³ Om identitet t.ex. Hall 1999; Abrams & Hogg (eds.) 1999; Brown & Capozza (eds.) 2006. Häkkinen strukturerar sina forskningsresultat genom att använda sig av identitetsbegreppet. Häkkinen 2010.

identitet, men försöker inte presentera kyrkans äktenskapsteologi. Jag räknar inte heller upp enstaka verser i Bibeln och gör inga exegetiska analyser av bibeltexter om äktenskapet, eftersom det finns gott om forskningsbaserad information om ämnet. Dessutom är kyrkans identitet och samhällseliga relationer avsevärt större frågor än vad det inom detta uppdrag är skäligt eller ens möjligt för mig att behandla i utredningen. I fråga om de ekumeniska relationerna inriktar jag mig endast på de stora linjerna.

Använda källor och litteratur presenteras i litteraturförteckningen. Jag har minimerat användningen av hänvisningar närmast till direkta citat och ställen där en exakt hänvisning ger läsaren möjlighet att noggrannare sätta sig in i saken.

I avsnitten 2 och 3, genast efter inledningen, presenterar jag kontexten för det ämne som utreds. I avsnitt 4 presenterar jag möjliga alternativ till beslut om vigselrätten. I avsnitt 5 behandlar jag förutsättningarna för alternativen och deras konsekvenser utifrån de synsätt uppdraget stipulerade. I slutet av samtliga underavsnitt presenterar jag hur de frågor som behandlades i avsnittet ter sig i de olika alternativen. Det här innebär en viss upprepning, men jag anser att fördelarna med detta upplägg är större än nackdelarna. I avsnitt 6 sammanställer jag det jag kom fram till i de olika avsnitten och bedömer de olika alternativens genomförbarhet. Källorna och litteraturen presenterar jag i slutet av arbetet. Bilagorna innehåller en presentation av analyserna av enkätmaterial och tabellerna med logistisk regressionsanalys.

2. KYRKLIG VIGSEL I RELATION TILL ÄKTENSKAPET SOM SAMHÄLLELIG INSTITUTION

2.1 Äktenskapets historia i Finland

I Sverige och Finland har den tidiga äktenskapsbildningen sina rötter i den gamla germanska rätten. Äktenskapet sågs som ett köpekontrakt mellan två släkter där besittningsrätten till fästmän övergick till fästmannen vid trolovningen, överlämnandet av fästmän och då paret inlett intimt umgänge. I kristendomens fotspår började det på 1200-talet bli vanligt med äktenskap som välsignades i kyrkan. Ingåendet av äktenskap förblev dock länge en tudelad handling. Rättsligt avgörande var trolovningen där fästmän anförtroddes fästmannen. Den kyrkliga delen bestod av ett kyrkobesök, nattvardsgång och välsignelse av förbundet. Dessa två förrättningar smälte så småningom samman. Den kanoniska rätten underströk på den romerska rättens sätt att äktenskapet bygger på ett ömsesidigt avtal mellan två personer. Förbundet befästes genom samlag. Makarnas uppgift var att genom att befrukta och föda nytt liv fortsätta Guds skapelsearbete. Äktenskapet sågs i den katolska kyrkan som ett sakrament och kunde därför inte upplösas. Av denna anledning försökte kyrkan försäkra sig om att äktenskapet grundade sig på fästparets fria vilja och med hjälp av äktenskapshinder kontrollera rätten att ingå äktenskap. Genom att gå tillväga på detta sätt förhindrade man att äktenskapet senare skulle kunna upplösas.

Med reformationen utmönstrades läran om äktenskapet som ett sakrament i den lutherska kyrkan. Den kanoniska rätten fick träda tillbaka och kyrkans makt i äktenskapsfrågor övergick till världsliga makthavare och bestämmelserna om äktenskapet inkluderades i statens lagstiftning. Det här betydde emellertid inte att kyrkans övervakning av äktenskapet upphörde. Förändringen medförde inga stora omställningar i vigselpraxisen i Sverige-Finland. Samhälleligt sett inledde trolovningen fortfarande äktenskapet. I Finland gav Mikael Agricola anvisningar om hur trolovningen skulle ske och önskade att prästerna skulle förrätta trolovningarna som därmed skulle vara under kyrkans kontroll. Trolovningen som en inledningsakt för äktenskapet fick emellertid rätt snart ge vika och vigseln blev den förrättning med vilken man övervakade ingåendet av äktenskap. Kyrkoordningen från 1571 förutsatte att alla äktenskap ingicks genom kyrklig vigsel som gjorde dem giltiga. Det fanns dock fortfarande äktenskap som endast byggde på trolovning och som kyrkan försökte få bukt med. Ett par som inlett det äktenskapliga samlivet utan att vara vigda kunde bötfällas för "otidigt sängelag". Äktenskapet var giltigt även om de inte hade vigts i kyrkan. Eftersom det kyrkliga livet var fast knutet till utövandet av statlig makt, smälte det tidigare tudelade sättet att ingå äktenskap i Sverige samman till en förrättning. Med den förnyade giftermålsbalken i 1734 års lag blev den kyrkliga vigseln obligatorisk. Den nära relationen mellan kyrkan och staten återspeglas tydligt i att nästan alla bestämmelser om äktenskapet i 1686 års kyrkolag togs med i 1734 års giftermålsbalk. Ingåendet av äktenskap innehöll tre steg: trolovning, lysning till giftermål och kyrklig vigsel.

När Finland 1809 kom under ryskt styre fick även ortodoxa kyrkan vid sidan av den lutherska rätt att övervaka ingåendet av äktenskap. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet flyttade judar samt tatarer som bekände sig till islam från Ryssland till Finland. År 1917 och i äktenskapslagen från 1929 beviljades den katolska kyrkan och de judiska församlingarna i Helsingfors, Åbo och Viborg rätt att övervaka ingåendet av äktenskap. De trossamfund som registrerat sig med stöd av 1923 års religionsfrihetslag fick på anhållan även vigselrätt.

Trolovningen var länge en rättsligt viktig händelse i den finländska äktenskapstraditionen. Trolovningen och de skyldigheter som följde av att den bröts reglerades i äktenskapslagen från 1929. Trolovningens juridiska betydelse avtog så småningom. I den ändring av äktenskapslagen som trädde i kraft 1988 konstateras endast att en kvinna och en man som har kommit överens om att ingå äktenskap med varandra är förlovade. I den reform av äktenskapslagen som trädde i kraft i mars 2017 talas det endast om två personer. Förlovningsen är fortfarande en del av sedvanorna kring att bilda par, men upplevs nödvändigtvis inte föregå ett äktenskap, utan den kan vara en handling genom vilken paret vill särskilja sin relation från tidigare motsvarande relationer och offentliggöra detta.

I lutherska länder har det varit den profana rättens uppgift att avgöra om det har funnits hinder för äktenskap mellan personerna i fråga. I Finland har en mängd äktenskapshinder avskaffats så småningom. En del av äktenskapshindren hade att göra med ståndstillhörigheten för den som tänkte gifta sig. När adelns makt ökade började den se det som viktig att skydda sin ekonomiska ställning mot icke ståndsmässiga äktenskap. I 1686 års kyrkolag förbjöds präster att förrätta icke ståndsmässiga vigslar med hot om fängelse på vatten och bröd och förvisning från landet. Genom hela 1800-talet avskaffades adelsprivilegierna gradvis och när ståndssamhället upphörde 1905 förlorade bestämmelser av detta slag sin betydelse. Trots att kyrkolagen från 1686 godtog äktenskap mellan en lutheran och någon annan kristen, skulle prästerna dock avråda från detta. Äktenskap mellan kristna och "hedningar" var förbjudna, vilket ännu nämns i den 1909 tryckta kyrkolagboken. När borgerliga äktenskap trädde i kraft i början av 1918 förlorade detta äktenskapshinder sin betydelse. Nattvardsplikten för dem som tänkte ingå äktenskap avskaffades först 1910. Smittsamma sjukdomar och vissa andra sjukdomar klassades länge som äktenskapshinder. De senaste avskaffades först i äktenskapslagen från 1987.⁴ Det kontinuerliga avskaffandet av äktenskapshinder visar att statsmakten och kyrkan på detta sätt har eftersträvat att göra det möjligt för så många som möjligt att gifta sig. Egentliga äktenskapshinder är i lagen sådana faktorer som begränsar en persons självbestämmanderätt. Sådana är minderårighet, allvarlig utvecklingsstörning, ett giltigt äktenskap eller registrerat partnerskap. Dessutom är nära släktskap ett hinder för äktenskap.

---

⁴ Om äktenskapshinder t.ex. Pullinen 2002

Äktenskapshindren utreddes genom lysningar, som var en förutsättning för att ingå äktenskap. Enligt 1929 års äktenskapslag skulle lysning av bägge de trolovade begäras hos lysningsmyndighet på den ort där kvinnan var införd i kyrkböckerna eller motsvarande register. Antalet lysningar reducerades under årens lopp från tre till en. Under den senare hälften av 1900-talet slopades lysningsförfarandet och hindersprövning infördes. År 1998 föreskrevs att det är magistratens uppgift att undersöka om det föreligger något i lag angivet hinder för ett äktenskap. Hindersprövning kan också ske hos den församling i evangelisk-lutherska kyrkan eller i ortodoxa kyrkosamfundet där de förlovade eller den ena av dem är medlem. Samtliga par får själva besluta om deras tilltänkta äktenskap ska kungöras i kyrkan eller inte.

Borgerliga äktenskap har tidvis diskuterats i kyrkan. Sedan franska revolutionen har borgerliga äktenskap varit möjliga i många europeiska länder antingen som ett obligatoriskt eller valbart sätt att ingå äktenskap på. Till följd av den kyrkliga homogeniteten förblev den kyrkliga vigseln mycket länge det enda sättet man kunde gifta sig på i Finland. I slutet av 1800-talet blev kyrkan och dess maktposition i samhället föremål för kraftig kritik och kraven på förändring var ett steg i kampen för en större samvets- och religionsfrihet.

Ett av kraven på förändring gällde möjligheten till valbar borgerlig vigsel. År 1898 ansåg kyrkomötet att borgerlig vigsel inte lämpar sig för medlemmar i lutherska kyrkan. Bakom detta låg en oro för att borgerlig vigsel blir obligatorisk.⁵ Vid ingången av nästa sekel hade det religiösa fältet i Finland undergått en sådan mängd förändringar att det fanns ett tydligt behov av borgerliga äktenskap. År 1908 hade Kejsarliga senaten bett VI kyrkomötet om utlåtanden om dess förslag till religionsfrihetslag och till lag om ingående av äktenskap inför en civil ämbetsman. Vid kyrkomötets diskussion konstaterades behovet av borgerlig vigsel för personer som inte tillhörde kyrkan, men den sågs som ett undantag från den rådande kutymen. Förslaget om en valbar vigsel föranledde en hetsig debatt. Kyrkomötet gick in för valbar borgerlig vigsel.⁶ Riksdagen godkände valbar borgerlig vigsel 1911, men på grund av det rådande politiska läget gavs förordningen om ingående av äktenskap inför en civil myndighet först i november 1917 och trädde i kraft vid ingången av påföljande år. Lagändringen underströk parets rätt att själva besluta vilken slags vigsel de önskade. Förordningen stod emellertid i strid med den då gällande kyrkolagen som fastställde att kyrkans medlemmar ska ingå äktenskap genom kyrklig vigsel. Med ändringen av kyrkolagen 1925 utgick denna motstridighet och valbar borgerlig vigsel blev möjlig även för kyrkans medlemmar.

Den borgerliga vigseln aktualiserade frågan om välsignelse av borgerliga äktenskap. År 1913 föreslog kyrkomötet att kyrklig välsignelse ska vara obligatorisk även för medlemmar i kyrkan som ingått äktenskap inför en civil myndighet. Riksdagen avslög dock förslaget.

---

⁵ Kyrkomötets protokoll 1898, 762–883

⁶ Kyrkomötets protokoll 1908, 49–61, 861–951; Juva 1976, 86–87

Behandlingen av ärendet fortsatte på både VIII (1918) och IX (1923) kyrkomötet. Välsignelse av äktenskap på brudparets begäran togs med i 71 § i 1925 års kyrkolag:

De, hvilka äktenskap med hvarandra ingå vilja, skola genom vigsel förenas, på sätt handboken derom säger.

Inför borgerlig myndighet ingångna äktenskap skola, på anhållan, välsignas på sätt i handboken angives.

I motsats till vad som förutspåts skedde ingen stor förskjutning från kyrklig till borgerlig vigsel. Borgerliga vigslar var fram till början av 1950-talet nästan undantagslöst s.k. obligatoriska borgerliga vigslar och anlidades närmast av sådana vigselpar villkas kombinationer av religiösa samfund och befolkningsregister absolut förutsatte det. Majoriteten av befolkningen ingick äktenskap genom kyrklig vigsel.

Formerna för att ingå äktenskap föranledde åter debatt på 1960- och 1970-talen. Debatten anknöt till den kritik som då från såväl vänster- som kulturradikalt håll riktades mot kyrkan och till de olika initiativ som syftade till att separera kyrkan och staten, av vilka ett handlade om att slopa den kyrkliga vigselrätten. Även de flesta politiska partier tog i sina egna religions- och kyrkopolitiska program ställning för antingen det rådande systemet eller obligatorisk borgerlig vigsel. Från och med 1970-talet började även vissa medlemmar som hade rätt till kyrklig vigsel i evangelisk-lutherska kyrkan välja borgerlig vigsel.

Den kritik kyrkan fick bidrog till att det utvidgade biskopsmötet 1966 tillsatte en kommitté för att utreda religionsfrihetsfrågor och frågan om enligt vilka principer kyrkans och statens relationer eventuellt kunde utvecklas.⁷ Kommittén tog namnet Kyrka och stat-kommittén, men man kände den som Kansanahokommittén efter namnet på ordföranden. Kommittén lade i ett betänkande som blev klart 1970 fram såväl motiveringarna för obligatorisk borgerlig vigsel som sina synpunkter på fördelarna med valbarhet i systemet. Den konstaterade att om strävan var att mer distinkt skilja åt kyrkans och statens uppgifter, fanns inga principiella hinder för ett system där borgerlig vigsel var obligatorisk. Obligatorisk borgerlig vigsel fråntog inte kyrkan rätten att förrätta en kyrklig välsignelse av medlemmarnas äktenskap. Kommittén konstaterade att en åtskillnad av den kyrkliga vigselförrättningen och den tillhörande samhällliga rättshandlingen kunde erbjuda kyrkan allt fler möjligheter att föra fram sin egen uppfattning om äktenskapet. Kommittén kom dock fram till att förorda valbar borgerlig vigsel och motiverade sin åsikt med praktiska aspekter. Enligt den fyllde den kyrkliga vigseln mycket väl de krav samhället ställde på ingåendet av äktenskap. Eftersom kyrklig vigsel även är ett löfte som ges inför Gud var den enligt många mer bindande än enbart en rättshandling. Kommittén ansåg även att den vanliga förekomsten av kyrkliga vigslar visar att den allmänna opinionen godtog kyrklig vigsel och förväntade sig denna tjänst av kyrkan. Att kunna välja vigselform ansågs inte heller fördunkla folkets rättsliga uppfattning om äktenskapet. Enligt kommittén skulle en borgerlig vigsel innebära extra besvär och kostnader för dem som

---

⁷ Utvidgade biskopsmötets protokoll 1966, 9

önskade en kyrklig välsignelse av sitt äktenskap. Eftersom kyrkan fortfarande då skötte merparten av folkbokföringen ansåg kommittén att en obligatorisk borgerlig vigsel skulle innebära att lysningen blir mer komplicerad än tidigare.⁸

Den kyrkliga vigseln togs upp även bland lagstiftarna. Statsrådet tillsatte en äktenskapslagskommitté som i sitt betänkande 1972 mycket omfattande behandlade förfarandet enligt 1929 års äktenskapslag att de förlovade enligt eget val kunde ingå äktenskap antingen genom kyrklig eller borgerlig vigsel. Den kyrkliga vigseln hade motiverats bland annat genom sin högtidlighet. Kommittén ansåg argumentet vara svagt och framhävde att man i Sovjetunionen och Tyska demokratiska republiken, där äktenskap ingicks enbart inför civila myndigheter, fäste särskild vikt vid att ge vigseln en yttre högtidlig prägel. Samma kunde uppnås även vid borgerliga vigslar i Finland. Kommittén underströk att äktenskapet är en rent samhällelig institution. Den framförde också att religiösa samfundets vigselrätt kunde aktualisera motstridigheter mellan den världsliga lagstiftningen och samfundens bestämmelser. Den kyrkliga vigselförrättarens personliga religiösa uppfattningar kunde stå i konflikt med både det religiösa samfundets officiellt antagna principer och bestämmelserna i äktenskapslagen. Eftersom äktenskapslagen gav de religiösa samfundet rätt att ställa sådana ytterligare villkor och begränsningar för ingåendet av äktenskap som den världsliga lagstiftningen inte kände, hade det inneburit att de hade fått makt att besluta om villkoren för att ingå äktenskap, vilket enligt kommittén skulle höra enbart till samhällets lagstiftande organ. Dessutom kunde kyrklig vigsel kränka vigselförrättarens samvetsfrihet. Kommitténs beslut blev att föreslå att det valbara vigselssystemet upphävs och att äktenskap ska ingås inför en myndighet.

Kommitténs betänkande väckte livlig debatt. Utlåtanden begärdes av sammantaget 70 myndigheter, medborgarorganisationer och samfund. Av dem som i utlåtandena tog ställning till obligatorisk borgerlig vigsel var cirka 70 procent för att behålla det valbara systemet. I sitt utlåtande till justitieministeriet stödde sig kyrkomötet i stor utsträckning på de synpunkter Kansanahokommittén lade fram. Kyrkomötet framförde som sin åsikt att medborgarna själva ska få välja hur de vill ingå äktenskap. Obligatorisk borgerlig vigsel ansågs kränka folkets kristna värden och sedvänjor som är starkt rotade i traditionen. Äktenskapslagskommitténs hänvisningar till vigselfestligheterna i Sovjetunionen och DDR föranledde en motreaktion på kyrkomötet. I sitt utlåtande ansåg kyrkan att det var viktigt att det inte banades väg för dess medlemmar till en sådan högtidsform för ingående av äktenskap som till sitt innehåll står i strid med kristendomen.⁹

Den parlamentariska kommittén Kyrka och stat, tillsatt 1972 av statsrådet, ansåg att det också av den förutsattes ett ställningstagande, närmast om formen för att ingå äktenskap. Kommittén avslutade sitt arbete 1977, vid en tidpunkt då den skarpaste politiska kritiken mot kyrkan hade klingat av. Den bedömde förslagen av både Kansanahokommittén och

---

⁸ Kyrka och stat 1970, 47–49

⁹ Civilutskottets betänkande 1973, 155–157

äktenskapslagskommittén och konstaterade att det dåvarande förfarandet enligt vilket äktenskap kan ingås antingen genom kyrklig eller borgerlig vigsel borde behållas. Alla äktenskap registrerades i det allmänna befolkningsregistret. Kommittén hänvisade till Kansanahokommitténs åsikter om fördelarna med det valbara systemet. Den lade även fram att äktenskapets samhälleliga karaktär i sig inte förutsatte enbart borgerlig vigsel. Enligt kommittén beaktade det valbara systemet i omfattande grad individernas rätt att välja det sätt de vill ingå äktenskap på och det tryggade oklanderligt vigselparets religions- och samvetsfrihet. Dessutom motiverade kommittén sitt förslag med att en övergång till enbart borgerlig vigsel skulle ha inneburit att den åsikt en uppenbar majoritet av kyrkans medlemmar omfattade skulle ha lämnats obeaktad och att det skulle ha blivit dyrare för samhället än det rådande systemet.¹⁰

Undervisningsministeriets arbetsgrupp Kyrka och stat behandlade Kyrka och stat-kommitténs förslag utifrån sitt eget förvaltningsområde och ansåg att den rådande ordningen enligt vilken äktenskap kunde ingås antingen genom kyrklig eller borgerlig vigsel var det alternativ som en stor majoritet av folket föredrog. Arbetsgruppen såg inget behov av att ändra på den rådande ordningen. Däremot beaktade arbetsgruppen Kyrkostyrelsens utlåtande där den föreslog att äktenskapslagen skulle ändras så att kyrklig vigsel kunde förrättas då den ena av de förlovade är medlem av Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland eller ortodoxa kyrkosamfundet och den andra medlem av ett finländskt eller utländskt kristet religiöst samfund.¹¹

Av ovanstående framgår att evangelisk-lutherska kyrkan vanligtvis har godkänt de lagändringar statsmakten föreslår och format sin uppfattning om vilka den kan viga enligt dem. Vigseln av frånskilda var dock en fråga som skavt i kyrkan i årtionden. År 1948 avvisade kyrkomötet nästan enhälligt vigsel av frånskilda. Enligt mötet skulle man inte viga frånskilda vars före detta make eller maka levde och inte heller välsigna deras äktenskap som ingåtts borgerligt. Vigsel och välsignelse tilläts endast om prästen ansåg att det förelåg synnerligen vägande skäl.¹² President J.K. Paasikivi lade dock inte fram ärendet för riksdagen, varför den begränsning som kyrkomötet föreslog inte kom med i kyrkolagen. Eftersom man inte fick med begränsningen som gällde vigseln av frånskilda hade prästerna förutom rätt även skyldighet att viga alla frånskilda som uppfyllde villkoren för kyrklig vigsel. På kyrkomötet föreslogs många gånger att prästerna skulle ges samvetsfrihet att låta bli att viga, men inte heller en sådan kyrkolagändring fick en kvalificerad majoritet bakom sig. Präster som vägrade viga fick en anmärkning.¹³ Först 1978 gav biskopsmötet rekommendationen om att en präst som av samvetsskäl vägrade att viga frånskilda till äktenskap skulle meddela om sin övertygelse till stiftets biskop som beslutade hur ärendet skulle skötas. Denna rekommendation torde fortfarande gälla. I och med att skilsmässorna

---

¹⁰Kyrka och stat-kommitténs betänkande 1977, 242–250

¹¹ Betänkande av undervisningsministeriets arbetsgrupp Kyrka och stat 1982, 93–95

¹² Kyrkomötets protokoll 1948, 254–290; Juva 1976, 173–175; Seppo 2013, 169–171

¹³ Om prästers tjänstefel i tjänsteförrättningar och deras påföljder se Nurmiranta 1998.

blivit allt vanligare har kyrkan preciserat sin förståelse av äktenskapets ouplöslighet och möjligheten till ett nytt äktenskap. Om en enskild präst med hänvisning till samvetsfriheten har ansett att han eller hon inte kan viga frånskilda har detta ordnats internt inom församlingen. Synen på vigseln av frånskilda har inte delat kyrkan.

Vid sidan av lagstiftningen har det sedan 1970-talet allt vanligare samboendet påverkat äktenskapets ställning i kyrkan. Äktenskap ingås senare än förr och de flesta bor ihop innan de gifter sig. År 1970 var 2,3 procent av alla familjer samboende, mot cirka en fjärdedel (23,2 %) 2016. Cirka 40 procent av de förstfödda barnen föds i samboende familjer. Det finns regionala skillnader i hur allmänt det är att bo ihop. På landskapsnivå fanns de flesta barnfamiljer som var samboende (31 %) på Åland, i Kajanaland (26 %) och Lappland (24 %). Lägsta andelen samboende familjer fanns i Mellersta Österbotten (18 %).¹⁴ Trots att samborelationer är vanligast bland unga har de blivit allt vanligare som familjeform även i äldre åldersgrupper. Den rådande praxisen och kyrkans syn på äktenskapet som en accepterad grund och omgivning för sexuellt umgänge står sinsemellan i konflikt. Kyrkan har fortfarande eftersträvat att upprätthålla äktenskapet som den ideala formen för en parrelation, bl.a. genom att förutsätta att dess anställda inte lever i samboförhållanden. Hur väl detta i praktiken har övervakats är svårt att bedöma. När det gäller medlemmarna verkar kyrkan tyst ha accepterat att samborelationer är vanliga, samtidigt som den förespråkar äktenskapet.

De senaste ändringarna rörande äktenskapet gäller samkönade parrelationer. Lagen om registrerat partnerskap trädde i kraft 2002. Trots att lagstiftningen godkände partnerskap mellan personer av samma kön, delade frågan den allmänna opinionen och uppfattningarna inom kyrkan. Två initiativ lämnades till kyrkomötet, där man i det ena (3/2002) föreslog att kyrkomötet skulle komplettera kyrkoordningen med en bestämmelse om att personer som lever i registrerat partnerskap inte ska kunna vara tjänsteinnehavare eller arbetstagare i kyrkan. I det andra initiativet (4/2002) var syftet att personer som registrerat sitt partnerskap ska kunna få kyrklig välsignelse och att kyrkomötet ger handboksutskottet i uppdrag att bereda alternativa välsignelseformulär för dessa förrättningar. Kyrkomötet lät båda initiativen förfalla 2003, men remitterade ärendet om partnerskapets följder för kyrkan till biskopsmötet för utredning av därmed sammanhängande teologiska och juridiska synpunkter. Efter omfattande utredningar¹⁵ gav biskopsmötet 2010 sin utredning till kyrkomötet där det lade fram alternativa lösningar om hur kyrkan ska förfara vid välsignelse av partnerskap.¹⁶ Kyrkomötet kom fram till en lösning där det ansåg att det var mot kyrkans uppfattning om parrelationer att välsigna ett registrerat partnerskap. Partnerskap mellan två personer av samma kön ska inte välsignas, men man kan be med och för dem, vilket ur förrättningsynpunkt är en handling som hör

---

¹⁴ Finlands officiella statistik (FOS): Familjer

¹⁵ Kyrkan och registrerade partnerskap 2009; Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa 2007; Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä 2007

¹⁶ Partnerskapslagens följder för kyrkan 2010

till privatlivet. Kyrkomötet gav biskopsmötet i uppgift att utarbeta en anvisning om hur en fri andaktsstund kan utformas med och för personer som registrerat sitt partnerskap. År 2016 kom biskopsmötet med en riktlinje att dess pastorala anvisning även kan tillämpas på par av samma kön som vigts borgerligt och för att be för dem.¹⁷

Som en följd av ett medborgarinitiativ till riksdagen 2013 trädde den könsneutrala äktenskapslagen i kraft i mars 2017. Både i medborgarinitiativet och i lagberedningen framhölls att religiösa samfund även framöver har rätt att besluta om huruvida de viger par av samma kön eller inte.¹⁸ Det har förts häftiga diskussioner om lagändringen på kyrkomötet. Medan lagen bereddes lämnade Kyrkostyrelsens ämbetskollegium ett utlåtande där det med hänvisning till kyrkans undervisning om äktenskapet inte stödde den könsneutrala äktenskapslagen. Den könsneutrala äktenskapslagen har resulterat i två kyrkomötesinitiativ. Kyrkomötesombudet Risto Tuori lämnade 2016 ett ombudsinitiativ som ber Kyrkostyrelsen utreda huruvida det finns anledning för kyrkan att avstå från vigseln till äktenskap och att inleda nödvändiga åtgärder till följd av detta.¹⁹ Sammantaget 22 kyrkomötesombud från Uleåborgs, Lappo, Kuopio, Tammerfors, S:t Michels och Borgå stift lämnade till kyrkomötet våren 2017 ett ombudsinitiativ om att kyrkomötet ska besluta att inleda beredningen av nödvändiga ändringar för att bredda kyrkans uppfattning om äktenskapet så fort som möjligt så att den även omfattar par av samma kön och att de som förhåller sig till äktenskapet på traditionellt sätt garanteras möjligheten att vara och verka i kyrkan på jämlika grunder.²⁰

Den korta översikten ovan visar att vigseln till äktenskap ständigt varit stadd i förändring inom evangelisk-lutherska kyrkan. Uppfattningarna om äktenskapet har gått från att se det som köpekontrakt och förbund för att föra släkten vidare till att i första hand se det som ett avtal som bygger på parternas vilja. Uttrycket "traditionell syn på äktenskapet" är därför problematiskt och kräver en precisering om vilken fas i äktenskapets historia traditionen hänför sig till. Såväl den världsliga lagstiftningen som det rådande samhällsklimatet och den politiska situationen har bidragit till förändringarna. Under trycket av sekulära krav har kyrkan strävat efter att hålla fast vid vigselrätten. Kyrkan har försvarat denna rätt med de fördelar den ger medlemmarna, kyrkan och samhället och har även fått stöd av folket och statsmakten i detta. Trots att det inom kyrkan även har funnits de som förespråkat att kyrkan avstår från vigselrätten och att borgerligt äktenskap ska vara obligatoriskt för alla har det veterligen endast en gång i Evangelisk-lutherska kyrkans historia i Finland lämnats ett initiativ som har sitt ursprung inom kyrkan och där Kyrkostyrelsen har begärts att utreda om det finns anledning för kyrkan att avstå från vigselrätten.

---

¹⁷ De pastorala anvisningarna för fritt utformad bön med och för personer som registrerat sitt partnerskap 2011; Biskopsmötets redogörelse med anledning av den nya äktenskapslagen 2016

¹⁸ Juridisk utredning 2016, 3

¹⁹ Ombudsinitiativ 3/2016

²⁰ Ombudsinitiativ 1/2017

2.2 Motiveringar för kyrklig vigsel

Enligt den lutherska läran är äktenskapet inget sakrament, eftersom det i sig självt inte förmedlar nåd. Trots att äktenskapet förstås som en världslig institution, sägs äktenskapet i de lutherska bekännelseexterna vara instiftat av Gud och kallas ett heligt, andligt stånd och en gudomlig institution. Eftersom äktenskapet ses som ett andligt förbund hör det sålunda till bekännelsekulten och är en kyrklig angelägenhet.

Inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har man i äktenskapsteologin närmast inriktat sig på reflektioner kring äktenskapets väsen. Själva vigselförrättningens teologi har behandlats i mindre utsträckning. Implicit har det antagits att det är fråga om äktenskap mellan man och kvinna. De tydligaste teologiska grunderna för kyrklig vigsel och välsignelse hittas i teologiska analyser av de kyrkliga förrättningarna.

En kyrka som tjänar människan och samhället

Enligt sin självförståelse är kyrkan kallad att tjäna, hjälpa och stödja det samhället och de människor bland vilka den verkar. När kyrkan viger till äktenskap tjänar den både sina medlemmar och samhället. Välsignelsen av äktenskapet är ett centralt element i den kyrkliga vigseln. Enligt Luther är det kyrkans uppgift att "smycka" det heliga äkta ståndet genom välsignelse och bön.²¹ Välsignelsen förstås även som förkunnelse av evangeliet. Inte endast vigselparet utan även bröllopgästerna behöver välsignelse och förbön.

År 2008 utkom *Kärlekens gåva – Biskoparnas uttalande om familj, äktenskap och sexualitet*. Trots att de borgerliga vigslarna bland kyrkans medlemmar ökade i antal redan när boken kom till är det intressant att man i uttalandet när det gäller tjänsten endast behandlar kyrklig vigsel. Man torde dock kunna anta att den kyrkliga välsignelsen av äktenskap som ingåtts genom borgerlig vigsel som akt är tänkt att ingå i texten om vigsel.

Kyrklig vigsel som ett stöd för äktenskapet

Enligt Luther är den kyrkliga ceremonin ett stöd för äktenskapet. Reformatorerna ansåg att den kristna tron ger äktenskapet mellan kvinna och man ett särskilt andligt innehåll som höjer sig över den äktenskapssyn som grundar sig på lagstiftning och naturligt förnuft. Tron hjälper makarna att se äktenskapet som en levnadsform instiftad av Gud och att se maken/makan som en gåva från Gud. Tron hjälper även makarna att bära motgångarna i det gemensamma livet och att söka sin tillflykt till Gud.²² Det här framgår också av *Kärlekens gåva*. Den kyrkliga vigseln motiveras med att kyrkan vill finnas vid människans sida även i frågor som gäller familjelivet och sexualiteten. När kyrkan viger till äktenskap och lär ut att äktenskapet ska ingås juridiskt, vill den tala för makarnas och i synnerhet barnens trygghet.

I Kansanahokommitténs utlåtande från 1970 (presenterades i förra avsnittet) sägs att många betraktar den kyrkliga vigseln som mer bindande än enbart en rättshandling.

---

²¹ Luthers lilla katekes. Bilaga: Vigsel till äktenskap

²² Biskopsmötets redogörelse 2016, 6

Samma motivering kan ses även i *Kärlekens gåva*, där man konstaterar att kyrkan erkänner såväl kyrklig som borgerlig vigsel som juridisk form för äktenskapet. Närvarande i den kyrkliga vigseln finns en högre makt än enbart den samhälleligt bindande rättshandlingen, för där ger makarna sitt löfte ”inför Gud, den allvetande” och i församlingens närvaro. Av biskoparnas uttalande framgår det även indirekt att den kyrkliga vigseln kan motverka skilsmässor eftersom makarna vid vigseln ger varandra en gåva avsedd att vara livet ut då de lovar att älska varandra ”intill döden”. Välsignelsen av äktenskapet vid den kyrkliga vigseln anses ha en stor betydelse i synnerhet då makarnas kärlek sätts på prov.

Vigselförrättningen som förmedlare av kyrkans budskap

Kyrkan har sett vigselförrättningen som en möjlighet att förmedla sitt budskap till både de blivande makarna och de närvarande. Handboks-kommittén har i sitt arbete ägnat särskild uppmärksamhet vid förrättningens innehåll.²³ Vigselformuläret med dess bibliska texter har ansetts erbjuda möjlighet även till undervisning. Eftersom kyrkan inte kan kontrollera i vilken utsträckning de par den viger lever efter kyrkans ideal, har kyrkan möjlighet att via vigselförrättningen göra paren medvetna om kyrkans ideal och önska att de även tar dem till sig och lever enligt dem. På det sättet kan de lästa texterna inte bara förmedla kunskap och föda tro, utan även fungera som ett medel för intern social kontroll.

Seder och bruk, kyrkbröllops högtidlighet och kristna livsvärden

Sedvänjorna har varit en av de centrala motiveringarna för kyrklig vigsel. Som det konstaterades i förra avsnittet, ansåg Kansanahokommittén att valet av kyrklig vigsel visar på en djupt rotad tradition som det inte finns anledning att bryta. Kyrkomötet konstaterade 1973 i sitt utlåtande till justitieministeriet om äktenskapslagskommitténs betänkande att obligatorisk borgerlig vigsel skulle kränka de kristna livsvärden och seder som är djupt rotade i vårt folks traditioner och som ständigt följs och värdesätts.²⁴ Staten och kyrkan-kommittén – tillsatt av statsrådet – framförde som motivering till att den kyrkliga vigseln bevaras att en majoritet av kyrkans medlemmar motsatte sig obligatorisk borgerlig vigsel.

Kyrklig vigsel karaktäriseras ofta som högtidlig, och borgerlig vigsel som enkel och karg. I religionerna består riterna av symboler som även anknyter till den kulturella traditionen. Symbolerna förmedlar alltid ett visst budskap som hör ihop med både traditionen och religionen. När äktenskapslagskommittén talade om möjligheten att göra även borgerliga vigslar ”högtidliga” beaktade den inte vilket innehåll man skulle ge de tillhörande symbolerna.

Valet av kyrklig vigsel har ansetts avspegla även vigselparets värdegrund och relation till religionen. Det nämnda kyrkomötet motiverade kyrklig vigsel med att makarna vid en kristen vigsel offentligt erkänner att deras äktenskap är i enlighet med Guds ord och att de vill be om Guds välsignelse för sin kärlek, sitt kristenliv och den familj som föds. Den

---

²³ Hytönen 2005

²⁴ Civilutskottets betänkande 1973,157.

kyrkliga vigseln sågs alltså som en slags bekännelseakt av makarna. Vigselformulärets ordalydelse "i denna församlings närvaro" har ansetts återge att just den kyrkliga vigseln till äktenskap betonar samfundets betydelse för äktenskapet. Den närvarande församlingen är inte enbart vittne till äktenskapet utan uppmanas även att ge det sitt stöd.

Kyrkans närvaro i människornas olika livsfaser har understöd även bland medborgarna. Trots att majoriteten av medlemmarna deltar mindre aktivt i kyrkans verksamhet har de kasalförrättningar som kyrkan erbjuder, och av dem i synnerhet den kyrkliga vigseln, under årtionden varit en viktig anledning till att höra till kyrkan. I dag behöver man inte viga av en präst och de par som vill ha kyrklig vigsel har fattat detta beslut medvetet.

Politiska, juridiska och ekonomiska motiveringar

Översikten i avsnitt 2.1. om äktenskapets historia visar att kyrkan under sin historia har försökt övervaka ingåendet av äktenskap. Enligt kyrkans egen syn har den kyrkliga vigseln minst lika väl som den borgerliga vigseln uppfyllt även de krav som samhället ställer på ingåendet av äktenskap. Kyrkan har ansetts utföra den tjänande uppgift som karaktäriserar en folkkyrka och som har ansetts vara viktig även för upprätthållandet av den allmänna medborgarmoralen. De olika formerna för att ingå äktenskap har inte ansetts fördunkla folkets rättsliga uppfattning om äktenskapet.

De politiska synsätten har inverkat på hur man förhållit sig till det kyrkligt ingångna äktenskapet. Sekulära synsätt som betonar åtskillnaden mellan stat och kyrka framhåller att äktenskapet juridiskt sett är en samhällelig institution. Det här synsättet var särskilt starkt i nyvänsterrörelsens ideologi i skiftet mellan 1960- och 1970-talen. När det politiska klimatet skiftade ansågs äktenskapets samhällliga karaktär inte längre förutsätta enbart borgerlig vigsel. Som en fördel med det valbara systemet räknade man att det i hög grad beaktar individens rätt att själv välja formen för sin vigsel. Det valbara systemet ansågs också trygga vigselparet religions- och samvetsfrihet.

Den kyrkliga vigseln har motiverats även med att det valbara systemet under en lång tid har fungerat mycket friktionsfritt och flexibelt. För närvarande har såväl staten som de som vigs ekonomisk nytta av kyrkans vigselrätt. Att avstå från den rådande vigselrätten och skapa ett nytt system skulle bli klart dyrare för samhället än det valbara systemet.

Mångfalden i det religiösa fältet i Finland har beaktats i den nya religionsfrihetslagen som trädde i kraft 2003. Där lyfter man tydligt fram de religiösa samfundens rätt att bekänna och utöva sin tro, något som även upplevs gälla vigselförrättningen. Registrerade religiösa samfund har använt sig av möjligheten att anhålla om vigselrätt. Samhället garanterar inte enbart vigselparens religions- och samvetsfrihet utan genom att bevilja vigselrätt erkänner det även betydelsen av de religiösa samfundens förrättningar för medlemmarna i olika faser av livet.

Praktiska faktorer

Eftersom kyrkan är en landsomfattande institution är det möjligt med kyrklig vigsel i hela landet. Prästens och kantorns tjänster är avgiftsfria för församlingens medlemmar. Kyrkan har allt sedan början av 1900-talet förespråkat ett system där man kan välja hur man vill viga och erbjudit dem som ingått äktenskap genom borgerlig vigsel en möjlighet att få sitt äktenskap välsignat. Obligatorisk borgerlig vigsel har ansetts orsaka parterna extra besvär och kostnader om man i stället för en förrättning måste delta i två.

2.3 Vigsselförrättare

I 4 kap. 17 § i äktenskapslagen finns bestämmelser om vigslerätten. Enligt den får en kyrklig vigsel förrättas inom evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan av en präst, samt inom ett registrerat religiöst samfund av den som har fått vigslerätt enligt lagen om vigslerätt (571/2008).

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

I Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har en person som vigts till prästämbetet vigslerätt. I slutet av 2016 hade kyrkan sammantaget 2 206 präster i tjänst, antingen som hel- eller deltidsanställda eller i bisyssla. Eftersom en del av de pensionerade prästerna på begäran förrättar vigslar, bör dessa beaktas när man läser statistiken. Vid utgången av 2016 fanns det 1 632 pensionerade präster. Prästernas stiftsvisa fördelning framgår av följande tabell.

Tabell 1. Präster med vigslerätt i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2016.²⁵

Stift	Präster i tjänst	Pensionerade präster
Åbo ärkestift	281	165
Tammerfors stift	322	224
Uleåborgs stift	257	181
S:t Michels stift	209	164
Borgå stift	155	134
Kuopio stift	224	176
Lappo stift	227	137
Helsingfors stift	302	308
Esbo stift	229	143
Totalt	2 206	1 632

Tabellen visar inte de präster som är anställda hos föreningar eller andra instanser. Enligt uppgifter från Prästförbundet finns det uppskattningsvis flera tiotals präster som är anställda i föreningar eller den offentliga sektorn. Således kan man konstatera att det 2017 finns nästan 4 000 präster i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och att kyrkans

²⁵ Antalet pensionerade präster varierar eftersom präster hela tiden går i pension.

medlemmar tack vare det riksomfattande församlingsnätet utan problem har tillgång till kyrklig vigsel i hela landet. I cirka 400 församlingar finns det många kyrkliga lokaler som används för vigslar. Prästen kan även förrätta vigseln i andra än kyrkliga lokaler.

Ortodoxa kyrkan i Finland

Ortodoxa kyrkan i Finland har tre stift med sammanlagt 130 präster med vigselrätt (Karelska stiftet 45, Helsingfors stift 71 och Uleåborgs stift 14).

Religiösa samfund

Religiösa samfund kan an hålla om vigselrätt för namngivna personer. Den beviljade vigselrätten är individuell. År 2016 hade sammantaget 54 samfund 838 personer med vigselrätt. Till den här gruppen hör också Kyrkostyrelsens utrikesavdelning som har anhållit om vigselrätt för 21 personer. De är präster i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland som arbetar utomlands och som inte kan förrätta vigslar utan separat rätt till det. Om man bortser från dessa präster hade 53 religiösa samfund i Finland 817 personer med vigselrätt.

Antalet vigselrätter varierar beroende på samfund. Flest vigselrätter har Frikyrkan i Finland (223)²⁶, Pingstkyrkan i Finland (146), Jehovas vittnen (56), Finlands Adventkyrka (44) och Katolska kyrkan i Finland (40). Antalet i de övriga samfunden rör sig runt ett tiotal och 29 samfund hade endast 1–2 vigselförrättare.

Ortodoxa kyrkan i Finland, Katolska kyrkan i Finland samt Frikyrkan i Finland och Pingstkyrkan i Finland förutsätter för att förrätta vigsel till äktenskap åtminstone att den ena av vigselparet är medlem i kyrkan i fråga. Ortodoxa och katolska kyrkan förutsätter att en person som ska vigas och inte hör till kyrkan i fråga dock är medlem i någon kristen kyrka eller församling. Pingstkyrkan förutsätter av den ena parten personlig bekännelse till kristendomen, men medlemskap i någon annan kristen kyrka eller något annat kristet samfund krävs inte. I Pingstkyrkan är kravet på medlemskap för att få vigas i Pingstkyrkan för närvarande den främsta anledningen till att bli medlem i denna kyrka. Beträffande Frikyrkan i Finland kan kyrkans ledare bevilja särskilt tillstånd att viga även andra än dess egna medlemmar om någondera av vigselparet har ett nära förhållande till denna kyrka eller till en pastor med vigselrätt, till exempel via släktskap, eller om den ena eller båda som ska vigas aktivt har verkat inom kyrkan utan att vara medlemmar i den. Om båda parterna är medlemmar i till exempel lutherska kyrkan, tar Frikyrkan först kontakt med parets församling och om man kommer överens om saken kan vigseln förrättas av Frikyrkan.

Även övriga religiösa samfund torde förutsätta att åtminstone en av dem som ska vigas hör till det samfund som man ber förrätta vigseln.

---

²⁶ Inberäknade är även pensionerade personer som fortfarande kan förrätta vigslar.

Borgerlig vigsel

Borgerlig vigsel kan förrättas av magistratens chef, häradsskrivaren och notarius publicus, tingsrättens lagman, tingsdomare och tingsfiskal samt av tingsrättens notarie som med stöd av lagen om domstolspraktik (674/2016) är behörig att förrätta vigsel.

Alla som har vigselrätt har också skyldighet att på magistraten förrätta vigslar under tjänstetid. Av resursskäl har man försökt koncentrera vigslarna till vissa veckodagar, men på begäran kan magistraten vanligtvis ordna vigseln på vilken vardag som helst under tjänstetid. Däremot hör vigslar utom tjänstetid/tjänstestället inte till tjänsteförrättarnas tjänsteåligganden utan vigselförrättarna får själva besluta om huruvida de förrättar en sådan vigsel, hur långt borta och vid vilka tidpunkter.

För närvarande har de 36 verksamhetsställena i landets nio magistrater och Statens ämbetsverk på Åland, som sköter magistratens uppgifter, sammanlagt cirka 114 personer med vigselrätt och de 27 tingsrätterna har uppskattningsvis²⁷ cirka 500 personer med vigselrätt. Magistraten utser vigselförrättare efter behov i sådana områden där det råder brist på dem. Antalet vigselrätter som beviljats personer som inte hör till något samfund har ökat snabbt. År 2014 var de 14 och 2016 var personerna med vigselrätt 25. Sammantaget finns det i skrivande stund cirka 640 personer som förrättar borgerliga vigslar.

De pågående förändringarna vid både tingsrätterna och magistraterna kommer att inverka på tillgången till borgerliga vigslar. I början av 2018 minskar antalet tingsrätter och deras kanslier ytterligare. Det är meningen att magistraternas verksamhetsställen före 2019 ska reduceras från nuvarande 36 till 25. Ändringen leder bland annat till att vigselställena vid de avvecklade magistraterna försvinner. I framtiden påverkas eventuellt också antalet vigselförrättare. Tillsvidare har vigselförrättningarna inom de avvecklade magistraternas områden flyttats till andra offentliga lokaler. År 2016 har borgerliga vigslar i till exempel Vanda förrättats på Vanda stadsmuseum två gånger i månaden, på fredagarna under ojämna veckor. Ändringarna märks särskilt tydligt utanför huvudstadsregionen. Även om man hittar vigsellokaler på de orter där verksamhetsställena har dragits in innebär det ändå att vigselförrättarna måste ta sig bort från sitt tjänsteställe, vilket orsakar kostnader som vigselparet ska betala.

---

²⁷ På tingsrätternas webbsidor har 12 tingsrätter inte angett personalens antal. Utifrån de uppgifter som fåtts av andra tingsrätter kan det sammanräknade antalet uppskattas vara cirka 500.

Bild 1. Personer med vigselrätt i olika instanser i Finland 2017.

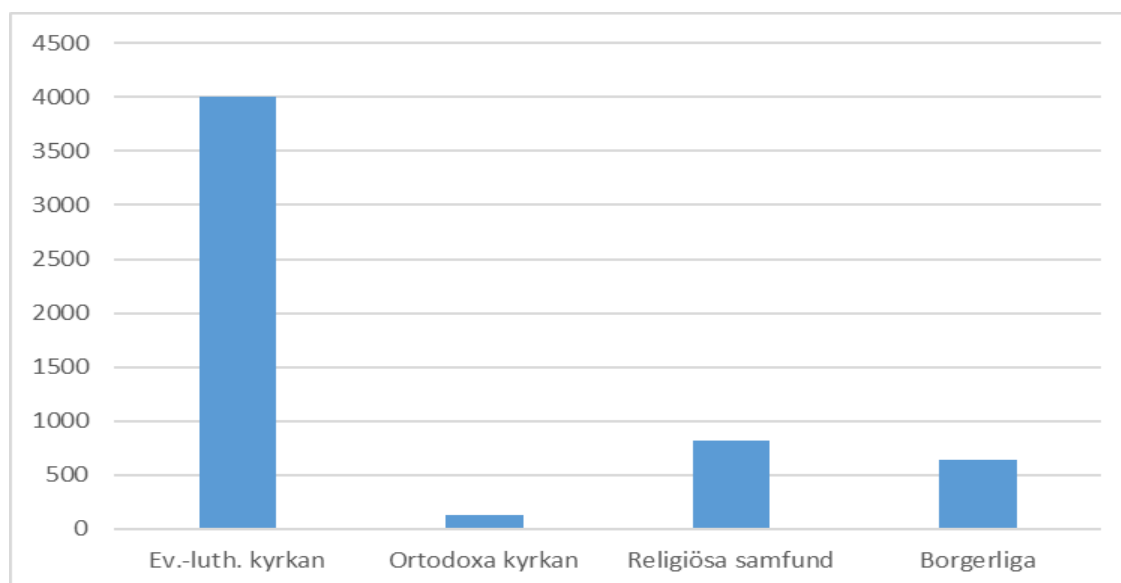

Bild 1 visar att de flesta vigselförrättarna finns inom evangelisk-lutherska kyrkan. Även om alla dess präster inte ständigt skulle förrätta vigslar, betyder det att det behövs avsevärt fler borgerliga vigselförrättare om kyrkan avstår från vigselrätten. Ett annat scenario är att antalet magistrater framöver minskar ännu mer eller att de dras in helt och vigseln blir en registreringsakt.

2.4 Kyrkligt vigda och välsignade äktenskap

Enligt kyrkoordningen ska den som ska vigas kyrkligt vara en skriftskolgången medlem av kyrkan. Kyrklig vigsel är möjlig även då den ena av de förlovade inte är medlem i kyrkan, om han eller hon hör till en annan kristen kyrka eller ett kristet trossamfund. Ett äktenskap som har ingåtts i annan ordning än den som iakttas av en evangelisk-luthersk kyrka kan på begäran välsignas.²⁸

Antalet ingångna äktenskap har i Finland fortsatt att sjunka i nära nog jämn takt under 2000-talet, med undantag av några år då antalet tillfälligt steg något. År 2016 ingicks 24 464 äktenskap av vilka 11 188 ingicks genom kyrklig vigsel i evangelisk-lutherska kyrkan. Antalet kyrkliga vigslar har sjunkit snabbt på 2000-talet. År 2000 ingicks fortfarande över 70 procent av alla äktenskap genom kyrklig vigsel, 2016 var denna siffra inte mer än 45,7 procent. År 2016 ingick 57,4 procent av de medlemmar i kyrkan som gifte sig äktenskapet genom kyrklig vigsel.²⁹

Nedgången i antalet kyrkliga vigslar förklaras inte enbart med att medlemmarna i kyrkan har minskat. Också medlemmar i kyrkan väljer borgerlig framom kyrklig vigsel. År 2016

²⁸ KO 2 kap. 18 och 20 §

²⁹ Finlands officiella statistik (FOS): Folkmängd 2016; Statistisk årsbok för kyrkan. Statistisk årsbok för kyrkan 2015; Församlingarnas folkmängd 2016. Ändringar i folkmängd hela kyrkan 2016. <http://sacrista.evl.fi>

ingicks 42,6 procent av äktenskapen bland kyrkans medlemmar genom borgerlig vigsel. Tabell 2 visar att den här siffran omfattar par där båda är medlemmar i evangelisk-lutherska kyrkan och par där en av dem inte är dess medlem. Av statistiken kan inte utläsas hur många som inte hör till evangelisk-lutherska kyrkan och som till exempel är medlemmar i ortodoxa kyrkan eller någon annan kyrka/något annat kristet samfund och som därigenom skulle ha haft möjlighet till kyrklig vigsel. Värt att uppmärksamma är att då de förlovade båda hör till evangelisk-lutherska kyrkan har antalet borgerliga vigslar under de senaste fyra åren minskat med ett par hundra.

Tabell 2. Borgerliga vigslar bland kyrkans medlemmar 2013–2016.³⁰

År	Båda medlemmar i ev.-luth.	Endast den ena medlem i ev.-luth.
2013	3 017	5 402
2014	3 012	5 560
2015	2 933	5 536
2016	2 807	5 513

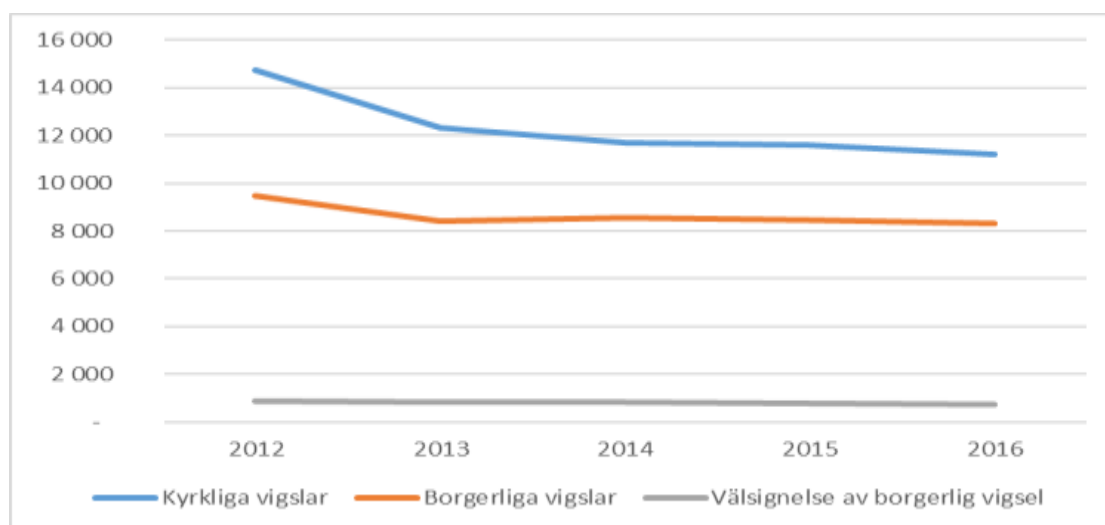
Antalet kyrkliga vigslar bland evangelisk-lutherska kyrkans medlemmar uppvisar regionala skillnader. År 2016 ingick kyrkans medlemmar flest kyrkliga äktenskap i Uleåborgs (62,7 %) och Lappo (62,9 %) stift och minst i Helsingfors (52,1 %) och Esbo (53,5 %) stift.

Bild 2 visar att oberoende av vigsselform har antalet vigslar bland kyrkans medlemmar sjunkit varje år. Det är unga i giftasvuxen ålder som främst går ut ur kyrkan varför nedgången i antalet medlemmar i kyrkan förklarar, om än endast delvis, minskningen i antalet äktenskap bland kyrkans medlemmar. En annan förklarande faktor torde hittas i att det är så vanligt med samborelationer. I stället för att gifta sig väljer många av kyrkans medlemmar att bo ihop. År 2012 gifte sig 60 procent av kyrkans medlemmar, fyra år senare var motsvarande siffra 57,4 procent. Att låta välsigna äktenskapet verkar inte heller ha blivit särskilt populärt bland medlemmar i kyrkan som valt borgerlig vigsel. Dessutom uppvisar välsignelsen en pågående svag nedgång. År 2012 bad nio procent av de par som valde borgerlig vigsel att kyrkan skulle välsigna deras äktenskap mot åtta procent 2016. Man har visserligen antagit att en del av välsignelseförrättningarna inte har registrerats i medlemsregistersystemet och att antalet välsignade äktenskap därmed skulle vara närmast det dubbla.³¹ Även om man beaktar detta ökade välsignelsen av borgerliga äktenskap 2016 endast till cirka 14 procent enligt statistikblanketten A3 Allmänt församlingsarbete 2016.

³⁰ År 2012 använde alla församlingar ännu inte Kirjuri.

³¹ Utmanad kyrka 2011, 110

Bild 2. Vigslar och välsignelse av äktenskap bland kyrkans medlemmar 2012–2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Kyrkliga vigslar	14 747	12 331	11 713	11 585	11 188
Borgerliga vigslar	9 487	8 419	8 572	8 469	8 320
Välsignelse av borgerlig vigsel	849	841	831	788	702

Trots att hälften av äktenskapen bland kyrkans medlemmar är borgerligt ingångna, har man inom kyrkan varit närmast "oroad" över situationen. På sina webbsidor berättar kyrkan om möjligheten att få välsignelse för sitt äktenskap.³² Kyrkan har inte till denna grupp lyckats marknadsföra den kyrkliga välsignelsen som en kyrklig förrättning. Om kyrkan beslutar att avstå från vigselrätten är det orealistiskt att anta att medlemmar i kyrkan som gift sig borgerligt automatiskt skulle be om kyrklig välsignelse av sitt äktenskap.

Enligt uppgifterna i kyrkans fyraårsberättelse 2008–2011 ingås det första äktenskapet oftast i kyrkan och det andra och tredje vid magistraten. Åldern då äktenskapet ingås har emellertid samband med om paret väljer kyrklig vigsel eller inte, oberoende av vilken gång i ordningen man gifter sig. Om bruden är 20–30 år vigs nästa två tredjedelar av paren mest sannolikt i kyrkan, om bruden är över 40 år vigs mindre än hälften i kyrkan och om bruden är runt 50 år ingås äktenskapen genom borgerlig vigsel.

Det finns inte mycket forskning om orsakerna till valet av kyrklig respektive borgerlig vigsel i Finland. Två pro gradu-avhandlingar ger dock riktgivande information i ämnet. Valet av kyrklig vigsel motiverades med tradition, stämning, etablerade uppfattningar, religion och samfundsrelaterade faktorer. I svaren betonades den finländska kulturen, personens egen historia, släkten och familjen samt Guds välsignelse och församlingsgemenskapen. Borgerlig vigsel uppfattades inte som lika högtidlig som kyrklig vigsel.³³ De av kyrkans medlemmar som hade rätt till kyrklig vigsel men valde borgerlig vigsel motiverade sitt val med snabbhet, enkelhet, lätthet och praktiska orsaker. Sådana var till exempel att den ena

³² <https://evl.fi/livets-fester/brollop/valsignelse-av-aktenskap>

³³ Muona 2008

parten inte hörde till kyrkan eller inte fått konfirmandundervisning eller att paret gifte sig utomlands. Många frånskilda och tidigare kyrkligt vigda stannade för borgerlig vigsel. En del ville gifta sig utan predikan, psalmer och omnämnande av Gud och Jesus och ansåg att vigselparet självt och inte prästen ska ha huvudrollen vid vigselförrättningen. Beaktas bör att bilden av att det till kyrklig vigsel hör dyra bröllop, att den stora kyrkan är det enda vigselrummet och att det behövs planering långt i förväg för att få boka en kyrka sitter hårt i människors föreställningsvärld. Likaså trodde man att man själv skulle skaffa vittnen till kyrklig vigsel, medan magistraten skötte detta vid borgerliga vigslar på tjänstens vägnar. De som tänkte gifta sig hade ingen tydlig bild av kyrkans praxis och tjänster. Kyrkans information om hur en kyrklig vigsel går till verkar inte nå dem det gäller. Beslutet att be om kyrklig välsignelse motiverades på annat sätt. Hit hörde en strävan efter samma stämning som vid kyrkbröllop och en faktisk bröllopsfest. Den borgerliga vigseln gjorde det möjligt att be om välsignelse av en bekant präst i något annat religiöst samfund än av kyrkans "brödpräst". Enligt vissa, trots att de bestämde sig för kyrklig välsignelse, välsignar Jesus äktenskapet i varje fall utan att det behövs någon präst som mellanhand.³⁴

Enligt en holländsk studie gör osäkerheten om hurdana de nya rollerna i äktenskapet kommer att bli bröllopet till en viktig övergångsrit. Ju yngre paret är, desto högtidligare och överdådigare bröllop ordnas. Ju mer föräldrarna och vännerna stöder äktenskapet, desto mer bidrar det till att bröllopet blir en stor fest. De som bott ihop och de som gifter om sig ordnar oftast enklare och mindre storslagna fester eftersom det för dem inte längre handlar om en ny roll i en parrelation som de inte skulle ha tidigare erfarenhet av.³⁵

Det finns skillnader mellan vigselförrättandet i Holland och Finland och resultaten kan inte direkt appliceras på situationen i Finland. De tillför dock en synvinkel som hjälper att förstå varför kyrkans medlemmar väljer borgerlig vigsel. Ingåendet av äktenskap genom borgerlig vigsel kallas allmänt vigsel medan bröllop hör ihop med kyrklig vigsel. Bröllop uppfattas som en fest där den sociala och offentliga sidan framhävs mer än vid fester i samband med borgerliga vigslar. I Finland är samboende vanligt bland unga och man gifter sig vid allt högre ålder. År 2010 var medelåldern för kvinnor som gifte sig första gången 29,7 och för män 32,1. År 2016 var motsvarande siffror 31,4 och 33,7 år. Medelåldern för kvinnor som gifte sig andra gången var 44,8 och för män 47,6 år.³⁶ Vigseln som en rit där en person övergår från en status till en annan har för många förlorat sin betydelse. Vigseln har blivit en ritual för att signalera till sig själv, sin partner och sin sociala omgivning att man vill förbinda sig till just den här relationen. Trots att man vill knyta traditionella symboler till bröllopet, vill man utforma ritualen på sitt eget sätt och den kyrkliga vigseln kan uppfattas som en ceremoni som alltför strikt dikteras utifrån.

---

³⁴ Laine 2017

³⁵ Kalmijn 2004

³⁶ De första äktenskapens andel av alla äktenskap är fortfarande två tredjedelar. Den relativa andelen har legat på samma nivå under hela början av 2000-talet. Det andra äktenskapet utgör 21 procent av alla äktenskap, det tredje knappt fyra procent. Finlands officiella statistik (FOS): Ändringar i civilstånd.

Eftersom den här utredningen anknyter till ändringen av äktenskapslagen till könsneutral är det på sin plats att granska även de registrerade partnerskapen och bedöma antalet äktenskap som eventuellt ingås framöver³⁷.

Tabell 3 visar antalet registrerade partnerskap per år sedan 2006.³⁸ Antalet har hållit sig relativt oförändrat under 2010-talet. År 2016 registrerade 97 manliga par och 157 kvinnliga par sitt partnerskap.

Tabell 3. Registrerade partnerskap 2006–2016.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Registrerade partnerskap	191	213	249	246	322	333	329	373	333	318	251

Det låga antalet 2016 torde förklaras av att paren i stället för att registrera sitt partnerskap har väntat till mars 2017 då den könsneutrala äktenskapslagen trädde i kraft och möjliggjorde äktenskap i stället för registrering av partnerskap.

3. KÖNSNEUTRALA ÄKTENSKAP OCH ANDRA KYRKORS BESLUT

3.1 De lutherska kyrkorna i Norden

Samkönade äktenskap har godkänts i 25 länder på 2000-talet.³⁹ Av de 145 medlemskyrkorna i Lutherska världsförbundet viger nu 20 kyrkor personer av samma kön till äktenskap eller välsignar borgerliga äktenskap/registrerade partnerskap mellan personer av samma kön.⁴⁰ I en av medlemskyrkorna är det lokalförsamlingen som tar

³⁷ Avsnitt 5.3.2.

³⁸ Finlands officiella statistik (FOS): Ändringar i civilstånd.

³⁹ Argentina 2010, Belgien 2003, Danmark 2012, England/Wales 2013, Finland 2017, Frankrike 2013, Grönland 2015, Holland 2000, Island 2010, Kanada 2005, Luxemburg 2015, Malta 2017; Mexiko 2009 (i vissa stater), Norge 2009, Nya Zeeland 2013, Portugal 2010, Skottland 2014, Spanien 2005, Sverige 2009, Sydafrika 2006, Tyskland 2017, Uruguay 2013, USA 2015.

⁴⁰ *Lutherska kyrkor som ändrat sin syn på äktenskapet och börjat tillämpa ett könsneutralt vigselformulär:* Svenska kyrkan (2009), Evangelisk-lutherska kyrkan på Island (2010), Evangelisk-lutherska kyrkan i Kanada (2011), Danska folkkyrkan (2012), Norska kyrkan (2016), Protestantiska kyrkan i Holland, Förenade protestantiska kyrkorna i Belgien, Förenade protestantiska kyrkan i Frankrike, Lutherska bekännelsekyrkan i Brasilien (2011), Evangelical Church of the River Plate. *Lutherska kyrkor som godkänt liturgin för välsignelse av samkönade par:* Evangelisk-lutherska kyrkan i Hannover, Evangeliska kyrkan i Baden (jämförd med kyrklig vigsel), Evangelisk-lutherska kyrkan i Nordtyskland (jämförd med kyrklig vigsel), Evangeliska kyrkan i Mellersta Tyskland, Evangelisk-lutherska kyrkan i Oldenburg, Evangelisk-lutherska kyrkan i Schaumburg-Lippe, Evangelisk-lutherska kyrkan i Braunschweig, Evangelisk-lutherska kyrkan i Italien, Augsburgska bekännelsens kyrka i Österrike.

beslutet om välsignelse/vigsel av samkönade par.⁴¹ Pastoral bön för samkönade par har godkänts av fyra kyrkor.⁴²

Av historiska skäl och till följd av kyrkornas starka ställning som folkkyrkor är det motiverat att närmare studera situationen i de nordiska länderna. Till skillnad från många andra ställen i den lutherska världen har kyrklig vigsel haft en stark tradition och ställning i de nordiska länderna till följd av den lutherska kyrkans majoritetsställning och den därav uppkomna kyrkliga homogeniteten. Beslutet att godkänna könsneutrala äktenskap har i de övriga nordiska ländernas lutherska kyrkor varit en lång process där det varit svårt för personer som tänker olika att hitta en gemensam syn. Man har också diskuterat alternativet att kyrkan avstår från vigselrätten, men det har inte lett till åtgärder.

I Sverige utfärdade biskoparna 1994 en anvisning om privat bön för samkönade par. Fem år senare utfärdades en anvisning om offentlig bön, 2005 godkände kyrkomötet välsignelse av registrerade partnerskap och 2009 kyrklig vigsel till samkönat äktenskap. Enligt beslutet från 2009 har prästerna samvetsfrihet att vägra viga mot sin övertygelse. Situationen har dock inte lugnat sig. Våren 2016 lämnades en motion till kyrkomötet om behörighetskraven för prästvigning, enligt vilken nya präster ska förbinda sig att viga samkönade par. Detta krav ska enligt förslaget inte gälla personer som prästvigts tidigare och som innehar en prästtjänst, utan dessa skulle fortfarande ha rätt att vägra. Kyrkomötet förkastade motionen och gav Kyrkostyrelsen i uppgift att utreda frågan i syfte att säkerställa att ingen i Svenska kyrkan blir diskriminerad när det gäller vigselförrättningen. Utredningen kom fram till att församlingen och kyrkoherden, inte de enskilda prästerna, ansvarar för att vigsel till äktenskap förrättas i församlingen för alla som begär det. Debatten fortgår om vilka alternativ som står till buds så att man kan garantera att ingen diskrimineras när det gäller kyrklig vigsel.

I Sverige lever cirka en av 1 000 invånare i registrerat partnerskap/äktenskap med en person av samma kön. Äktenskap mellan personer av samma kön ingås vanligen i de tre storstädernas län och i Uppsala län. Efter att det blev möjligt att viga samkönade par kyrkligt har 129–160 par per år (cirka 20 procent av de samkönade äktenskapen) önskat kyrklig vigsel i Svenska kyrkan. Möjligheten till kyrklig vigsel har enligt statistiken medfört att samkönade äktenskap inte längre välsignats 2014 och 2015.

På Island godkändes den könsneutrala äktenskapssynen 2010. Någon särskild bestämmelse om prästens möjligheter att vägra viga personer av samma kön har inte utfärdats, varken av kyrkan eller av staten. År 2015 beslutade kyrkomötet att ingen särskild bestämmelse utfärdas om detta. Kyrkan viger personer av samma kön. En präst kan vägra

---

⁴¹ Evangelisk-lutherska kyrkan i USA (2009).

⁴² Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland bön för och med paret (2010), Evangelisk-lutherska kyrkan i Bayern (icke-offentlig gudstjänst), Evangelisk-lutherska kyrkan i Sachsen (icke-offentlig gudstjänst). Av de tyska medlemskyrkorna godkänner inte medlemskyrkan i Württemberg icke-offentlig gudstjänst.

viga ett par på grund av att de är av samma kön eller av andra orsaker som också gäller för heterosexuella par.

I Norge antogs en lag om könsneutrala äktenskap 2009. Kyrklig vigsel och välsignelse av samkönade par diskuterades i flera etapper på kyrkomötet. År 2015 beslutade kyrkomötet godkänna vigsel av personer av samma kön i Norska kyrkan och två år senare godkändes ett formulär för förrättningen. Prästerna har av samvetsskäl rätt att vägra viga eller delta i förbön för ett par som vigts borgerligt.

I Danska folkkyrkan trädde kyrklig vigsel av samkönade par i kraft när parlamentet antog en ändring av äktenskapslagen som gjorde den könsneutral 2012. Kyrkan har inget eget beslutsorgan, utan de lagar som parlamentet stiftar gäller även kyrkan. Prästerna har dock samvetsfrihet att vägra viga personer av samma kön. Det ligger på prostens/biskopens ansvar att hitta en vigselförrättare för paret.

3.2 Anglikanska kyrkan och andra protestantiska kyrkor

Med tanke på Borgåöverenskommelsen är det på sin plats att kort se på hur de anglikanska kyrkorna förhåller sig till frågan. Anglikanska kyrkogemenskapen (Anglican communion) är splittrad i fråga om synen på vigsel och välsignelse av personer av samma kön. Av samfundets 38 provinser är åtta⁴³ villiga att kyrkligt viga personer av samma kön och välsigna deras äktenskap. I februari 2017 behandlades frågan på Church of Englands kyrkomöte, som består av tre kamrar. Biskoparnas ställningstagande "Marriage and Same Sex Relationships after the Shared Conversations. A Report from the House of Bishops" delade åsikterna. Enligt rapporten bör inga ändringar göras i kyrkans undervisning om äktenskapet, men samtidigt efterlystes en "fräsch ton" i denna fråga. Alla biskopar utom en, som senare förklarade att han av misstag tryckt på fel knapp, understödde förslaget. Av lekmännen var en knapp majoritet för biskoparnas förslag, medan prästerskapet röstade emot det. Efter det att biskoparnas förslag röstades ned sände ärkebiskoparna i Canterbury och York ut ett brev där de bjöd in kyrkans alla medlemmar till att bygga upp kyrkan tillsammans och meddelade att biskoparna fortsätter behandla frågan och formulerar nya förslag om den till biskopsmötet i maj.

I fråga om de övriga protestantiska kyrkorna varierar praxis inte bara mellan utan också inom länderna. Eftersom församlingarna i många kyrkor betraktas som självständiga har de också frihet att själva besluta om de viger personer av samma kön och välsignar deras äktenskap.

3.3 Katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna

I katolska och ortodoxa kyrkan är äktenskapet ett sakrament. Den heliga synoden som hölls 2016 på Kreta fastställde hela den ortodoxa världens gemensamma syn på äktenskapet

---

⁴³ US, Canada, Scotland, Wales (under diskussion), New Zealand, South India, South Africa, Brazil.

som ett frivilligt förbund mellan man och kvinna. Även i katolska kyrkan är äktenskapet ett förbund mellan man och kvinna. Den betraktar inte bara vigseln, utan också själva äktenskapet som ett sakrament. Grunden för äktenskapet är brudgummens och brudens vilja att ge sig åt varandra ömsesidigt och livet ut. Därför delas äktenskapets sakrament inte ut av en präst eller diakon, utan bruden och brudgummen ger det åt varandra. Kyrkan bevittnar och bekräftar äktenskapet och stärker det genom bön och välsignelse.

3.4 Kyrkor med vigselrätt i Finland

För utredningen intervjuades ärkebiskop Leo från Ortodoxa kyrkan i Finland, biskop Teemu Sippo från Katolska kyrkan i Finland, Hannu Vuori som leder Frikyrkan i Finland och föreståndare Mika Yrjölä och verksamhetsledare Esko Matikainen från Pingstkyrkan i Finland.

Ortodoxa kyrkan i Finland håller sig till den ortodoxa världens syn på äktenskapet som ett frivilligt förbund mellan man och kvinna. Historiskt sett betraktas äktenskapet också som en symbios av kyrkliga, sociala och samhällseliga influenser. I den kyrkliga traditionen har äktenskapet varit en blandning av kanoniska och juridiska förbindelser. Därmed är äktenskapets sakrament också kulturbundet. I de länder där äktenskapets sakrament också är den juridiska vigseln har man i vigselformuläret tagit in frågor till brudparet. Äktenskapets kyrkliga sakrament är kyrkligt giltigt även utan dessa frågor. Juridisk registrering av parförhållanden och kyrklig välsignelse av dem är separata förrättningar. Det parförhållande som kyrkan välsignar är äktenskapet mellan man och kvinna.

I sitt utlåtande om medborgarinitiativet från 2014 om jämlikt äktenskap lade Finlands ortodoxa kyrka fram den värdegrund som de utgick ifrån vid bedömningen av initiativet. Utlåtandet tog upp Bibeln, traditionen, ortodoxa kyrkans dogmer, kanon, de övriga kyrkliga bestämmelserna och de finländska ortodoxernas band till den övriga ortodoxa världen i tolkningen av kyrkans lära och kanon. I utlåtandet konstaterades att ett godkännande av den könsneutrala äktenskapslagen för ortodoxa kyrkans del kan innebära att äktenskapet och den kyrkliga vigseln åtskiljs från varandra. Då kan äktenskap ingås vid magistraterna enligt världslig lagstiftning. Kyrkan erbjuder kyrklig vigsel för heteropar. Finlands ortodoxa kyrka har inte övervägt att avstå från vigselrätten.

Katolska kyrkan i Finland följer katolska kyrkans syn på äktenskapet. Enligt kanonisk rätt är endast äktenskap som ingåtts i katolska kyrkan giltiga. Kyrkan erkänner borgerliga äktenskap mellan man och kvinna, men äktenskapet blir katolskt först när paret vigs i katolska kyrkan. Även äktenskap som ingåtts på annat sätt mellan medlemmar av katolska kyrkan kan bli giltiga enligt kanonisk rätt om makarna genom sin underskrift bekräftar att de önskar ett katolskt äktenskap. Äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön är juridiskt giltiga, men för katolska kyrkan existerar inga samkönade äktenskap. Katolska kyrkan i Finland har inte övervägt att avstå från vigselrätten.

Enligt samfundsordningen för Frikyrkan i Finland förrättas vigsel till äktenskap utifrån frikyrklig tradition mellan man och kvinna. Frikyrkan motiverar sin ståndpunkt med Bibeln. Praxis i dag är att pastorerna i frikyrkan enligt kyrkans samfundsordning endast kan viga personer av olika kön till äktenskap. För att frikyrkans pastorer ska kunna viga personer av samma kön krävs en ändring i samfundsordningen. Äktenskapssynen i frikyrkans samfundsordning medger heller ingen möjlighet att välsigna äktenskap som ingåtts vid magistraten mellan personer av samma kön, om välsignelsen innebär att äktenskapet accepteras. I frikyrkan utnyttjar medlemmarna sin kyrkas rätt att viga till äktenskap och det är ovanligt med välsignelser av borgerliga äktenskap. Så länge Finlands lag ger de religiösa samfunden rätt att viga till äktenskap anser frikyrkan att det inte finns någon orsak att avstå från den rätten.

Pingstkyrkan i Finland anser att äktenskap är ett förbund mellan man och kvinna. Kyrkans samfundsordning inkluderar dock inget omnämnande av detta. Även pingstkyrkan motiverar sin ståndpunkt med trohet mot Bibelns ord. Iakttagandet av detta bygger i pingstkyrkan på medlemmarnas interna kontroll. Undervisningen om äktenskapet anses leda församlingsmedlemmarna till att följa församlingens syn på äktenskapet. Därför kan pingstkyrkan varken acceptera eller välsigna ett borgerligt äktenskap mellan personer av samma kön, trots att det juridiskt sett är giltigt. Pingstkyrkan har inte övervägt att avstå från vigselrätten till följd av ändringen av äktenskapslagen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det ovan anförda endast redogör för situationen i skrivande stund. Förändringen i kyrkornas syn på kyrklig vigsel av personer av samma kön och välsignelse av deras äktenskap har följt ändringarna i respektive lands lagstiftning och skett under en relativt kort tid, främst under 2000-talet. När olika länders lagstiftning i framtiden blir mer tolerant mot homosexualitet och homosexuella kommer det sannolikt också att leda till förändringar i kyrkornas synpunkter och praxis i dessa länder. I fråga om katolska och ortodoxa kyrkan, där äktenskapet är ett sakrament, är en sådan förändring inte att vänta.

4. BESLUTSALTERNATIV I FRÅGA OM KYRKANS VIGSELRÄTT

Den integritetsprincip som etablerats i 16 § i äktenskapslagen och kyrkans interna autonomi som baserar sig på religionsfrihet ger kyrkan befogenhet att utöver de villkor som föreskrivs i äktenskapslagen ställa upp de villkor och former för vigsel till äktenskap som ska iakttas inom kyrkan. I samband med uppdragsgivningen inför denna utredning identifierade biskopsmötet sex möjliga alternativ.

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

Att kyrkan behåller sin vigselrätt innefattar flera olika handlingsmodeller. När dessa granskas bör man också behandla eventuella ändringar i välsignelsen av äktenskap.

1. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Omvärlden har förändrats sedan biskopsmötets uppdragsgivning. Till följd av ändringen i äktenskapslagen, som trädde i kraft i mars, har en del präster med hänvisning till teologiska motiveringar och den grundlagsenliga religions- och samvetsfriheten meddelat att de kan viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap oberoende av kyrkans undervisning, där äktenskapet ses som ett förbund mellan endast man och kvinna. När denna utredning görs har några präster enligt uppgift redan agerat enligt detta. Även vissa församlingar har beslutat att alla församlingens lokaler, inklusive kyrkorna, får användas för vigsel också av personer av samma kön, välsignelse av deras borgerliga äktenskap samt deras bröllopfester. Av dessa orsaker är det motiverat att i samband med detta alternativ även granska den förändrade omvärlden.

2. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

För vigsel enligt detta alternativ gäller samma mer omfattande granskning som föreslås i alternativ A1 ovan. För välsignelsens del bör man granska möjligheten att vägra välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

3. Vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan viga till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

I detta alternativ bör man också ta upp enskilda prästers rätt att vägra viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap. Dessutom bör man beakta hur samkönade par garanteras rätten till vigsel i en församling där prästen vägrar viga dem.

B. Kyrkan avstår från sin vigselrätt

1. Kyrkan har inte längre vigselrätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir desamma och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Här bör man även granska den förändrade omvärlden, där präster enligt motiveringen i alternativ A1 anser sig kunna välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

2. Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

I detta alternativ bör man även granska motiveringen i A3 om prästens möjlighet att vägra välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

C. Kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap

Kyrkan viger inte till äktenskap och välsignar inte äktenskap som ingåtts.

5. ALTERNATIVENS FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER

5.1 Juridiska åtgärder

Till följd av den könsneutrala äktenskapslagen som trädde i kraft i mars 2017 är borgerliga äktenskap mellan både personer av olika kön och personer av samma kön juridiskt giltiga äktenskap, liksom även äktenskap som ingåtts genom kyrklig vigsel. Oberoende av sin förhållning till den könsneutrala äktenskapslagen måste kyrkan ta hänsyn till hur den statliga och kyrkliga lagstiftningen inverkar på kyrkans beslut och även till vilka konsekvenser det valda beslutets har för den statliga och kyrkliga lagstiftningen. När man bedömer de juridiska konsekvenserna av att kyrkan skulle avstå från vigselrätten är det viktigt att också granska dem i relation till de juridiska konsekvenserna av andra beslutsalternativ. Nedan granskas de olika beslutsalternativens juridiska konsekvenser i korthet.

5.1.1 Skyldigheten att iaktta lag och ordning

År 2016 gjorde Kyrkostyrelsen på uppdrag av kyrkomötet en juridisk utredning av vilka konsekvenser ändringen i äktenskapslagen har för kyrkan.⁴⁴ I sammanfattningen konstateras:

- Äktenskapslagen innehåller en princip som bygger på religionsfrihet och som innebär att man inte ska ingripa i religiösa samfunds läror om äktenskap. 16 § i äktenskapslagen tryggar kyrkans autonomi att själv besluta om sin vigselpraxis. Denna autonomi som kyrkan och övriga religiösa samfund har ändrades inte i samband med godkännandet av den könsneutrala äktenskapslagen. Den könsneutrala äktenskapslagen som träder i kraft i mars 2017 förpliktar inte prästerna att viga personer av samma kön till äktenskap.
- När en präst förrättar vigsel till äktenskap är han eller hon förpliktad att förutom äktenskapslagen även iaktta de villkor och former för kyrklig vigsel som finns i 4 kap. 2 § i kyrkolagen och 2 kap. 18 § i kyrkoordningen. Vigsel till kyrkligt äktenskap ska förrättas på det sätt som bestäms i kyrkohandboken. Biskopsmötet och kyrkomötets konstitutionsutskott har ansett att kyrkohandbokens frågor är bindande för den präst som utför förrättningen och att han eller hon inte på eget bevåg kan ändra formuleringen av dem. Däremot har prästen själv rätt att utöva sitt inflytande i fråga om vissa delar av formuläret, såsom bibeltexterna, talet och förbönen.
- Enligt äktenskapslagen är en vigsel giltig om man vid vigseln har iakttagit de villkor och former som fastställs i äktenskapslagen. Äktenskapslagen integritetsprincip innebär också att en underlåtelse att iaktta kyrkans interna bestämmelser och föreskrifter inte gör äktenskapet ogiltigt. Brister i

---

⁴⁴ Juridisk utredning av följderna av ändringen i äktenskapslagen

förutsättningarna för kyrklig vigsel eller underlåtelse att iaktta formkrav som kyrkan själv uppställt för sig innebär inga påföljder för dem som vigs. Att äktenskapet registreras i befolkningsdatasystemet har ingen betydelse för äktenskapets giltighet.

- En präst som agerat i strid med de skyldigheter som prästämbetet medför när han eller hon har förrättat en vigsel kan få sitt agerande prövat med avseende på kyrkolagens tjänstemannarättsliga bestämmelser. Det blir då närmast en fråga om tillämpande av 5 kap. 3 § 3 mom. i kyrkolagen. Den påföljd som ska utmätas måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet. Bedömningen av hur klandervärd en gärning som strider mot en prästs tjänsteplikt är och vilken påföljd som kan bli aktuell ankommer på domkapitlet.

Enligt 16 § i äktenskapslagen bestäms de övriga villkoren och formerna för kyrklig vigsel av det religionssamfund inom vilket vigseln förrättas. För evangelisk-lutherska kyrkans del finns bestämmelserna om detta i 2 kap. 18 § i kyrkoordningen:

De som ingått förlovning vigs kyrkligt till äktenskap på det sätt som föreskrivits i kyrkohandboken. Vigseln förrättas av en präst.

Den som ska viga kyrkligt ska vara skriftskolgången medlem av kyrkan. Är den ena av de förlovade inte medlem av kyrkan kan vigseln förrättas kyrkligt om den som inte tillhör kyrkan tillhör någon annan kristen kyrka eller ett kristet trossamfund.

Kyrkoordningen begränsar inte kyrklig vigsel till att gälla endast man och kvinna. Däremot talar vigsselformulären i kyrkohandboken om brudgum och brud, man och hustru. Med hänvisning till detta framhöll biskopsmötet i sitt uttalande 31.8.2016 att kyrkan ser på äktenskapet som ett förbund mellan en man och en kvinna. Lagstiftningsmässigt vilar kyrkans ståndpunkt således i denna fråga närmast på kyrkohandboken. I Kyrkostyrelsens juridiska utredning konstaterar de sakkunniga att situationen inte är optimal ur den rättsliga regleringens synvinkel. En bestämmelse i kyrkohandboken om parets kön kan anses tillräcklig men inte helt tillfredsställande. Äktenskapslagens 16 § anger inte direkt med vilka eller hurdana interna bestämmelser man ska reglera de tilläggsvillkor som ställs av de religiösa samfunden själva. Eftersom kyrkoordningen till andra delar reglerar förutsättningarna för vigsel till äktenskap i evangelisk-lutherska kyrkan ska målbilden enligt professor Veli-Pekka Viljanen vara att förutsättningarna för kyrklig vigsel på ett uttömmande sätt framgår av de ifrågavarande bestämmelserna i kyrkoordningen.⁴⁵ Eftersom även andra frågor om äktenskapet regleras i kyrkoordningen kunde en bestämmelse om vigsel till äktenskap också finnas där. Samtidigt lönar det sig inte att ta in en sådan bestämmelse i kyrkoordningen om kyrkan vill fortsätta den interna diskussionen.

---

⁴⁵ Juridisk utredning 2016, 7–8, Bilaga: Professori Viljasen lausunto.

Eftersom kyrkan har autonomi att själv bestämma om sin vigselpraxis kan kyrkan om den så vill fortsätta viga endast en man och en kvinna till äktenskap. Enligt äktenskapslagen har en präst rätt att förrätta kyrklig vigsel men ingen skyldighet att göra det. En präst har med stöd av sitt prästämbete rätt att förrätta kyrkliga förrättningar överallt i Finland. En präst som står i tjänsteförhållande till församlingen är skyldig att sköta kyrkliga förrättningar, till vilka även vigsel till äktenskap hör. I 4 kap. 1 § i kyrkolagen föreskrivs om att skötseln av kyrkliga förrättningar hör till församlingens uppgifter. Församlingens kyrkoherde kan ålägga en underlydande präst att förrätta vigslar i församlingen. I fråga om andra präster än de som innehar en tjänst i en församling finns det ingen klar bestämmelse om skyldigheten att sköta kyrkliga förrättningar. Även om prästerna har vigselrätt medför den könsneutrala äktenskapslagen som trädde i kraft i mars 2017 inte någon skyldighet för prästerna att viga personer av samma kön till äktenskap.⁴⁶

När en präst förrättar en kyrklig vigsel är han eller hon enligt Kyrkostyrelsens juridiska utredning förpliktad att förutom äktenskapslagen även iaktta de villkor och former för kyrklig vigsel som finns i 4 kap. 2 § i kyrkolagen och 2 kap. 18 § i kyrkoordningen. Dessutom ska vigseln förrättas på det sätt som bestäms i kyrkohandboken. Detta har ansetts innebära att en präst under vigselförrättningen inte kan ändra innehållet i de frågor som finns i handboken så att de lämpar sig för ett könsneutralt äktenskap. Äktenskapet är giltigt även då en präst beslutar viga personer av samma kön till äktenskap i strid med kyrkans ståndpunkt. Det kan dock bli aktuellt med tillämpning av 5 kap. 3 § 3 mom. i kyrkolagen. Enligt momentet kan en präst som handlar i strid med de skyldigheter som prästämbetet medför och i strid med prästlöftet eller försummar dem eller uppför sig på ett sätt som är olämpligt för en präst av domkapitlet ges en skriftlig varning eller avstängas från prästämbetet för minst en och högst sex månader. Om prästens olämpliga uppförande, försummelse i prästämbetet eller uppförande i övrigt visar att han eller hon är olämplig att verka som präst, kan domkapitlet bestämma att prästen ska förlora sitt prästämbete. Om prästen står i tjänsteförhållande till kyrkan eller en församling kan dessutom de påföljder som anges i 6 kap. 50 § i kyrkolagen komma i fråga.

Efter det att den könsneutrala äktenskapslagen trädde i kraft har en del av prästerna med hänvisning till teologiska motiveringar och religions- och samvetsfriheten meddelat att de kan viga personer av samma kön och välsigna borgerliga äktenskap mellan dem. Att agerandet är berättigat har också motiverats med att varken kyrkolagen eller kyrkoordningen, utan endast handboken, nämner att det i äktenskapet är fråga om ett förbund mellan en man och en kvinna. I fråga om präster som agerar så här har kyrkan möjlighet att tåga om saken, chefen kan ingripa med personlig handledning och anmärkning eller i sista hand kan domkapitlet på eget initiativ eller till följd av klagomål vidta tjänstemannarättsliga åtgärder enligt kyrkolagen och kyrkoordningen. I detta fall är det möjligt att klandervärde hos agerandet bedöms olika i olika stift, vilket lyfter fram frågan om likabehandling inom kyrkan. I sitt utlåtande till Kyrkostyrelsen konstaterar

---

⁴⁶ Juridisk utredning 2016, 10 –12.

professor Urpo Kangas att en präst som viger ett samkönat förlovat par till äktenskap inte gör sig skyldig till klandervärdigt förfarande i sin tjänst om inte kyrkan har intagit en klart negativ ståndpunkt till det.⁴⁷ Det är möjligt att tjänstemannarättsliga åtgärder leder till besvärprocesser i olika rättsinstanser. I sådana fall kommer samhällets rättssystem att fatta beslut om kyrkans interna frågor.

5.1.2 Samvetsfriheten

Det ovan anförda lyfter fram frågan om den religions- och samvetsfrihet som anknyter till religionsutövande. Var går gränsen för samvetsfrihet? I vilken mån begränsas samvetsfriheten av utövandet av offentlig makt? Samvetsfrihet kan också anses anknyta till frågan om civil olydnad, då man på moraliska grunder vägrar iaktta en lag som man upplever som orättvis eller aktivt bryter mot den i syfte att rätta till den upplevda orättvisan. Hur förstår kyrkan rätten till och omfattningen av den samvetsfrihet som anknyter till religionsfriheten? Vill kyrkan begränsa den och på vilket sätt i så fall?

Kyrkostyrelsen konstaterar i sin juridiska utredning att den könsneutrala äktenskapslagen inte medför en skyldighet för prästerna att viga personer av samma kön.⁴⁸ Om kyrkan ändrar sin praxis och beslutar viga dem väcks frågan om en präst också då med stöd av samvetsfriheten enligt kyrkans autonomi och grundlagen⁴⁹ har rätt att vägra viga mot sin övertygelse eller om det då kan bli påföljder för prästen. I ljuset av kyrkans rådande undervisning om äktenskapet, där äktenskap endast ingås mellan en man och en kvinna, leder vissa prästers intention att viga samkönade par till frågan om en präst kan hänvisa till den grundlagsenliga samvetsfriheten och rätten att utöva religion och viga personer av samma kön.

I bägge fallen verkar det vid första anblicken vara fråga om den från kyrkans officiella linje avvikande rätten att utöva eller låta bli att utöva religion med stöd av den grundlagsenliga samvetsfriheten. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att en präst inte förrättar en vigsel på grund av sitt personliga religionsutövande utan på grund av en arbetsuppgift. Man kan anse att prästen utövat sin religionsfrihet då han eller hon tagit emot prästämbetet och förbundet sig till dess uppgifter och kyrkans rådande lära, inklusive

---

⁴⁷ Juridisk utredning 2016, Bilaga: Professor Urpo Kangas utlåtande.

⁴⁸ "I äktenskapslagen har kyrkans och de övriga religiösa samfundens interna autonomi tryggats i 16 §. Trots att 16 § ursprungligen inte stiftades i syfte att trygga de religiösa samfundens möjlighet att begränsa vigsel till äktenskap till endast par av olika kön utgår förarbetet till ändringen i äktenskapslagen klart från att paragrafen också tillåter en sådan tolkning. Den i grundlagens 11 § tryggade interna autonomi för religiösa samfund och deras rätt att besluta om frågor som gäller religionsutövning, vilka ingår i religionsfriheten, inkluderar en rätt för kyrkan och andra religiösa samfund att själva ställa upp ytterligare villkor för vigsel till äktenskap. Dessa ytterligare villkor kan även innebära att man utsträcker vigsel till äktenskap till att gälla endast par av olika kön. Därmed överlåter grundlagen, liksom 16 § i äktenskapslagen, avgörandet i frågan på kyrkan och de religiösa samfunden själva." Juridisk utredning 2016, 11. Se även professor Viljanens bifogade utlåtande.

⁴⁹ GrL 11 §: Var och en har religions- och samvetsfrihet. Till religions- och samvetsfriheten hör rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse och rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Ingen är skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning.

undervisningen om äktenskapet.⁵⁰ Om kyrkans undervisning om äktenskapet ändras så att kyrkan beslutar att också viga personer av samma kön och/eller välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön, kan möjligheten att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap strikt tolkat endast komma i fråga för de präster som prästvigts till sina tjänster före ändringen. I detta fall ska den som vigs till präst fatta sitt samvetsbeslut före prästvigningen, dvs. besluta om han eller hon vill vara präst i en kyrka som har en annorlunda syn på äktenskapet än han eller hon själv. Enligt en bredare tolkning gäller möjligheten att med stöd av samvetsfriheten vägra viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap alla präster. Om kyrkan beslutar att även en annorlunda teologisk syn på äktenskapet är möjlig och tillåter präster med ett sådant synsätt att med stöd av samvetsfriheten viga personer av samma kön och/eller välsigna borgerliga äktenskap som ingåtts mellan personer av samma kön, breddas även samvetsfriheten.

Den oklara situationen orsakar problem och skapar osäkerhet i arbetsgemenskapen. Även kyrkans övriga personalgrupper har börjat fråga vilka anställda samvetsfrihetsprincipen kan tillämpas på. Till exempel kantorerna har funderat över påföljderna för dem om de deltar i en vigselförrättning som strider mot kyrkomötets och biskoparnas anvisningar. Om kyrkan beslutar godkänna vigsel mellan personer av samma kön och välsignelse av deras borgerliga äktenskap kan det för vissa kantorer på grund av deras övertygelse vara svårt eller omöjligt att delta i en sådan vigsel eller välsignelse.⁵¹ Hindersprövning för borgerliga äktenskap mellan samkönade personer som är medlemmar av kyrkan kan även göras av församlingen. Församlingens anställda har tjänsteplikt att utföra hinderprövning oberoende av om de accepterar samkönade äktenskap eller inte. I Norden gäller samvetsfriheten att vägra viga personer av samma kön prästerna. I Norge har den kyrkliga vigselförrättarens rätt att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön tryggats genom att den tagits in i lagen, och lokalförsamlingen avgör för kyrkans övriga anställda hur man ska förfara i frågor som gäller samvetsfriheten.⁵²

Samvetsfrihetsfrågan är öppen för tolkningar och ändringar. Därför är det önskvärt att kyrkan definierar denna rätt och vem som omfattas av den. Det är viktigt att reda ut detta oberoende av om kyrkan avstår från sin vigselrätt eller inte, eftersom samvetsfrihetsfrågan även är aktuell i fråga om välsignelse av borgerligt vigda par.

Så länge kyrkan endast viger en man och en kvinna till äktenskap behöver prästens rätt att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön till äktenskap enligt Kyrkostyrelsens juridiska utredning inte regleras separat. Om kyrkan däremot breddar sin syn på äktenskapet så att även personer av samma kön kan ingå äktenskap genom kyrklig vigsel är det motiverat att granska situationen närmare. I sitt sakkunnigutlåtande i samband med

---

⁵⁰ KO 5 kap. 6 §.

⁵¹ Papit vetoavat omaantuntoon – Entä kanttorit? KotimaaPro 7.3.2017

⁵² Den norska äktenskapslagen innehöll redan tidigare ett omnämnande av vigselförrättarens rätt att vägra viga fränskilda personer, så det var fråga om ett tillägg.

Kyrkostyrelsens juridiska utredning framförde professor Urpo Kangas att prästens rätt att vägra viga personer av samma kön för tydlighetens skull bör regleras i samma lag som prästens vigselrätt, dvs. äktenskapslagen. Då kan prästerna inte betraktas som lagbrytare i samhällets ögon. Bestämmelsen bör vara av allmän natur och gälla både evangelisk-lutherska och ortodoxa kyrkan samt alla religiösa samfund. Då är det riksdagen som fattar beslut i frågan och kan tillåta prästerna rätt att vägra viga på grund av att personerna är av samma kön. Riksdagen kan efter att ha övervägt de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna även fatta ett annorlunda beslut i frågan.⁵³ I denna fråga skiljer sig de för utredningen intervjuade lagfarnas synpunkter från varandra. En del anser att äktenskapslagen inte ska öppnas upp, eftersom det inte är statens uppgift att bestämma om religiösa samfunds interna frågor.

Det har redan tidigare konstaterats att 16 § i äktenskapslagen fastställer att de övriga villkoren och formerna för kyrklig vigsel bestäms av det religionssamfund inom vilket vigseln förrättas. Således kan en bestämmelse om rätten att med hänvisning till den grundlagsenliga religions- och samvetsfriheten vägra viga personer av samma kön tas in i kyrkolagen. Detta följer principen om att undantag från en lag likaså ska regleras i en bestämmelse på lagnivå. Eftersom riksdagen antingen antar eller förkastar kyrkomötets lagförslag skulle ärendet högst sannolikt i riksdagen även granskas ur en diskrimineringssynvinkel med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Kyrkoordningen innehåller bestämmelser om kyrkans interna frågor. Därför kan man anse att prästens rätt att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön kan regleras i kyrkoordningen, på samma sätt som genomgången skriftskola i kyrkoordningen anges som en förutsättning för kyrklig vigsel. Samtidigt måste man dock i kyrkoordningen ange med vilka arrangemang samkönade par garanteras rätten att bli vigda i kyrkan när församlingens präst vägrar viga dem.⁵⁴ Att föreskrifter om dessa aspekter tas in i kyrkoordningen kan även motiveras med att kyrkoordningen är bäst lämpad för "religiöst färgade frågor" som avgörs utan riksdagsbehandling. Ändringar i kyrkoordningen antas av kyrkomötet och lämnas inte till riksdagen för godkännande. Normerna i kyrkoordningen är inga lagbestämmelser, men i enlighet med 16 § i äktenskapslagen kan bestämmelser i kyrkoordningen sannolikt anses vara tillräckliga.

Oberoende av om kyrkan behåller sin vigselrätt eller avstår från den hänger välsignelsen av äktenskap samman med juridiska synpunkter som måste beaktas. Om kyrkan godkänner välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön aktualiseras frågan om prästens rätt att av samvetsskäl vägra välsigna sådana äktenskap. När prästen välsignar ett äktenskap är det endast fråga om kyrkans interna praxis, eftersom prästen då han eller hon välsignar inte agerar med mandat av samhället. För att

---

⁵³ Juridisk utredning 2016, Bilaga: Professori Urpo Kankaan lausunto.

⁵⁴ I Danmark är det i dessa fall prostens/biskopens uppgift att hitta en vigselförrättare.

undvika problematiska situationer är det bra att överväga om detta bör regleras separat. En sådan bestämmelse lämpar sig bättre för kyrkoordningen än för kyrkolagen.

En lösning behöver också hittas på frågan om rätten att med hänvisning till samvetsfriheten viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap i strid med kyrkans undervisning om äktenskapet. Alternativet är att vidta tjänstemannarättsliga åtgärder med överklaganden i olika instanser eller att konstatera att kyrkan i denna fråga också kan ha en annorlunda teologiskt motiverad handlingsmodell och tillåta enskilda präster att viga även personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap. I bägge fallen kan vigsselförrättaren då till exempel i enlighet med biskopsmötets anvisning ändra ordalydelsen i handboken så att det blir möjligt att viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap. Då hanteras frågan separat för varje enskild präst inom ramen för den episkopala tillsynen. Om kyrkan saknar dokumentation om att den tillämpar två förfaringssätt ställs man förr eller senare inför juridiska problem. Det är bra att fundera över vilken slags dokumentation som är tillräcklig. Alternativet är en beslutskläm eller ett formulär till i handboken och/eller att man i kyrkoordningen konstaterar att kyrkan har två teologiskt motiverade handlingsmodeller i äktenskapsfrågor. Om ett omnämnande av de två handlingsmodellerna införs i kyrkoordningen ska där också nämnas prästens rätt att av samvets skull vägra viga personer av samma kön och genom vilka arrangemang samkönade par garanteras rätten att bli vigda i kyrkan när församlingens präst vägrar viga dem.

Statens princip att inte ingripa i kyrkans interna frågor ger vid handen att bestämmelser i kyrkoordningen ger dessa personer ett tillräckligt skydd. Hur man förhåller sig till bestämmelserna i kyrkoordningen i eventuella tvistemål och rättshandlingar är svårt att bedöma. En bestämmelse i kyrkoordningen om samvetsfriheten och rätten att viga eller vägra viga är klarare och mer bindande än en beslutskläm.

5.1.3 Ändringar i lagarna, kyrkoordningen och handboken

Om vigselrätten behålls under gällande eller ändrade förutsättningar krävs inga ändringar i kyrkolagen och kyrkoordningen, eftersom dessa om personer som vill ingå äktenskap använder neutrala uttryck som "de som ingått förlovning". Endast kyrkohandboken anger att äktenskap ingås mellan en man och en kvinna. Om vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar krävs ändringar i handboken. Om kyrkan anser det motiverat att förtydliga sin ståndpunkt i fråga om könet på personer som vigs till äktenskap i kyrkan ska detta regleras i kyrkoordningen. Detsamma gäller välsignelse av borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

Om kyrkan avstår från vigselrätten medför det ett behov av ändringar i äktenskapslagen, kyrkolagen, kyrkoordningen och kyrkohandboken, oberoende av vilka slags äktenskap

kyrkan beslutar välsigna.⁵⁵ En framställning av kyrkomötet till statsrådet om ändring av äktenskapslagen kan göras med majoritetsbeslut. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

Äktenskapslagen innehåller tre paragrafer, 10 §, 14 § 2 mom. och 17 § 1 mom., där evangelisk-lutherska kyrkan eller dess församlingar nämns som förrättare av hindersprövning eller vigselförrättare. Om kyrkan avstår från sin vigselrätt övergår även hindersprövningen till en annan instans och prästerna i evangelisk-lutherska kyrkan mister sin vigselrätt. Dessa paragrafer ändras genom att omnämmandet av evangelisk-lutherska kyrkan stryks. Närmare bestämmelser om hindersprövning, borgerlig vigsel och kungörelser finns i äktenskapsförordningen. Evangelisk-lutherska kyrkan nämns endast i förordningens 16 § 3 mom., och i det fall att kyrkan avstår från sin vigselrätt ska omnämmandet i momentet strykas.⁵⁶

Olika lagar innehåller många omnämmanden av kyrklig vigsel eller vigsel inom ett religiöst samfund. Eftersom evangelisk-lutherska kyrkan inte nämns i dem och de även tillämpas på andra kyrkor finns det ingen orsak att ändra dem.

Kyrkomötet ska göra upp förslag till statsrådet om ändringar i kyrkolagen.⁵⁷ Kyrkolagen innehåller två paragrafer som behöver ändras. Dessa reglerar kyrkböckerna och församlingens arkiv. I 16 kap. 6 § i kyrkolagen föreskrivs om vilken församling eller vilket centralregister som får föra in uppgifter om kyrkliga vigslar eller välsignelser av äktenskap. Paragrafen ändras genom att omnämmandet av kyrklig vigsel stryks. Den andra punkten gäller anmälan om vigsel. I 13 § i samma kapitel regleras prästens anmälningsskyldighet. I paragrafens 2 mom. konstateras att bestämmelser om anmälan som ska göras om vigsel till äktenskap föreskrivs särskilt. Momentet är onödigt om kyrkan avstår från sin vigselrätt.

Kyrkoordningen innehåller ett flertal paragrafer som gäller vigsel till äktenskap och som kräver ändring om kyrkan avstår från sin vigselrätt. Kyrkomötet har behörighet att genomföra dessa ändringar. Det första kapitlets 5 § 2 mom. reglerar skyldigheten för kyrkans medlemmar att "ingå sitt äktenskap på föreskrivet sätt". Om kyrkan avstår från sin vigselrätt bör kyrkomötet överväga om detta omnämmande är onödigt. I kyrkoordningen bör 2 kap. 18 och 19 §, som gäller vigsel till äktenskap, hävas som onödiga. 2 kap. 20 § gäller välsignelse av äktenskap. Om kyrkan endast avstår från sin vigselrätt ska hänvisningen till äktenskap som ingåtts "i annan ordning än den som iakttas av en evangelisk-luthersk kyrka" strykas. I 25 § 1 mom. hänvisas till den separata regleringen om anmälan om vigsel till äktenskap. Om kyrkan avstår från sin vigselrätt ska momentet ändras genom att detta omnämmande stryks. Kyrkoordningens 16 kap. innehåller bestämmelser om kyrkböcker och församlingarnas arkiv. Kapitlets 1 § föreskriver om uppgifter som införs

---

⁵⁵ Namnlagen revideras som bäst. Om bestämmelsen tas in enligt förslaget medför det också ett behov av ändringar i namnlagen om kyrkan avstår från sin vigselrätt. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 21/2017: Revidering av namnlagstiftningen.

⁵⁶ Äktenskapsförordningen (820/1987), 16 § 3 mom.

⁵⁷ KL (1054/1993) 20 kap. 7 § 2 mom.

i medlemsregistren. Om inga kyrkliga vigslar förrättas är omnämmandet av uppgifter om vigsel onödigt.

Om kyrkan beslutar att avstå från både vigselrätten och välsignelsen av äktenskap ska omnämmandet av välsignelse av äktenskap i 16 kap. 6 § i kyrkolagen strykas, och 2 kap. 20 § i kyrkoordningen blir onödig. Detsamma gäller omnämmandet i 16 kap. 1 § av införandet av uppgifter om välsignelse av äktenskap i medlemsregistret.

Frågorna till det par som ska vigas i handbokens vigselformulär lyder "Vill du ta NN till din äkta hustru..." och "Vill du ta NN till din äkta man..." I ringlöftena används uttrycken "min äkta maka" och "min äkta make". Om vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar innebär det därför att man beslutar att ha antingen två eller ett formulär. Med två formulär kvarstår vigselformuläret i handboken som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt. Med enbart ett formulär ändras vigselformuläret i handboken så att det blir könsneutralt.

Oberoende av om kyrkan behåller sin vigselrätt eller avstår från den är det motiverat att se över formuläret för välsignelse av äktenskap. Frågorna till det par som ska välsignas innehåller inte orden man/äkta man eller kvinna/äkta hustru. I de finstilla anvisningarna i vigselformuläret, som till exempel anger när i förrättningen paret om möjligt kan knäböja och när församlingen kan stå, konstateras att "prästen frågar brudgummen" och "prästen frågar bruden". Bokstavligen tolkat ändrar prästen inte vigselformuläret när han eller hon ställer frågan till ett samkönat par. I det svenska formuläret visar pronomina "honom" och "henne" dock den intention som är inbyggd i texten.

Om förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan också beslutar välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön torde det kräva en ändring i handboken så att man beslutar att tillämpa antingen två eller ett formulär. Med två formulär kvarstår formuläret för välsignelse av äktenskap i handboken som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt. Med ett enda formulär ändras formuläret för välsignelse av äktenskap i handboken så att det blir könsneutralt.

Om kyrkan beslutar avstå från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap ska formulären för brudmässa, vigsel till äktenskap och välsignelse av äktenskap strykas i kyrkohandboken.

5.1.4 Alternativ

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

1) Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan vigas till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Detta alternativ medför inte nödvändigtvis några ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken.

Om kyrkan beslutar att vidta tjänstemannarättsliga åtgärder i olika instanser mot präster som agerar i strid med kyrkans officiella ståndpunkt och som viger samkönade par och välsignar deras borgerliga äktenskap kan det leda till rättsprocesser. Rättsprocesserna kan ta flera år och de nagelfars i offentligheten. Det blir en besvärlig situation som skadar kyrkan. Vilka beslut domstolarna kommer att ta är svårt att förutspå. Beroende på domstolarnas beslut kan resultatet bli att kyrkan i nya situationer inte reagerar på att det finns präster som viger samkönade par, så att en parallell praxis småningom uppstår vid sidan av kyrkans officiella linje.

Det andra alternativet är att försöka lösa situationen inom kyrkan. Kyrkan kan konstatera att det i denna fråga vid sidan av kyrkans rådande praxis också finns en annan teologiskt motiverad handlingsmodell och tillåta enskilda präster att viga även personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap. Detta innebär att vigselförrättaren i varje situation kan ändra könsomnämmandet i handboken enligt biskopsmötets anvisningar så att det blir möjligt att viga ett samkönat par och välsigna deras borgerliga äktenskap. Man bör diskutera om frågan kan skötas på samma sätt som vigsel av frånskilda sköttes, genom episkopal tillsyn, och om det kräver beslut med kvalificerad majoritet av kyrkomötet.

Om det saknas dokumentation om att kyrkan godkänner att det inom kyrkan vid sidan av rådande praxis även finns en annan teologiskt motiverad handlingsmodell står man förr eller senare inför juridiska problem. För att få klarhet i situationen bör man fundera över vilken slags dokumentation som är tillräcklig. Alternativt är en kläm eller ett konstaterande i kyrkoordningen att kyrkan har två teologiskt motiverade handlingsmodeller i äktenskapsfrågor. Om ett omnämmande av de två handlingsmodellerna införs i kyrkoordningen ska där också nämnas prästens rätt att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön och genom vilka arrangemang samkönade par garanteras rätten att bli vigda i kyrkan när församlingens präst vägrar viga dem. Det är möjligt att ta in ett ytterligare formulär som är könsneutralt i handboken eller att där konstatera att vigselförrättaren kan välja lämplig tilltalsform för respektive par. Detsamma gäller välsignelse av borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

Ändringar i kyrkoordningen och handboken kräver att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

2) Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan vigas till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Detta alternativ kräver att välsignelsen av äktenskap ändras i handboken. Vigselformuläret i handboken kvarstår som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt. I stället för att tillämpa två formulär kan man ta fram ett könsneutralt formulär som tillämpas på alla par oberoende av personernas kön. Alternativt kan man i det gällande

vigsselformuläret ta in ett tillägg om att prästen kan välja lämplig tilltalsform för respektive par.

Om kyrkan anser det befogat kan man i kyrkoordningen införa en paragraf om samvetsfrihet som reglerar prästens rätt att av samvets skull vägra välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

I fråga om präster som agerar i strid med kyrkans undervisning om äktenskapet och som viger personer av samma kön är lösningsalternativen desamma som i alternativ A1.

Ändringar i handboken och kyrkoordningen kräver att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

3) Vigslerätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan vigas till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Detta alternativ kräver ändringar i handbokens vigsselformulär, antingen så att formuläret görs könsneutralt eller att man beslutar att ha två olika formulär. Då kvarstår det gällande formuläret som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt.

Handbokens formulär för välsignelse av äktenskap kvarstår som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt eller så ändras formuläret så att det blir könsneutralt, varvid det gäller alla par oberoende av personernas kön.

Om kyrkan anser det befogat kan man i kyrkolagen/kyrkoordningen införa en paragraf om samvetsfrihet som reglerar prästens rätt enligt grundlagen att av samvets skull vägra viga personer av samma kön och välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön. Samtidigt bör man också föreskriva genom vilka arrangemang samkönade par garanteras rätten att bli vigda i kyrkan när församlingens präst vägrar viga dem.

Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

B. Kyrkan avstår från sin vigslerätt

1) Kyrkan har inte längre vigslerätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir desamma och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Detta alternativ kräver ändringar i äktenskapslagen, kyrkolagen och kyrkoordningen. Dessutom ska formuläret för brudmässa och formuläret för vigsel till äktenskap strykas i kyrkohandboken.

En framställning av kyrkomötet till statsrådet om ändring av äktenskapslagen kan göras med majoritetsbeslut. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

För präster som välsignar äktenskap i strid med kyrkans beslut är åtgärdsalternativen desamma som när kyrkan beslutar att behålla sin vigselrätt och välsigna borgerliga äktenskap under gällande förutsättningar (A1).

2) Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Detta alternativ kräver ändringar i äktenskapslagen, kyrkolagen och kyrkoordningen. Dessutom ska formuläret för brudmässa och formuläret för vigsel till äktenskap strykas i kyrkohandboken. Handbokens formulär för välsignelse av äktenskap kvarstår som sådant och ett nytt könsneutralt formulär tas in parallellt, formuläret ändras så att det blir könsneutralt, varvid det gäller alla par oberoende av personernas kön eller ett omnämnande av att prästen kan välja lämplig tilltalsform för respektive par tas in i det gällande formuläret för välsignelse.

Om kyrkan anser det befogat kan man i kyrkoordningen införa en paragraf om samvetsfrihet som reglerar prästens rätt att av samvetsskäl vägra välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön.

En framställning av kyrkan till statsrådet om ändring av äktenskapslagen kan göras med majoritetsbeslut. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

C. Kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap

1. Kyrkan viger inte till äktenskap och välsignar inte äktenskap som ingåtts.

Detta avgörande kräver ändringar i äktenskapslagen, kyrkolagen och kyrkoordningen. Dessutom ska formulären för brudmässa, vigsel till äktenskap och välsignelse av äktenskap strykas i handboken.

En framställning av kyrkomötet till statsrådet om ändring av äktenskapslagen kan göras med majoritetsbeslut. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter att en kvalificerad majoritet av kyrkomötet understöder dem.

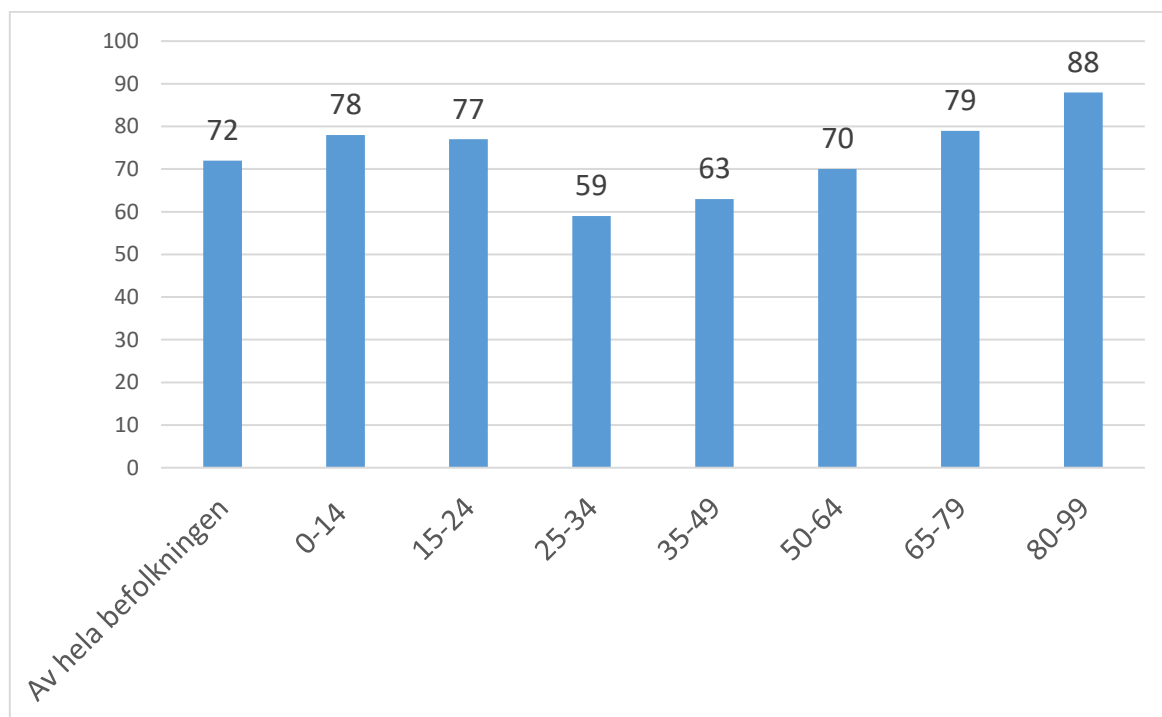
5.2. Beslutens betydelse för kyrkans medlemmar

5.2.1 Medlemskapet i kyrkan

Frågan om kyrkotillhörigheten är central då man granskar kyrkans rätt att viga sina medlemmar till äktenskap och alternativet att avstå från denna rätt. Hur kyrkan definierar medlemskap och hur medlemskapet tar sig uttryck under innevarande årtusende påverkar besluten direkt eller indirekt. Majoriteten av finländarna hör till evangelisk-lutherska kyrkan. Medlemsantalet har dock sjunkit stadigt under de senaste decennierna. Då över 90 procent av finländarna ännu på 1980-talet var medlemmar i evangelisk-lutherska

kyrkan var antalet år 2016 cirka fyra miljoner, dvs. 72 procent av hela landets befolkning. Bild 3 visar fördelningen av kyrkans medlemmar per åldersgrupp.

Bild 3. Andelen medlemmar i kyrkan av hela befolkningen per åldersgrupp 2016 (%).

År 2016 var andelen kyrkomedlemmar störst bland unga i konfirmationsåldern och yngre barn samt de äldsta åldersgrupperna (över 70 år), och minst bland personer i åldern 25–34 år. Om denna trend fortsätter och de som nu är 25–49 år i framtiden inte går med i kyrkan kommer kyrkans medlemsantal att sjunka avsevärt under de kommande decennierna.

Enligt kyrkolagen upptas man som medlem i kyrkan genom dopet. I kyrkoordningen bestäms på vilket sätt en person som redan är döpt blir medlem i kyrkan. Kyrkan kan inte utesluta medlemmar, utan medlemskapet upphör när medlemmen utträder ur kyrkan, inträder som medlem i något annat religionsamfund, inte längre har hemkommun eller folkbokföringskommun i Finland eller när en utländsk medlem utan hemkommun inte längre bor i Finland.⁵⁸

Enligt 1 kap. 3 § i kyrkoordningen upptas till medlemmar i kyrkan:

- 1) barn i det heliga dopet, 2) en skriftskolgången person, som tidigare tillhört en evangelisk-luthersk kyrka och som meddelar sig önska bekänna sig till kyrkans tro, samt 3) en annan person som uppnått föreskriven ålder och inte

⁵⁸ KL 1 kap. 3 och 4 §.

tillhör någon evangelisk-luthersk kyrka sålunda, att han efter nödig undervisning undfår dopet eller, om han är rätt döpt, bekänner kyrkans tro.

Som medlem av kyrkan upptas ett barn som är rätt döpt samt, enligt anmälan av den som saken gäller, den som hör till en annan evangelisk-luthersk kyrka och likaså den som hör till en annan kristen kyrka eller ett annat kristet religionsamfund och uppnått föreskriven ålder, om kyrkomötet har godkänt ett avtal om medlemskap i kyrkan med kyrkan eller religionsamfundet i fråga.

I 1 kap. 4 § i kyrkoordningen anges medlemmarnas rättigheter och konstateras: "En medlem av kyrkan har rätt att bli delaktig av kyrkans heliga handlingar och de övriga förmåner som församlingen erbjuder i enlighet med stadgandena i kyrkolagen och kyrkoordningen." I 1 kap. 5 § åläggs skyldigheter för kyrkans medlemmar. En medlem av kyrkan ska "delta i gudstjänsterna, begagna sig också i övrigt av kyrkans nådemedel och främja förverkligandet av församlingens uppgift. En medlem av kyrkan bör iaktta en kristlig livsföring, ingå sitt äktenskap på föreskrivet sätt, låta döpa sina barn och sörja för deras kristna fostran." Man förväntas uttrycka sin kyrkotillhörighet genom att delta i kyrkans verksamhet, känna till kyrkans lära och föra den vidare till följande generation samt iaktta kristna seder och bruk.

Verkligheten ger dock en annorlunda bild av kyrkans medlemmar. Medlemmarnas aktiva deltagande i kyrkans verksamhet och engagemang i kyrkans undervisning har minskat, särskilt sedan den senare hälften av 1900-talet. Enligt kyrkans fyraårsberättelse 2012–2015 har deltagandet i gudstjänster ökat något i jämförelse med föregående fyraårsperiod, men fortfarande deltar endast 9 procent i gudstjänster minst en gång i månaden och 30 procent minst en gång under året. En tredjedel av finländarna uppgav att de trodde på Gud enligt den kristna läran. Även uppfattningarna om kristna seder och bruk och hur bindande de är har förändrats.⁵⁹ Trots det hör alltså majoriteten av befolkningen i Finland till evangelisk-lutherska kyrkan. Enligt en enkät våren 2017 uppgav 16 procent av finländarna att de under inga omständigheter kan tänka sig att lämna kyrkan, och 37 procent hade inte kommit att tänka på detta alternativ och det var inte heller aktuellt för dem just då. Man kan anta att om inget dramatiskt inträffar med medlemsflykt som följd torde cirka hälften (53 %) av finländarna även i framtiden höra till evangelisk-lutherska kyrkan.

I sina undersökningar av religiositeten i Europa kallar sociologen Grace Davie religiositeten bland dem som är mindre engagerade i kyrkan "ställföreträdande religion" (vicarious religion). Då är det kyrkans anställda och en liten grupp aktiva medlemmar som upprätthåller den tro som kyrkan bekänner och dess ritualer. Majoriteten, som inte alltid förstår minoritetens synpunkter och agerande, visar dock genom sitt medlemskap att de godkänner dem. Kyrkibesökarna och kyrkans anställda förrättar ritualerna och kan sägas

---

⁵⁹ Luthersk delaktighet 2016.

tro i de andras ställe. På så sätt är kyrkans gudstjänster och förrättningar i olika skeden av livet samt kyrkans lära och tro även tillgängliga för den mindre aktiva majoriteten när behovet aktualiseras hos dem.⁶⁰ Hur kyrkan ser på både de aktiva och de mindre aktiva medlemmarnas kyrkotillhörighet är en viktig fråga när man granskar den kyrkliga vigselns betydelse för kyrkan.

Sociologen Susan Sundback har forskat i den nordiska kyrkotillhörigheten vid millennieskiftet. Hon delar in kyrkans medlemmar i sex olika grupper utifrån deras kyrkliga aktivitet och emotionella engagemang i kyrkan. Grupperna är 1) den inre kyrkliga kärnan där både deltagandet och det emotionella engagemanget i kyrkan och församlingen är starkt, 2) den yttre kärnan i församlingen som endera är flitiga kyrkobesökare eller har ett personligt varmt emotionellt förhållande till sin församling/kyrka, 3) de som förhåller sig sympatiska till kyrkan och som både när det gäller kyrklig aktivitet och emotionellt engagemang representerar medelnivån, 4) de konventionella som har ett relativt starkt deltagande men svagt emotionellt engagemang, 5) de perifera som antingen har ett lågt eller ett medelmåttigt engagemang och 6) de fjärrade för vilka både deltagandet och det emotionella engagemanget är lågt. Sundback konstaterar att ju närmare kyrkans verksamhet en person är, desto mer delar han eller hon också kyrkans synpunkter i olika frågor. De kyrkliga förrättningarna är för majoriteten av medlemmarna en viktig orsak att höra till kyrkan, eftersom medlemskapet genom de familjetraditioner man får i kyrkliga förrättningar har betydelse även för dem som vanligen inte har behov av själavårdande kyrkliga tjänster.⁶¹ Trots att undersökningen gjordes för flera år sedan får resultaten stöd av de senaste statistiska och andra undersökningarna om kyrkotillhörigheten. De kyrkliga förrättningarna är fortfarande bland de viktigaste orsakerna för finländarna att höra till kyrkan. Enligt en enkät våren 2017 var möjligheten till kyrkbröllop en mycket eller ganska viktig orsak att höra till kyrkan för 76 procent av kyrkans medlemmar.

När kyrkan nu överväger om den ska avstå från vigselrätten frågar man sig vilken grupp av döpta kyrkomedlemmar enligt gruppindelningen ovan som kyrkan utifrån sina ståndpunkter upplever som sina medlemmar och i vilken grupp den vill stärka kyrkotillhörigheten. Biskop Seppo Häkkinen lyfter fram tre uppfattningar om betydelsen av kyrkligt engagemang som alla betraktar kyrkotillhörigheten, dess betydelse och dess uppgifter på olika sätt. Den folkkyrkliga kyrkosynen är öppen. I den präglas engagemanget till kyrkan av medlemskapet, medan deltagandet i kyrkans verksamhet och det övriga religionsutövandet och hängivenheten för kyrkans tro och lära förblir ytliga. Den pietistiska kyrkosynen skiljer mellan den verkliga församlingen och de namnkristna. Till den verkliga församlingen hör endast de bekännande kristna. I engagemanget framhävs deltagandet i kyrkans verksamhet och hängivenheten för kyrkans tro och lära. Enligt den pietistiska kyrkosynen är formell kyrkotillhörighet av sekundär betydelse. I den liturgiska kyrkosynen betonas gudstjänstlivet och nådemedlen. Det centrala i denna uppfattning är

---

⁶⁰ Davie 2000; 2006.

⁶¹ Sundback 2000.

verksamheten och religionsutövandet, men också kyrkotillhörigheten och hängivenheten för läran upplevs som viktiga.⁶²

Även om typologier aldrig är absoluta verklighetsskildringar utan överlappar varandra ger Häkkinens gruppindelning verktyg för att studera den ovan ställda frågan om kyrkotillhörigheten. Den folkkyrkliga kyrkosynen förefaller inkludera alla grupper i Sundbacks studie. De som omfattar den pietistiska kyrkosynen ser i första hand medlemmarna i kyrkans kärna som kyrkans medlemmar. Eftersom den liturgiska kyrkosynen starkt betonar aktivitet och religionsutövning är det även i detta fall närmast medlemmarna i kyrkans kärna som upplevs som kyrkans egentliga medlemmar.

Kyrkan har försökt stärka kyrkotillhörigheten genom olika verksamhetsstyrande program och strategier.⁶³ Vart och ett av dem har sina egna objekt och prioriteringar, men enligt Häkkinen framhäver de alla på ett eller annat sätt det folkkyrkliga engagemanget i kyrkotillhörigheten.⁶⁴ Namnen på strategierna vittnar om förändringen i kyrkan: Kyrkan är inte bara närvarande i finländarnas liv, utan möter olika människor och vill föra dem samman.⁶⁵ För anhängarna av den folkkyrkliga kyrkosynen är det viktigt att betrakta alla döpta medlemmar som egentliga medlemmar i kyrkan. Det är kyrkans uppgift att stärka denna kyrkotillhörighet.⁶⁶ Att stärka kyrkotillhörigheten innebär att väcka och stärka människors tro. De kyrkliga förrättningarna är en möjlighet att stärka deltagarnas kyrkotillhörighet.

Uppfattningen om kyrkans syn på sexuella minoriteter och kyrkans ställningstaganden till ändringarna i samhällets lagstiftning har lett till att kyrkans medlemsantal minskat. När man iakttar utträdet ur kyrkan på 2000-talet var det som störst år 2010 (83 907 personer) och 2014 (78 300 personer). Bakom utträdestoppen 2010 låg debattprogrammet *Homoilta* (Homokväll) som sändes i Yle TV2 i oktober 2010. De synpunkter som framfördes där ledde till en aldrig tidigare upplevd våg av utträden ur kyrkan. I den offentliga debatten efter programmet framgick det att de åsikter om homosexualitet och äktenskapet som ett förbund mellan endast man och kvinna, som i programmet framfördes av en enskild person som kristna ståndpunkter, de facto tockades som hela kyrkans åsikter och ståndpunkter. Kyrkan upplevdes som alltför intolerant mot sexuella minoriteter. Till en sådan kyrka ville de som utträdde inte höra. Det höga antalet som lämnade kyrkan 2014 hade samband med riksdagens beslut om att ändra äktenskapslagen. Eftersom det var omöjligt att utträda ur samhället blev kyrkan det forum där man kunde föra fram sin ståndpunkt. De som då lämnade kyrkan var konservativa medlemmar som var besvikna på

---

⁶² Häkkinen 2010, 56–71.

⁶³ Riktlinjer för fostran i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, processen Kyrkan 2000: strategin Den närvarande kyrkan, strategin Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet; strategin En mötande kyrka.

⁶⁴ Se närmare Häkkinen 2010, 124–141.

⁶⁵ Kesitalo 2016.

⁶⁶ Björkstrand 2007.

riksdagens beslut. En del antogs också vara upprörda över vissa kyrkliga ledares positiva inställning till den könsneutrala äktenskapslagen.

Utifrån det ovan anförda kan man konstatera att oberoende av om kyrkan avstår från sin vigselrätt eller inte, och oberoende av vilken ställning kyrkan intar till könsneutrala äktenskap, kan besluten inverka på kyrkans medlemsantal. Detta behandlas närmare i avsnitt 5.2.2. Det att konflikterna i anslutning till frågan ständigt behandlas i medierna underblåser uppfattningen om en konfliktfylld kyrka, vilket varken stöder den nuvarande kyrkotillhörigheten eller lockar någon att inträda i kyrkan.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att bevarandet av vigselrätten fungerar som en kanal som ger kyrkan möjlighet att också nå ut till de medlemmar som inte hör till kärnan i församlingen. För dessa medlemmar, som är i majoritet, skulle ett beslut att avstå från vigselrätten innebära att det blir mindre meningsfullt att vara medlem i kyrkan. En obligatorisk borgerlig vigsel skulle sannolikt försvaga kyrkotillhörighetens betydelse, eftersom många endast har en ytlig kontakt med kyrkan som främst vilar på förrättningarna i samband med livets vändpunkter. För dem skulle välsignelse av äktenskap efter borgerlig vigsel sannolikt också förutsätta andra än bara religiösa motivationsfaktorer och en betydligt aktivare kontakt med de vigda från kyrkan och församlingarna. Eftersom de som hör till församlingens kärna är hängivna kyrkans tro och verksamhet torde dessa inte gå ur kyrkan om den avstår från sin vigselrätt. Dessa personer känner också till kyrkans tjänster och kommer sannolikt att be kyrkan välsigna sina borgerliga äktenskap.

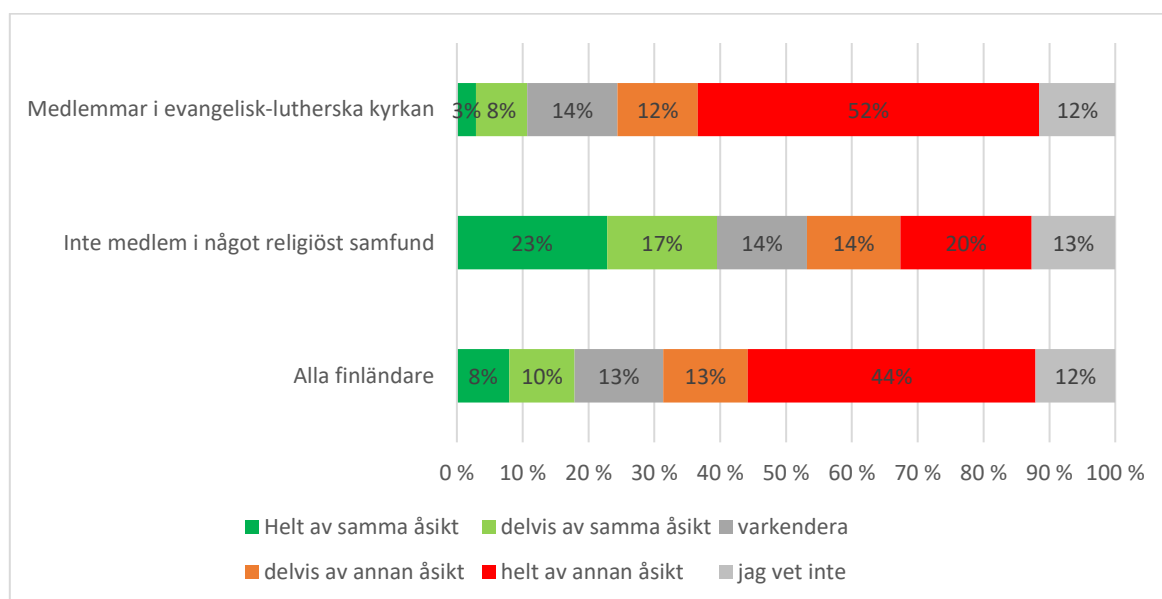
5.2.2 Medlemmarnas synpunkter på de olika alternativen

För att kyrkan ska kunna tolka kontexten för sitt beslut om att behålla eller avstå från vigselrätten, och till följd av den offentliga debatten om könsneutrala äktenskap samt de olika synpunkterna inom kyrkan, behövs aktuell information om kyrkomedlemmarnas och finländarnas åsikter. Det är inte egalt för kyrkans beslutsfattande vad kyrkans egna medlemmar tänker om frågan.

Finländarnas syn på kyrklig vigsel förändras långsamt. Då 17 procent enligt Gallup Ecclesiastica 2015 understödde att kyrkan avstår från sin vigselrätt var andelen två år senare 18 procent. År 2015 tillfrågades även kyrkans förtroendevalda och anställda om detta. Då förhöll sig kyrkans anställda (21 %) mer positiva än finländarna (17 %) och de förtroendevalda (13 %) till alternativet att kyrkan avstår från sin vigselrätt. Skillnaderna mellan grupperna väcker frågan om vissa kyrkligt anställda eventuellt upplever att de kyrkliga vigslarna inte svarar mot deras syn på hur en kyrklig vigselförrättning borde skötas.

Resultaten av enkäten våren 2017 visar att kyrklig vigsel till äktenskap fortfarande har ett starkt stöd bland både kyrkans medlemmar och alla finländare. Bild 4 visar att mindre än en femtedel (18 %) av finländarna understödde tanken att kyrkan skulle avstå från vigselrätten. Störst understöd fick detta alternativ av dem som inte hörde till något religiöst samfund (40 %).

Bild 4. Enkättagarnas åsikt i frågan om kyrkan bör avstå från sin vigselrätt.

De som hörde till något religiöst samfund var tydligt av den åsikten att kyrkan bör behålla sin vigselrätt. Bland medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan understöddes alternativet att avstå från vigselrätten endast av cirka var tionde person (11%). Denna lilla grupp fördelades på två ytterligheter: de som uppgav att de inte tror på Gud, och de som läste Bibeln aktivt och deltog i församlingens verksamhet.⁶⁷ Alternativet att avstå från vigselrätten vann inte heller understöd bland dem som hörde till andra religiösa samfund.⁶⁸ Bevarandet av vigselrätten fick också något större understöd på landsbygden än i de stora städerna. Personernas kön och ålder samt motiven för kyrkotillhörigheten påverkade åsiktsskillnaderna i viss mån. De som framhävde kyrkliga förrättningar och kyrkans tjänande arbete motsatte sig i högre grad att kyrkan avstår från vigselrätten än de som framhävde tron. Det är också viktigt att notera att det var särskilt de yngre åldersgrupperna, födda på 1980- och 1990-talet, som understödde att kyrkan behåller sin vigselrätt. Man kan konstatera att kyrkans medlemmar är sällsynt eniga om att det är viktigt att kyrkan behåller sin vigselrätt.

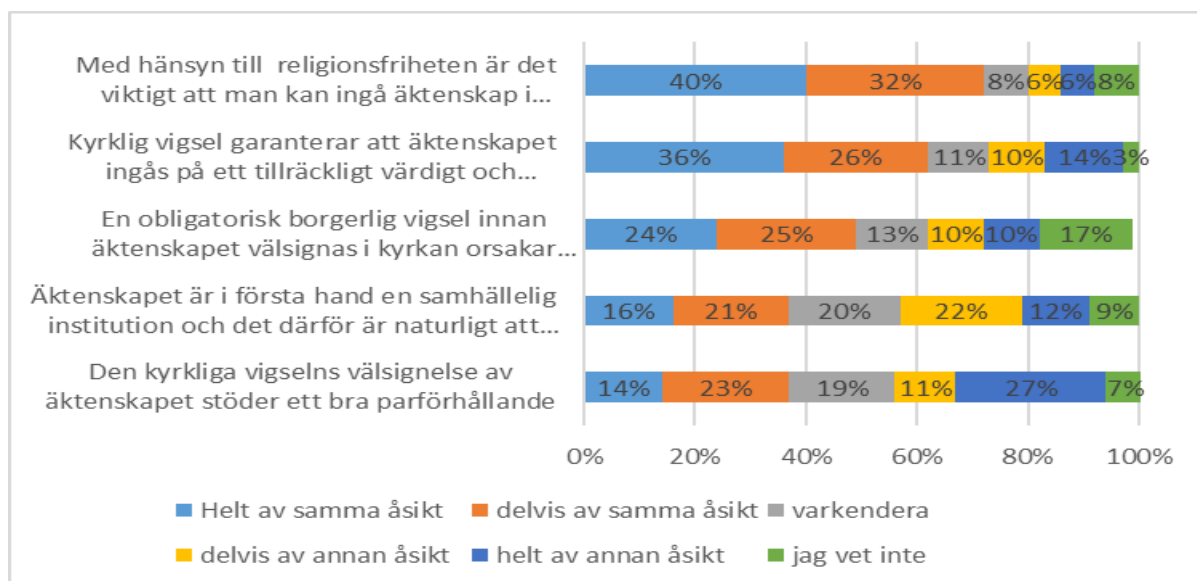
Bild 5 visar enkätsvaren om vilken betydelse kyrklig vigsel till äktenskap har för finländarna.

⁶⁷ Bilaga 2. Tabell 3.

⁶⁸ I enkäten var deltagargrupperna från andra religiösa samfund så pass små (18 ortodoxer och 29 som hörde till andra religiösa samfund) och deras svar så splittrade att dessa siffror bör betraktas med viss reservation och därför heller inte rapporteras i tabellerna.

Bild 5. Betydelsen av kyrklig vigsel till äktenskap för finländarna.

Nästan tre fjärdedelar (72 %) av finländarna anser att det är viktigt med tanke på religionsfriheten att man kan välja formen för vigsel. Denna åsikt omfattas särskilt av medlemmarna i religiösa samfund (Ev.-luth. 78 %, Ort. 70 %, Övr. 89 %, Icke-medlemmar 51 %). Orsakerna till att man är medlem i evangelisk-lutherska kyrkan påverkar inte åsikten nämnvärt. Av medlemmarna är de som ser de kyrkliga förrättningarna som en viktig orsak till sin kyrkotillhörighet med större sannolikhet av denna åsikt.⁶⁹

Åsikterna var delade i fråga om huruvida äktenskapet i första hand är en samhällelig institution och det därför är naturligt att det ingås hos civila myndigheter. En dryg tredjedel (37 %) omfattade denna åsikt och nästan lika många (34 %) motsatte sig den. Det är ingen överraskning att denna åsikt vann mest stöd bland dem som inte hörde till något religiöst samfund (66 %) och bland dem som hörde till andra religiösa samfund (53 %), där borgerlig vigsel har varit eller fortfarande är gällande praxis. Av medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan omfattade däremot endast en dryg fjärdedel (27 %) och av medlemmarna i ortodoxa kyrkan en knapp tredjedel (31 %) denna åsikt. Resultaten visar att även om man anser att den kyrkliga vigseln är viktig har också den borgerliga vigseln sin plats i det finländska samhället. Med andra ord visar den kraftiga spridningen i av resultaten att man finner det motiverat att ha möjlighet och rätt att välja formen för sin vigsel.

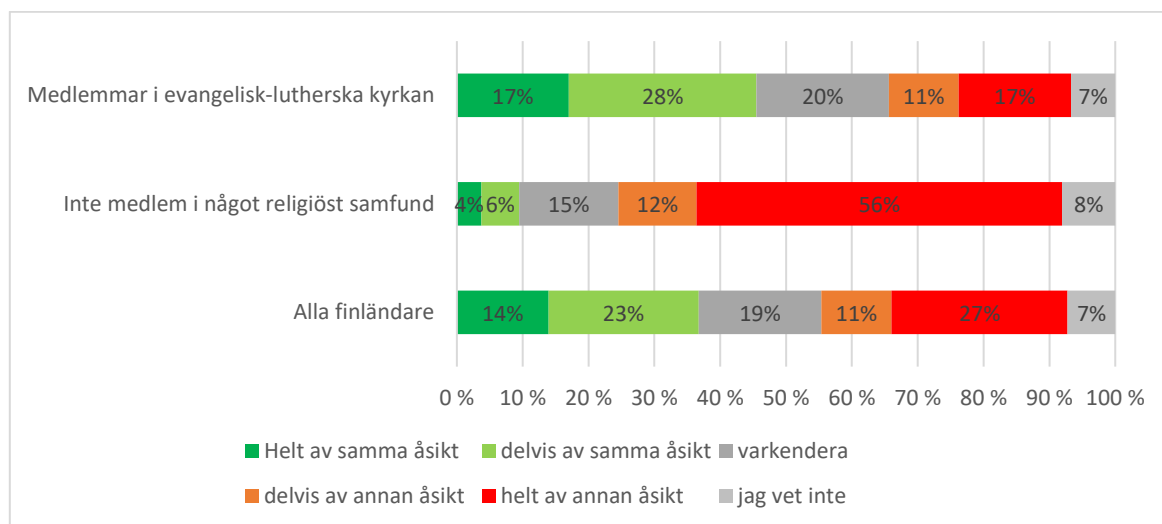
Kyrkans vigselrätt motiverades med kulturella, religiösa och ekonomiska orsaker. Knappt två tredjedelar (62 %) av finländarna ansåg att den kyrkliga vigseln ger ingåendet av äktenskap den värdighet och högtidlighet som det förtjänar. Allra tydligast av denna åsikt var medlemmarna i religiösa samfund (ev.-luth. 74 %, ort. 68 %, övr. 66 %), mot endast en fjärdedel av dem som inte hörde till något religiöst samfund (26 %). Även i denna fråga är

⁶⁹ Bilaga 2. Tabell 4.

de medlemmar i evangelisk-lutherska kyrkan som ser de kyrkliga förrättningarna som en viktig orsak till sin kyrkotillhörighet mer sannolikt av denna åsikt än de övriga.⁷⁰

Drygt en tredjedel (37 %) av finländarna ansåg att välsignelsen av äktenskap, som hör ihop med kyrklig vigsel, stöder parförhållandet. Detta framgår av bild 6.

Bild 6. Enkättagarnas åsikt om påståendet att välsignelse av äktenskap, som hör ihop med kyrklig vigsel, stöder parförhållandet.

Allra starkast av denna åsikt var de som hörde till något religiöst samfund, vilket visar att kyrklig vigsel anses avvika från borgerlig vigsel i och med att den religiösa funktionen ger mervärde. Av medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan är de som i sin kyrkotillhörighet framhäver kyrkans tro och värderingar samt förrättningar mer sannolikt av denna åsikt än de övriga.⁷¹ Av dem som inte hörde till något religiöst samfund ansåg däremot över två tredjedelar (68 %) att välsignelsen av äktenskapet inte har någon betydelse för parförhållandet.

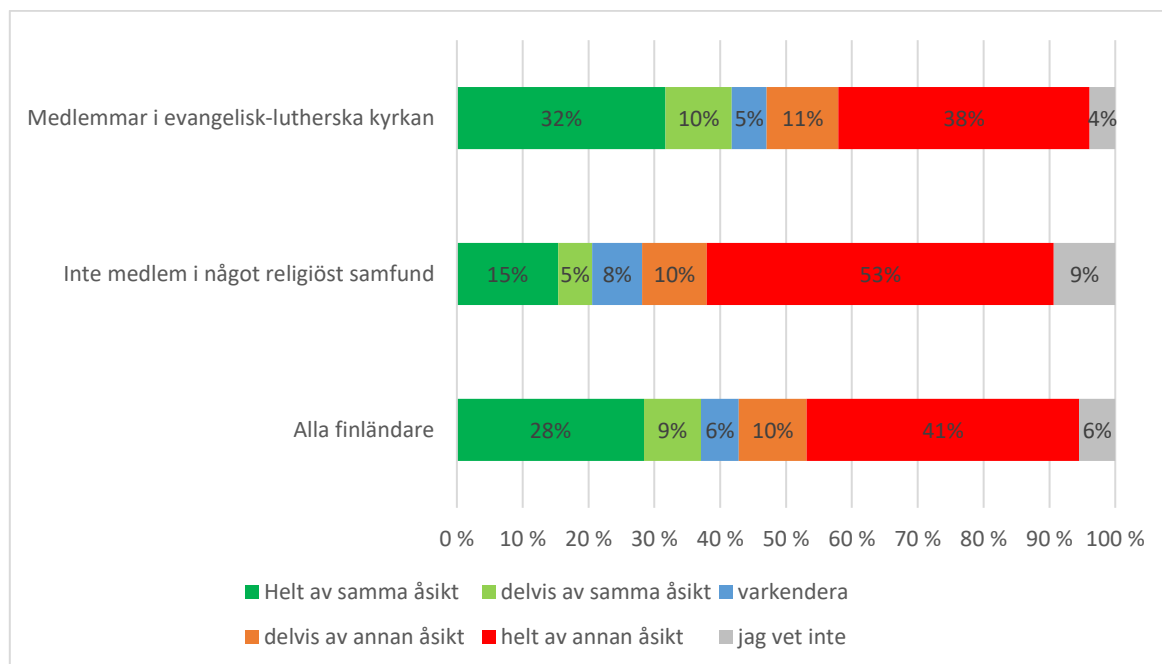
Cirka hälften av finländarna (49 %) ansåg att en obligatorisk borgerlig vigsel innan äktenskapet välsignas i kyrkan orsakar besvär och tilläggskostnader. Bland dem som inte hörde till något religiöst samfund och som sannolikt inte heller skulle be om välsignelse av äktenskap var endast 39 procent av denna åsikt. Av medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan ansåg däremot över hälften (53 %) att detta alternativ skulle medföra både besvär och tilläggskostnader.

Frågan om förutsättningarna för kyrklig vigsel till äktenskap framhävde vissa skillnader mellan enkättagarna. Bild 7 visar att en dryg tredjedel (37 %) av finländarna understödde åsikten att kyrkan ska viga endast en man och en kvinna till äktenskap och att hälften (51 %) motsatte sig en sådan begränsning av den kyrkliga vigseln.

⁷⁰ Bilaga 2. Tabell 5.

⁷¹ Bilaga 2. Tabell 6.

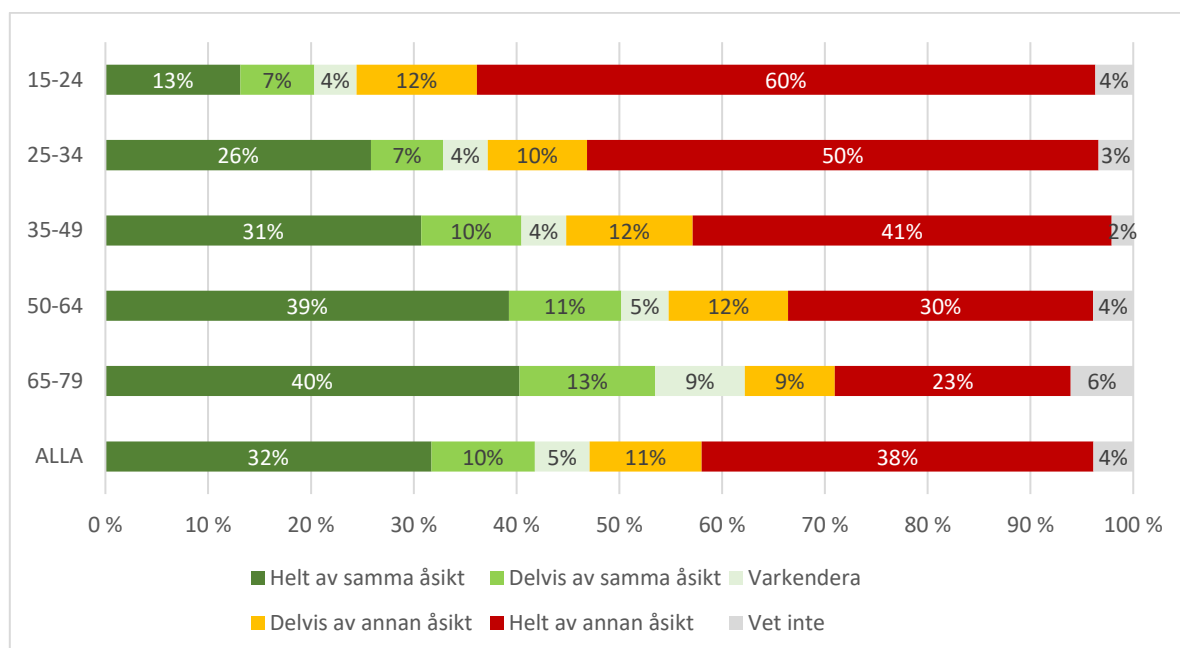
Bild 7. Enkättagarnas åsikt om huruvida kyrkan fortsättningsvis bara bör viga en man och en kvinna till äktenskap.

Här förekom en tydlig skillnad i åsikterna mellan dem som hörde till något religiöst samfund och dem som inte hörde till något samfund. Av dem som inte hörde till något religiöst samfund motsatte sig nästan två tredjedelar (63 %) en begränsning av kyrklig vigsel till att gälla endast personer av olika kön. Allra starkast omfattades påståendet av dem som hörde till andra religiösa samfund.

Åsikterna bland medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan gick isär. En begränsning av kyrklig vigsel till äktenskap till endast man och kvinna understöddes av 42 procent, medan 49 procent motsatte sig en sådan begränsning. Bild 8 visar att ju äldre den som svarat var, desto striktare höll han/hon sig till att kyrkan ska viga endast en man och en kvinna till äktenskap.

Bild 8. Åsikt bland kyrkomedlemmar av olika åldrar om huruvida kyrkan fortsättningsvis bara bör viga en man och en kvinna till äktenskap.

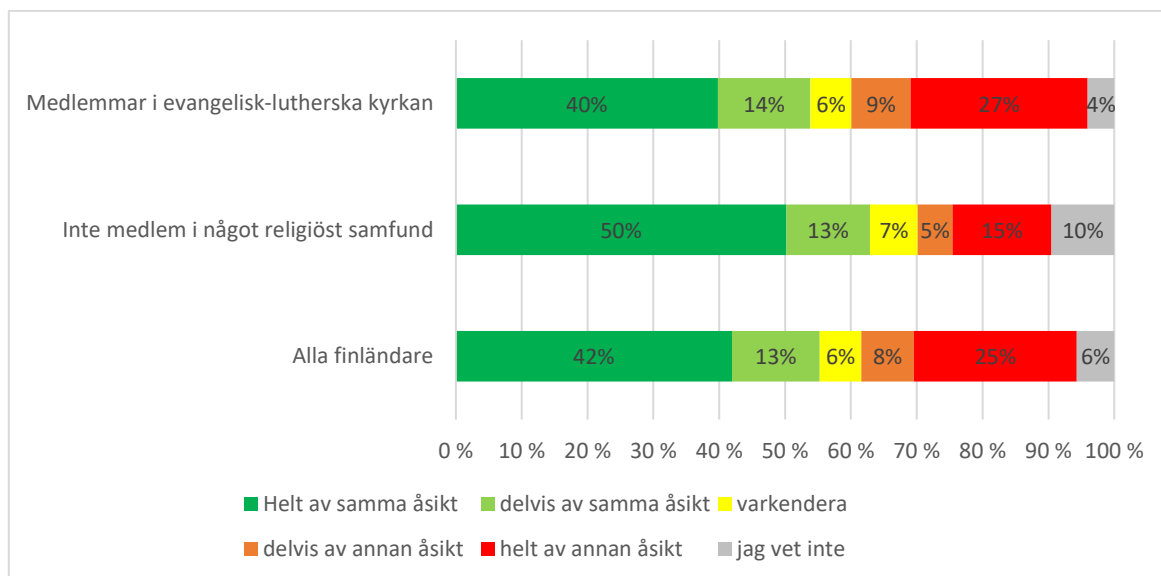

Det visade sig att denna åsikt förutom åldern påverkades av kön, motivet för kyrkotillhörigheten och om det i vänkretsen fanns personer som tillhörde en sexuell minoritet eller könsminoritet. Personer bosatta utanför Helsingfors, i synnerhet män och kyrkomedlemmar som mer än andra faktorer framhävde förrättningarna och kyrkans tro som grund för sin kyrkotillhörighet, är mer sannolikt av den åsikten att kyrkan ska viga endast en kvinna och en man till äktenskap.⁷²

Svaren var nästan de motsatta till svaren på föregående fråga då enkätdeltagarna tillfrågades om kyrkan även borde viga personer av samma kön till äktenskap.

⁷² Bilaga 2. Tabell 1.

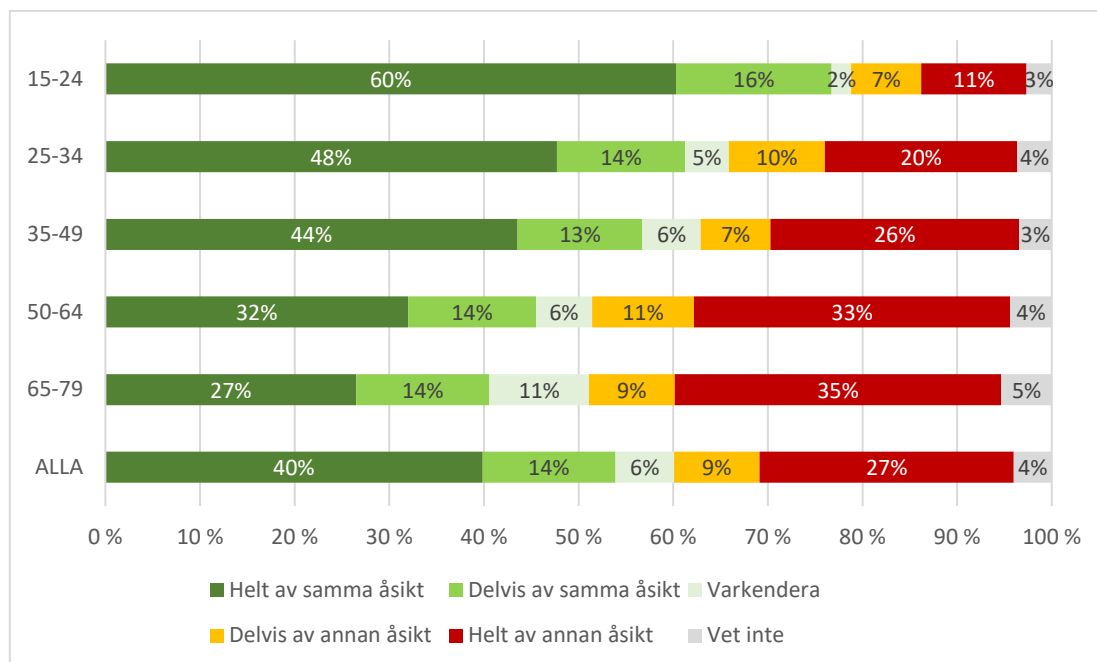
Bild 9. Enkättagarnas åsikt om huruvida kyrkan även bör viga par av samma kön till äktenskap.

Över hälften av finländarna (55 %) understödde kyrklig vigsel av personer av samma kön och en tredjedel (33 %) motsatte sig det. Allra störst var understödet bland dem som inte hörde till något religiöst samfund (63 %).

Av medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan understödde över hälften (54 %) att kyrkans vigselrätt utvidgas till att omfatta personer av samma kön och en dryg tredjedel (36 %) motsatte sig det. Bild 10 visar att ju yngre kyrkomedlemmar det var fråga om, desto mer entydigt var de av den åsikten att kyrkan även ska viga personer av samma kön till äktenskap.

Bild 10. Åsikt bland kyrkomedlemmar av olika åldrar om huruvida kyrkan även bör viga par av samma kön till äktenskap.

Även i denna fråga visade det sig att åsikten med statistisk signifikans påverkades förutom av åldern även av könet, boningsorten, motivet för kyrkotillhörigheten och om det i bekantskapskretsen fanns personer som tillhörde någon sexuell minoritet eller könsminoritet. Denna åsikt vinner sannolikt mer understöd bland kvinnor än män, bland Helsingforsbor och bland dem som har homosexuella bekanta och som närmast grundar sin kyrkotillhörighet på kyrkans tjänande arbete och upprätthållande av traditionen.⁷³

När man jämför resultaten med den enkät som genomfördes två år tidigare kan man konstatera att finländarnas åsikter i äktenskapsfrågan förändras i snabb takt, cirka 3,5–5 procent per år, i en riktning som breddar synen på äktenskapet.⁷⁴ Bild 8 och 10 visar att en allt större del av kyrkans medlemmar i framtiden kommer att anse att kyrklig vigsel även ska omfatta personer av samma kön.

Åsiktsskillnaderna i fråga om vems äktenskap kyrkan kan välsigna var inte lika stora. På frågan om huruvida borgerligt vigda personer av samma kön ska ha rätt till kyrklig välsignelse i det fall att kyrkan fortsätter viga endast en man och en kvinna till äktenskap var svaren relativt samstämmiga, oberoende av om enkättagaren hörde till kyrkan eller inte. Välsignelse av borgerligt vigda personer av samma kön understöddes av 63 procent

⁷³ Bilaga 2. Tabell 2.

⁷⁴ År 2015 ansåg mindre än hälften av finländarna (48 %) att kyrkan ska viga personer av samma kön och en dryg tredjedel (38 %) motsatte sig det. Fördelningen av kyrkans medlemmar var ungefär lika (45 % och 43 %). Kyrkans forskningscentral. Avioliittolain muutos ja kirkko. <https://www.kirkontutkimuskeskus.fi/viz?id=53>.

av alla finländare, 66 procent av medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan och 61 procent av dem som inte hörde till något samfund. Samma linje kan skönjas även i det fall att kyrkan avstår från sin vigselrätt. Oavsett vigselns form vill två tredjedelar av alla finländare, kyrkans medlemmar och personer som inte hör till något samfund unna alla par möjlighet till att äktenskapet välsignas, oberoende av personernas kön.

Nedan granskas hur finländarna förhåller sig till kyrkliga beslut som avviker från deras eget synsätt.

Bild 11. Finländarnas förhållning till kyrkliga beslut som avviker från deras eget synsätt.

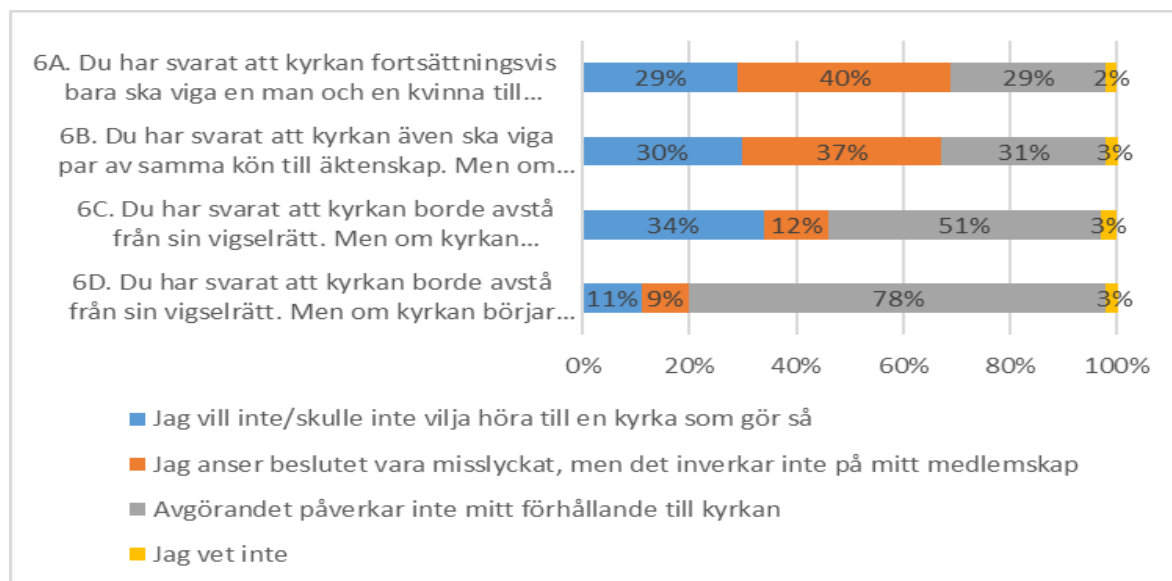

Bild 11 visar att enkätdeltagarnas reaktioner på kyrkliga beslut som strider mot deras egna ståndpunkter var relativt likadana oberoende av vilken syn på vigsel av personer av samma kön de betraktat som viktig. På frågan om kyrkan eventuellt beslutar fortsätta viga endast en kvinna och en man till äktenskap och frågan om den även tillåter kyrklig vigsel mellan personer av samma kön var skillnaderna mellan åsikterna endast några procent. Ett beslut som strider mot den egna ståndpunkten skulle inverka negativt på kyrkotillhörigheten för mindre än en tredjedel (6A 29 %, 6B 30 %). Däremot ansåg två tredjedelar (6A 69 %, 6B 68 %) att ett enligt deras uppfattning dåligt kyrkligt beslut inte skulle inverka på deras kyrkotillhörighet eller deras förhållande till kyrkan.

Det förefaller som om impulsen till det radikala beslutet att gå ur kyrkan för dem som är missnöjda med kyrkans beslut kommer utifrån. De allra starkaste reaktionerna i det fall att kyrkan handlar i strid med den egna åsikten uppvisade två grupper av personer som inte hör till kyrkan. Av dem som understödde det kyrkliga äktenskapet mellan man och kvinna och hörde till något annat religiöst samfund skulle 77 procent inte vilja höra till en kyrka som beslutar att viga personer av samma kön. Av dem som understödde könsneutrala kyrkliga äktenskap och inte hörde till något samfund skulle 54 procent inte vilja höra till en kyrka som fortsättningsvis viger endast en man och en kvinna till äktenskap.

Synpunkterna bland medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan på hur de skulle reagera om kyrkan handlade i strid med deras åsikt om vem kyrkan bör viga var däremot betydligt mildare. I fråga om alternativet 6A meddelade 25 procent att de inte vill/skulle vilja höra till en kyrka som börjar viga personer av samma kön, och i fråga om alternativet 6B där kyrkan även i framtiden skulle viga endast en man och en kvinna var motsvarande procentandel 20 procent. I bägge fallen utgör de potentiella utträdarna två relativt små grupper. Typiska representanter för den första gruppen är unga män som understöder kyrklig vigsel och som anser att äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna. I sin kyrkotillhörighet framhäver de trosfrågor, de läser Bibeln aktivt men deltar inte i församlingens verksamhet i någon större utsträckning än genomsnittsfinländaren. Till den andra gruppen hör de som understöder kyrklig vigsel mellan personer av samma kön, mest sannolikt högutbildade kvinnor som bor i städer och för vilka kyrkans tro och lära inte är så betydelsefulla, men som deltar aktivt i församlingens verksamhet. Männen är mer benägna att gå ur kyrkan eftersom de inte nödvändigtvis har sociala kontakter med församlingen. Kvinnorna däremot har ett svagare engagemang i den kristna läran men sociala kontakter med församlingen, och därför är frågan akut för dem. Även om kyrkans medlemmar anser att ett kyrkligt beslut om vigseln som strider mot deras egen ståndpunkt skulle vara ett dåligt beslut uppger totalt tre fjärdedelar (6A 72 % och 6B 76 %) i bägge fallen att kyrkans beslut inte påverkar deras kyrkotillhörighet eller förhållande till kyrkan på något sätt. Eftersom alla inte är så starkt förbundna till kyrkans lära eller har sociala kontakter med församlingen har kyrkans beslut inte heller någon stor inverkan på deras kyrkotillhörighet.⁷⁵

Bild 11 visar att de finländare som understödde att kyrkan avstår från sin vigselrätt reagerade kraftigast på en situation där kyrkan handlar i strid med deras ståndpunkt och fortsätter viga endast en man och en kvinna, och att reaktionen var mildare i det fall att kyrkan börjar viga personer av samma kön. I fråga om dessa alternativ var åsiktsskillnaderna bland kyrkans medlemmar små. Endast 11 procent av kyrkans medlemmar understödde att kyrkan avstår från sin vigselrätt. Om kyrkan fortsätter viga endast en man och en kvinna till äktenskap vill 16 procent inte höra till kyrkan, och om kyrkan börjar viga även personer av samma kön vill 15 procent inte höra till den. Bland de kyrkomedlemmar som understödde att kyrkan avstår från sin vigselrätt skulle kyrkans beslut, oavsett om de gällde vigsel mellan personer av samma eller olika kön, inte påverka deras kyrkotillhörighet eller förhållande till kyrkan på något sätt (6C 76 %, 6D 83 %).

Efter det att den könsneutrala äktenskapslagen trädde i kraft har diskussioner förts såväl inom kyrkan som i medierna om hur kyrkan, församlingarna och de enskilda prästerna bör förfara. Man har lyft fram frågan om den enskilda prästens möjlighet att viga personer av samma kön även i det fall att kyrkan fortfarande lär att äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna. Man har också diskuterat prästens rätt att vägra viga personer av samma kön i det fall att kyrkan tillåter sådana vigslar. I dessa diskussioner har man starkt betonat

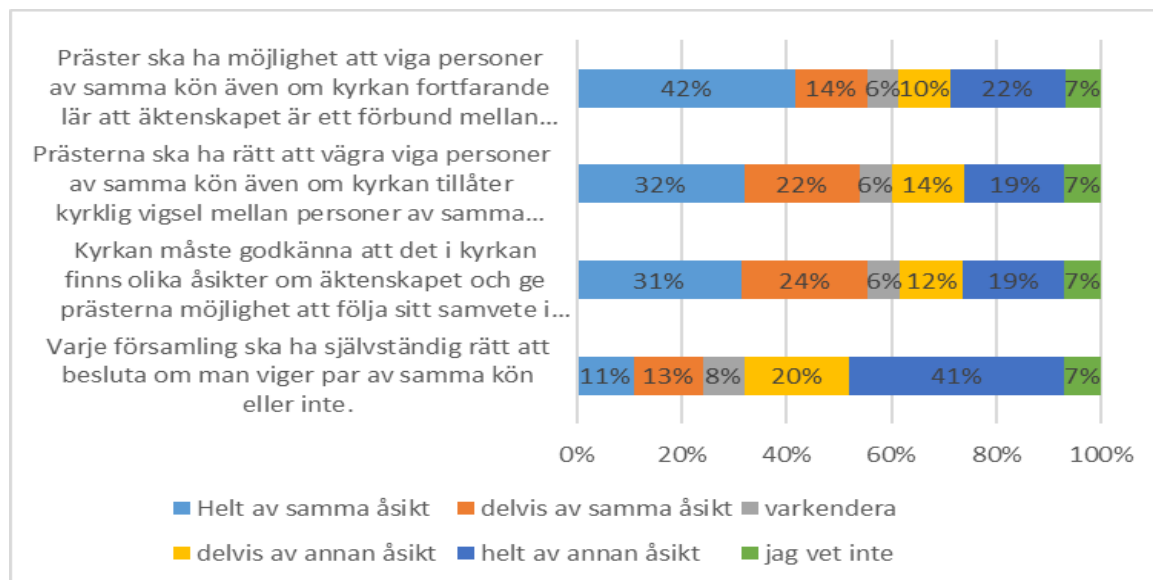
---

⁷⁵ Bilaga 2. Tabell 7 och 8.

frågan om samvetsfrihet. Man har också framfört att varje församling kunde ha möjlighet att självständigt besluta om sin praxis i vigselfrågan. Bild 12 visar finländarnas åsikter om hur kyrkan bör agera i olika situationer.

Bild 12. Finländarnas förhållning till skillnaderna mellan lära och praxis.

Finländarna kan betraktas som pragmatiska och toleranta mot oliktankande. De flesta anser att prästerna ska ges rätt att agera enligt sitt samvete i vigselfrågan. Det är intressant att de som allra striktast motsätter sig enskilda prästers rätt att viga personer av samma kön, i det fall att kyrkans undervisning om äktenskapet fortsättningsvis är att äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna, finns bland medlemmarna i andra religiösa samfund (73 %). De skulle också i högre grad än andra (74 %) ge prästerna rätt att i strid med kyrkans ståndpunkt vägra viga personer av samma kön. De allra striktaste i denna fråga var de som inte hörde till något samfund: av dem ansåg endast drygt en tredjedel (38 %) att en sådan rätt är möjlig.

Bland medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan ansåg likaså 54 procent att prästerna bör ges rätt att viga personer av samma kön även i det fall att kyrkans undervisning om äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna bevaras oförändrad. Detta understöds av dem som främst ser kyrkan som en kyrka som tjänar sina medlemmar. Av kyrkans medlemmar motsatte sig 34 procent denna lösning. 59 procent av dem ansåg att prästerna bör ges rätt att vägra viga personer av samma kön även i det fall att kyrkan godkänner kyrklig vigsel mellan personer av samma kön. Denna lösning understöddes särskilt av dem som i sin kyrkotillhörighet betonar kyrkan som ett samfund för tro och lära.

Av kyrkans medlemmar förväntar sig över hälften (56 %) inte att alla inom kyrkan ska ha samma syn på äktenskapet, utan anser att varje präst bör få agera enligt sitt samvete i vigselfrågan. En tredjedel (33 %) ansåg att kyrkan ska ha en enda gemensam linje och att alla ska anpassa sig till den och inte avvika från den. Resultatet vittnar om att det finns två olika kyrkosyner inom kyrkan.

Gränsen för flexibilitet kommer dock för såväl alla finländare som medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan emot när det gäller möjligheten för enskilda församlingar att själva avgöra sin praxis i vigselfrågan. Av kyrkans medlemmar motsätter sig 60 procent en sådan lösning. Kyrkan bör vara enig på institutionens strukturella nivå, men inom kyrkan tillåts enskilda präster rätt att agera enligt sin övertygelse, vare sig det gäller att viga eller vägra viga.

Som sammanfattning kan man konstatera att varken finländarna eller medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan vill att kyrkan avstår från sin vigselrätt. Oberoende av orsakerna till kyrkotillhörigheten har kyrklig vigsel till äktenskap ett starkt stöd bland både kyrkans medlemmar och alla finländare. Kyrkans vigselrätt motiveras med kulturella, religiösa och praktiska orsaker och med de valmöjligheter som hör samman med individens religionsfrihet. Välsignelsen av borgerliga äktenskap har inte etablerat sig i den finländska kulturen.

Ju yngre åldersklass, ju mer urban livsmiljö och ju bättre man känner till könsminoriteter och sexuella minoriteter, desto större är understödet för att utvidga vigselrätten. De medlemmar som framhäver kyrkans tjänande och hjälpande roll och de som framhäver kyrkans tro och värderingar som grund för sin kyrkotillhörighet är varandras spegelbilder: förstnämnda önskar utvidga rätten, sistnämnda vill hålla sig till traditionen. De som framhäver förrättningarna lutar i viss mån mot traditionen. Av resultaten kan man sluta sig till den framtida utvecklingen: urbaniseringen ökar, allt fler har personer som tillhör könsminoriteter och sexuella minoriteter i sin bekantskapskrets och i och med det naturliga bortfallet i de äldre åldersklasserna ökar antalet medlemmar som förhåller sig positiva till vigselrätt för personer av samma kön.

Att den kyrkliga vigselns popularitet håller i sig och att beredskapen att acceptera kyrklig vigsel även mellan personer av samma kön förändrats så snabbt visar att frågan inte kommer att strykas från agendan, utan att konflikten fördjupas om ingen lösning kan hittas. Vigselfrågan har för kyrkan samband med kyrkans identitet och självförståelse, och beslutet återspeglar kyrkosynen och visar om kyrkan i första hand tar hänsyn till traditionen eller också beaktar de förändrade tänkesätten hos sina medlemmar.

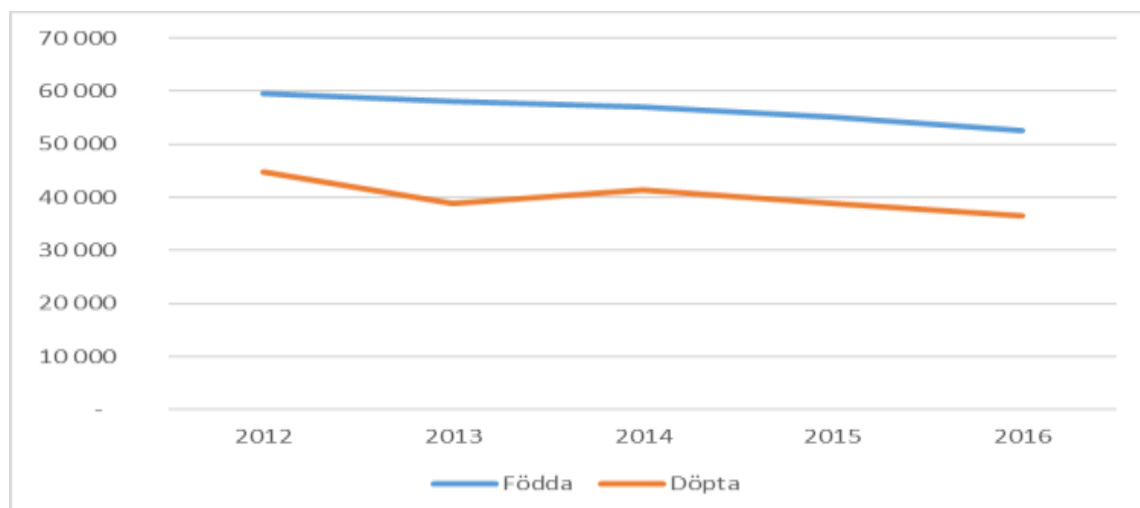
Oberoende av vilket beslut kyrkan tar i frågan om vigsel mellan personer av samma kön är det endast cirka en femtedel av kyrkans medlemmar som överväger om de vill höra till en kyrka som handlar i strid med deras ståndpunkt. Människor är villiga att acceptera att det inom kyrkan finns människor som tänker på olika sätt. De vill stanna kvar i kyrkan även om de inte understöder alla kyrkliga beslut, vilket ger vid handen att frågan om vem kyrkan kan viga är marginell med tanke på kyrkotillhörigheten. Människor vill höra till en öppen och tolerant kyrka.

5.2.3. Återverkningar på dopets och konfirmandundervisningens ställning

Enligt kyrkoordningen hänger kyrkotillhörigheten starkt samman med förpliktelsen att föra den kristna traditionen vidare till nästa generation genom att låta döpa sina barn och sörja för deras kristna fostran.

För utvecklingen av medlemsantalet är det viktigt att barnen döps. Andelen döpta barn av antalet födda har under 20 år minskat med 20 procentenheter. Nativiteten har sjunkit under hela 2010-talet. Antalet födda 2016 var det lägsta under hela självständighetstiden. Bild 13 visar att nedgången i antalet döpta barn har följt nedgången i antalet födda.

Bild 13. Födda och döpta 2012–2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Födda	59 490	58 122	57 079	55 040	52 645
Döpta	44 774	38 746	41 340	38 746	36 586

Den relativa andelen döpta barn av alla födda barn har under fem år minskat med cirka fem procent. År 2012 döptes 75,3 procent av alla födda barn i evangelisk-lutherska kyrkan mot 69,4 procent år 2016.

Utöver utträdet ur kyrkan inverkar även andra faktorer på att kyrkans medlemmar inte låter döpa sina barn. En sådan faktor är att man anser att barnet självt bör få bestämma till vilket religiöst samfund det vill höra eller inte vill höra. Även om nedgången i antalet döpta barn uppvisar regionala skillnader är trenden densamma i nästan alla stift. Situationen i Helsingfors stift visar att förändringarna kan ske snabbt. Med tanke på denna utredning är ett viktigt undersökningsresultat att de som vigs kyrkligt mer sannolikt kommer att låta döpa sina barn.⁷⁶

De senaste lagändringarna rörande religiös fostran av barn kommer sannolikt att återspeglas även på antalet döpta barn. Tidigare har barnets mamma i sista hand kunnat bestämma om ett barn under 1 år ska bli medlem i ett religiöst samfund. Enligt 3 § i religionsfrihetslagen är det nu barnets vårdnadshavare tillsammans som beslutar om barnets religiösa ställning. Dop av barn kräver alltså samtycke av bägge makarna. När föräldrarna hör till kyrkan men har endast ytliga kontakter med den eller när bara den ena

⁷⁶ Hytönen 2016, 117.

föräldern är medlem i kyrkan kan det hända att dopets och kyrkotillhörighetens betydelse för barnet ägnas mindre uppmärksamhet.

Undersökningar har visat att den religiösa fostran har minskat i hemmen. Ju äldre åldersklass, desto mer religiös fostran anser man sig ha fått därhemma. Detta ansåg år 2011 över hälften (52 %) av över 65-åringarna och endast var femte (21 %) av 15–24-åringarna.⁷⁷ Trots att föräldrarna anser att kristen fostran är en uppgift för hemmet och föräldrarna förefaller majoriteten av dem inte fullfölja den. Den kristna fostran av barn och unga har i hög grad lagts ut på kyrkan.⁷⁸ Detta är särskilt tydligt i fråga om konfirmandundervisningen. Oberoende av hur aktivt föräldrarna deltar i kyrkans verksamhet anser många av dem att konfirmandundervisningen är bra för de unga. Undersökningar visar att familjens åsikt och konfirmandundervisningen som en del av familjens tradition har betydelse för 44 procent av de unga när det gäller deras deltagande i konfirmandundervisningen.⁷⁹

Av en internationell jämförelse framgår att konfirmandundervisningen har en stark ställning i den finländska ungdomskulturen. År 2016 nåddes 85,9 procent av de unga i konfirmationsåldern på riksplanet mot 83,5 procent året innan. Antalet konfirmander år 2016 var 50 032 mot 49 065 året innan. Före vändningen i fjol hade antalet konfirmander sjunkit något under 2010-talet. Även om konfirmandundervisningens popularitet delvis bygger på att den är en del av ungdomskulturen är den överlägset viktigaste orsaken (70 %) för de unga att delta i konfirmandundervisningen att de får rätt att gifta sig i kyrkan.⁸⁰

Även möjligheten att bli fadder har varit en viktig orsak att delta i konfirmandundervisningen (69 % år 2012). De kyrkliga förrättningarna har stor betydelse även för hjälpledarna i konfirmandundervisningen (88 % år 2013).

Så länge konfirmandundervisningen är en förutsättning för kyrklig vigsel kommer den att påverka de ungas vilja att delta i den. Om kyrkan beslutar att avstå från sin vigselrätt medför det sannolikt en betydande nedgång i antalet konfirmander. Erfarenheterna i de protestantiska kyrkorna i Europa visar att när konfirmandundervisningens ställning försvagas är det i första hand de unga – vanligen pojkar – som har den allra svagaste kontakten med kyrkan och kyrkans tro som faller bort. Kyrkan förlorar då också sin möjlighet att vända dessa ungas attityder mot kyrkan och kyrkans tro i en positivare riktning. Samtidigt mister de unga själva möjligheten till den sociala, religiösa och samhällsliga utveckling och lärdom som konfirmandundervisningen ger. Kyrkan har betonat det ömsesidiga sambandet mellan dop och kristen fostran. Om antalet konfirmander sjunker aktualiseras också frågan om hur kyrkan ska sörja för den kristna fostran av sina döpta medlemmar.

---

⁷⁷ Utmanad kyrka 2012, 138–139, 142.

⁷⁸ Helander 2006, 165.

⁷⁹ Youth, Religion and Confirmation Work 2015, 64–66.

⁸⁰ Youth, Religion and Confirmation Work 2015, 223–233.

5.2.4 Alternativ

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

Majoriteten av finländarna och kyrkans medlemmar vill att kyrkan behåller sin vigselrätt. Möjligheten till kyrkbröllop är för majoriteten av medlemmarna en viktig orsak att höra till kyrkan. Att behålla vigselrätten är för kyrkan en möjlighet att stärka kyrkotillhörigheten och vara i kontakt med de medlemmar som inte hör till kärnan i församlingarna. Det har också en positiv koppling till barndopen. Genomgången konfirmandundervisning ger möjlighet att ingå äktenskap genom kyrklig vigsel och det har en direkt koppling till de ungas villighet att delta i konfirmandundervisningen. Bevarandet av vigselrätten stöder kyrkans identitet som en utåtriktad kyrka där medlemskapet snabbt upplevs löna sig.

1. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Mindre än hälften av kyrkans medlemmar understöder att vigselrätten begränsas till att endast gälla man och kvinna. Dessa personer tillhör sannolikt de äldre åldersklasserna, männen är något fler än kvinnorna, de bor utanför huvudstadsregionen och har inte många personer i sin vänkrets som hör till någon könsminoritet eller sexuell minoritet. Av medlemmarna understödde endast en tredjedel att välsignelsen av äktenskap begränsas till att gälla äktenskap mellan en man och en kvinna.

Unga vuxna förhåller sig positivare än de äldre åldersklasserna till kyrklig vigsel mellan personer av samma kön och välsignelse av deras borgerliga äktenskap. För dem är kyrkans tradition och kyrkans tjänande och hjälpande arbete viktiga orsaker till att vara medlem i kyrkan, och de upplever att detta alternativ strider mot deras kyrkosyn. De är också den åldersgrupp som är mest benägen att gå ur kyrkan. Eftersom kyrkan för dem står för en annorlunda syn på denna fråga kommer det att leda till att åldersstrukturen i kyrkan förskjuts till de äldre åldersklasserna om kyrkan beslutar att strikt välja detta alternativ.

Över hälften av kyrkans medlemmar anser att prästen bör ha rätt att viga personer av samma kön även om kyrkans ståndpunkt är att den viger endast man och kvinna.

Medlemmarnas reaktioner varierar beroende på vilken ställning kyrkan intar i fråga om präster som viger samkönade par i strid med kyrkans syn på äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna. En konfliktfylld kyrka stöder inte kyrkotillhörigheten och än mindre lockar den nya medlemmar till kyrkan.

2. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

För detta alternativ gäller samma scenario som i alternativ A1.

Av kyrkans medlemmar är 66 procent beredda att acceptera att kyrkan välsignar borgerliga samkönade äktenskap.

3. Vigslerätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan vigas till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Av kyrkans medlemmar understöder 54 procent denna lösning. Dessa är närmast personer från de yngre åldersklasserna, något fler kvinnor än män, som bor i huvudstadsregionen och har vänner som hör till en könsminoritet eller sexuell minoritet. Förutsättningarna för en mer balanserad utveckling av kyrkans åldersstruktur är bättre än i alternativ A1 och A2.

36 procent motsätter sig denna lösning. De upplever den som en negativ traditionsförändring. Dessa personer tillhör sannolikt de äldre åldersklasserna, männen är något fler än kvinnorna, de bor utanför huvudstadsregionen och har inte många personer i sin vänkrets som hör till en könsminoritet eller sexuell minoritet.

Över hälften av kyrkans medlemmar accepterar att prästen ges rätt att av samvetsskäl vägra viga personer av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap.

B. Kyrkan avstår från sin vigslerätt

Av kyrkans medlemmar understöder endast en mycket liten minoritet att kyrkan avstår från sin vigslerätt. Att avstå från vigslerätten strider mot kyrkans riktlinjer för verksamheten hittills, att vara närvarande i finländarnas liv också i olika skeden av deras liv. En obligatorisk borgerlig vigsel försvagar kyrkotillhörighetens betydelse för de medlemmar vars kontakt med kyrkan är ytlig och främst vilar på förrättningarna i samband med livets vändpunkter. Om kyrklig vigsel är en av de viktigaste orsakerna att höra till kyrkan kommer ett slopande av den att återspeglas i medlemsantalet. Att avstå från vigslerätten innebär också att antalet döpta barn och konfirmander minskar. Till följd av detta börjar kyrkans medlemsantal minska i snabbare takt. Att avstå från vigslerätten innebär en gradvis övergång till en kyrkosyn där medlemskåren i första hand består av personer som aktivt engagerat sig i kyrkans lära och verksamhet. Gränsen mellan troende och icke-troende framhävs, och tröskeln för att bli medlem i kyrkan blir högre. Kyrklig välsignelse av borgerliga äktenskap har inte etablerat sig i den finländska kulturen.

1. Kyrkan har inte längre vigslerätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir desamma och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Denna lösning fråntar majoriteten av kyrkans medlemmar möjligheten att välja önskad vigsselform, kyrklig vigsel. Eftersom välsignelse av äktenskap alltså begränsas till äktenskap mellan man och kvinna medför detta alternativ till denna del inga ändringar i nuläget. De som hör till sexuella minoriteter och könsminoriteter har alltså svårt att uppleva att de är likställda med de andra medlemmarna i kyrkan. Risken för konflikter är

reell, eftersom enskilda präster i strid med denna ståndpunkt även kan bestämma sig för att välsigna borgerliga samkönade äktenskap.

Eftersom personerna i församlingens kärna är engagerade i kyrkans tro och verksamhet hör de till dem som känner till kyrkans tjänster och sannolikt kommer att be kyrkan om välsignelse av sina borgerliga äktenskap.

2. Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Denna lösning behandlar alla medlemmar lika oberoende av sexuell inriktning och kön, men fråntar majoriteten av kyrkans medlemmar möjligheten att välja önskad vigselform, kyrklig vigsel. Eftersom personerna i församlingens kärna är engagerade i kyrkans tro och verksamhet hör de till dem som känner till kyrkans tjänster och sannolikt kommer att be kyrkan om välsignelse av sina borgerliga äktenskap.

C. Kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap

Kyrkan ger upp sina tidigare riktlinjer för verksamheten och vill inte vara närvarande i denna viktiga händelse i sina medlemmars liv.

5.3. Kyrkans teologiska identitet

5.3.1 Teologiska motiveringar

Teologiska meningsskiljaktigheter har historiskt sett varit en realitet inom den utifrån sett enade Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Meningsskiljaktigheterna har gällt och gäller fortfarande exempelvis församlingssynen och frågan om inom vilken grupp en person blir frälst, dopets betydelse för människans pånyttfödelse och frälsning, vigsel av frånskilda personer samt prästvigning av kvinnor. En del av sina teologiska meningsskiljaktigheter har kyrkan lyckats lösa, och en del har de inom kyrkan som tänker annorlunda gått med på att leva med. Hit hör också frågan om det könsneutrala äktenskapet och huruvida kyrkan ska behålla sin vigselrätt eller avstå från den.

Kyrkans gällande undervisning om äktenskapet har uttryckts i flera uttalanden av biskoparna, kyrkomötet och Kyrkostyrelsen.⁸¹ Biskopsmötet konstaterar i sin utredning *Partnerskapslagens följder för kyrkan*:

”Trots sina olika betoningar förenas alla ställningstaganden av två teologiska grundövertygelser som gäller *mänskovärdet* och *äktenskapet*. De kan beskrivas på följande sätt: 1) Gud har skapat varje människa till sin avbild och var och en ska bemötas med respekt och i enlighet med sitt mänskovärde. 2) Gud har skapat människan till man och kvinna och instiftat äktenskapet,

---

⁸¹ Sammandrag av utlåtandena se Partnerskapslagens följder för kyrkan 2010.

som ger den tryggaste uppväxtmiljön för ett nytt livs utveckling, för makarnas samliv och för samhällets välfärd.”

De teologiska skillnaderna i synen på välsignelsen av registrerade partnerskap mellan personer av samma kön delade kyrkan redan efter att partnerskapslagen trätt i kraft år 2002. I och med den könsneutrala äktenskapslagen har frågan breddats till att omfatta även kyrklig vigsel av personer av samma kön samt välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön. Teologiska motiveringar har framförts både för synen på äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna och för äktenskap mellan personer av samma kön. Synsätten motiveras med Bibeln, Luthers ståndpunkter, kyrkans historia samt med både kulturella och samhällseliga aspekter.

Olika betoningar förekommer inom båda synsätten. Nedan ett sammandrag av de centrala teologiska argumenten för båda synsätten.

a) Äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna

För den kristna är Bibeln Guds ord som anses bindande för tron och livet i alla tider och situationer. I Bibeln finns texter som förbjuder homosexuella förhållanden. Alla människor har samma värde oavsett sin sexuella läggning. Alla ska bemötas med kärlek, men äktenskapet kan endast ingås mellan en man och en kvinna. Sexualiteten uttrycks rätt endast i ett heterosexuellt äktenskap. Äktenskapet ses om en given ordning instiftad av Gud. Enligt skapelseteologin har Gud skapat människan som man och kvinna och instiftat äktenskapet. I äktenskapet kompletterar mannen och kvinnan varandra; först i äktenskapet blir mannen och kvinnan en hel människa. Äktenskapets uppgift är att föra vidare det mänskliga liv som Gud skapat, ”var fruktsamma och föröka er”, vilket inte är möjligt på ett naturligt sätt i ett homosexuellt förhållande. Äktenskapet uppfyller sin uppgift som samhällsbevarande institution när det är kopplat till fortplantningsmöjligheten. Efter syndafallet blev en av äktenskapets uppgifter också att förhindra olika former av sexuellt missbruk.

Som den lutherska teologin tolkar det är äktenskapet ett såväl världsligt som andligt stånd instiftat av Gud och hör samtidigt till både trons och kärlekens, dvs. etikens, område. På trons område innebär det här att äktenskapsuppfattningen utgör en del av tros läran. På kärlekens område är frågan däremot kulturbunden och hör till de perifera tingen. Äktenskapet erkänns som tillhörigt den världsliga maktens och etikens område, men med stöd av Luthers uttalanden uppfattas äktenskapet ändå primärt som en fråga som hör till trons och därmed lärans område.

En utvidgning av synen på äktenskapet så att den omfattar även personer av samma kön avviker från kyrkans månghundraåriga tradition och hotar

äventyra kyrkans ekumeniska relationer. Eftersom äktenskapet grundar sig på skapelseordningen kan det inte ändras genom hänvisningar till vetenskapliga forskningsresultat om sexualiteten och inte heller upphävas genom samhälleliga eller kyrkliga beslut. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är enligt kyrkolagen och kyrkoordningen förbunden till Bibeln och de lutherska bekännelseskriterierna. Därför kan kyrkan, oavsett ändringarna i den världsliga lagstiftningen, inte börja viga personer av samma kön eller välsigna äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön.

b) Äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna, men också personer av samma kön kan ingå äktenskap

För en kristen är Bibeln Guds ord. Var och en läser Bibeln i ljuset av kyrkans tradition och dagens tolkningsmiljö. I stället för enskilda bibelverser ska Bibeln läsas utgående från Kristus och Bibelns centrala frälsningsbudskap. Då måste läsaren fråga sig vad Bibelns kärna, budskapet om Kristus, innebär för människosynen och förståelsen av människans mångfaldiga sexualitet. Alla människor har samma värde oavsett sexuell läggning och är på samma sätt skapade till Guds avbild. Äktenskapet ses om en given ordning instiftad av Gud. Skapelseberättelsen är inte i första hand en berättelse om äktenskapets uppkomst, utan om uppkomsten av allt liv och det fortgående skapelsearbete som rör hela skapelsen. Den uppgift att föröka sig som åläggs i Bibeln gäller inte varje individ. Dessutom är det numera möjligt också för personer av samma kön att skaffa barn tillsammans. En argumentation som utgår från skapelseberättelsen kan i stället för på skillnaden mellan könen bygga på förhållandets karaktär. Äktenskapets främsta uppgift är då inte att producera ättlingar utan att förbinda sig till ett gemensamt liv, till omsorg om varandra och till sitt parförhållande.

I den lutherska tolkningen betraktas äktenskapet som ett såväl världsligt som andligt stånd instiftat av Gud.⁸² I motsats till den sakramentala synen betraktas äktenskapet som en trons skola där försoning, nåd och kärlek råder, och där kärleken härskar. Den lutherska teologin gör det möjligt att ändra uppfattningen om äktenskapet och sexualiteten, om det anses handla om krav som hör till kärlekens område eller en omprövning av mänskliga

---

⁸² Förespråkarna av äktenskap mellan personer av samma kön tolkar Luthers skrifter även så att äktenskapet främst hör till det världsliga regementet. Äktenskapet, sättet att ingå äktenskap och äktenskapets innehåll är då inte en fråga som hör till den frälsande trons område. Det är primärt samhället som reglerar äktenskapet. Den kristna vigseln och välsignelsen av äktenskap innebär då en begäran att Gud ska stödja och uppmuntra makarna att leva så att de tjänar och stöder varandra. Kyrkans uppgift är att stödja och välsigna alla människor i de världsliga kall där de lever ut evangeliets budskap. För gifta personer av samma kön uttrycks detta kall i deras parförhållande, och för detta behöver också de Guds välsignelse.

uppfattningar. Eftersom äktenskapet enligt Luther bygger på skapelsen måste det tolkas med hjälp av den naturliga morallagen och den gyllene regeln. Därför kan de konkreta rättsliga bestämmelserna om äktenskapet justeras och de kan förändras i takt med förändringarna i samhället och kulturen. Ett bevis på det här är bland annat vigsel av frånskilda. Med tro avses Guds frälsande evangelium, dess innehåll och mottagande. Om äktenskapet främst anses höra till trons område ska det gå att visa på vilket sätt äktenskapet förmedlar evangeliet och dess löfte.

Kyrkans syn på äktenskapet har inte heller varit statisk utan förändrats under historiens lopp. Vissa kyrkor har godkänt det könsneutrala äktenskapet, vilket betyder att ett beslut till förmån för äktenskap mellan personer av samma kön inte är avvikande i ekumeniska sammanhang. I dagens vetenskapliga debatt brukar man betona att könet förutom dikotomin man-kvinna omfattar ett betydligt bredare spektrum. Det faktum att Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland enligt kyrkolagen och kyrkoordningen förbundit sig till Bibeln och de lutherska bekännelseskriterierna utesluter inte möjligheten att tillåta vigsel även för personer av samma kön och välsigna äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön.

Synpunkterna ovan belyser splittringen inom kyrkan. Bägge synsätten betonar betydelsen av Bibeln, kyrkans bekännelse och tradition, men de slutsatser som dras utifrån dessa skiljer sig åt. Vissa anser att kyrkan kan få en tydlig identitet endast när en viss grad av enhetlighet råder i tolkningarna av tron och livet. Det här väcker frågan om i vilken mån och under vilka förutsättningar det är möjligt att uppnå någon form av samförstånd vad gäller kyrkans undervisning om äktenskapet, och på vilket slags församlings- och kyrkosyn ett sådant samförstånd skulle bygga. Det är utmanande såväl inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland som mellan kyrkorna.

I den lutherska kyrkan i Norge, där väckelserörelserna har en stark ställning, medger man att synen på homofili skiljer sig åt inom kyrkomötet, biskopsmötet och läronämnden (lærenemda). Ingen av dem har dock velat göra det till en fråga som delar kyrkan.⁸³ I Finland har biskop Kaarlo Kalliala föreslagit att kyrkan ska söka en lösning som symboliskt och kulturellt passar så många som möjligt – framför allt dem som frågan närmast berör. Han kommer fram till att en bestående lösning förutsätter en fredlig samexistens mellan två olika äktenskapssyner i en och samma kyrka.⁸⁴ Den teologiska diskrepansen i synen på äktenskapet ska ställas i relation till andra meningsskiljaktigheter inom kyrkan. Det gäller att fråga sig om meningsskiljaktigheten med alla medel bör lösas eller om det går att leva med den, och i så fall under vilka förutsättningar.

---

⁸³ Sammen 2013, 76.

⁸⁴ Kalliala 2017.

Sökandet efter en lösning förutsätter att kyrkan beslutar a) om äktenskapet primärt hör till trosläran eller till de perifera tingen och b) om äktenskapet främst ses som en fråga inom trons område, vilken "grad" av fråga inom trosläran äktenskapet i så fall är, dvs. är det en lärofråga knuten till människans frälsning eller inte. Enligt artikel 7 i den Augsburgska bekännelsen:

"Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangeliets lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är icke nödvändigt, att nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt äro lika. Paulus säger ju: "En tro, (Ef. 4:5–6) ett dop, en Gud som är allas Fader etc."

Med andra ord är uppgiften att hitta de gemensamma nämnare under vilka de som tänker på olika sätt kan leva och fungera tillsammans.

Det avgörande är hur kyrkan fastställer det könsneutrala äktenskapets ställning och betydelse i förhållande till sin egen grundläggande uppgift. Finns det bland dem som tänker annorlunda inom kyrkan förtroende för att också de som har en annan ståndpunkt än de själva vill handla i enlighet med kyrkans grundläggande uppgift? Forskning visar att ömsesidigt förtroende mellan medlemmarna i en gemenskap minskar rädslorna men inte helt undanröjer risken för att enskilda grupper och personer driver sina egna intressen i stället för hela gemenskapens intressen. Möjligheterna till gemensamma beslut och handlingar förbättras i situationer där det gemensamma intresset börjar uppfattas som överensstämmande med det egna intresset.⁸⁵ I äktenskapsfrågan torde lösningen gå att söka i en sammanjämkning av hela kyrkans och de oliktankande gruppernas intressen.

Frågan hur olika alternativa lösningar påverkar kyrkans teologiska identitet hänger på ett väsentligt sätt samman med kyrkans förhållningssätt till sin egen tradition. I kapitel 2.1 i den här utredningen konstaterades att kyrkans syn på äktenskapets natur har förändrats under historiens lopp. Tyngdpunkten har förflyttats från affärsuppbyggelsen och fortplantningsuppgiften till kärleken och tillgivenheten mellan de blivande makarna. Enligt den lutherska synen bygger äktenskapet på makarnas egen vilja – konsensus – som grundar sig på deras självbestämmanderätt. Liksom i den katolska teologin är det inte heller enligt den lutherska synen prästen och vigseln som gör äktenskapet, utan viljans fasthet och det att makarna ger sig själva till varandra. Om äktenskapet inte definieras av fortplantningsrelationen mellan två kön, utan av viljan hos två människor, kamratskapet och givandet av sig själv följer att ett äktenskap enligt definitionen kan vara ett förbund mellan personer av samma kön. Dagens heterosexuella och jämlika äktenskapliga parrelation täcker många aspekter såsom vänskap, kamratskap, beundran och självförverkligande, som tidigare förknippades med vänskapsförhållanden mellan personer av samma kön. Motiveringarna för att förbjuda vissa grupper av människor dessa

---

⁸⁵ Buchan et al. 2011.

allt mer vänskapsbetonade äktenskap har blivit avsevärt uttunnade.⁸⁶ Ett beslut att viga personer av samma kön innebär då att kyrkans tradition inte betraktas enbart som en lösryckt lärofråga utan även i relation till den omgivande kontexten, med vilken kyrkan alltid befunnit sig i växelverkan.

Om kyrkan avstår från sin vigselrätt innebär det samtidigt en förändring i kyrkans syn på äktenskapet, eftersom äktenskapet då tydligt blir en förrättning som överförs till den världsliga maktens område. En sekulariserad syn på kyrkans uppgift står då i centrum. Teologiska motiveringar har inte i någon nämnvärd grad lagts fram som stöd för detta alternativ. Argumenten stöder sig närmast på synen på äktenskapet som en samhälllig institution, som kommer sig av den historiska och kyrkopolitiska situationen vid tiden för Luthers reformation. Om kyrkan avstår från sin vigselrätt kvarstår fortfarande frågan om välsignelse av par som vigts borgerligt. Välsignelsen är just den del av vigselformuläret som ansetts avgörande vid en kyrklig vigsel. Vigselformulärets frågor är desamma som vid en borgerlig vigsel, förutom att frågorna vid en kyrklig vigsel ställs ”Inför Gud, den allvetande, och i denna församlings/dessa vittnens närvaro”. Enligt handboken är den enda skillnaden mellan en kyrklig vigsel och en välsignelse av ett äktenskap att de frågor som ställs till makarna är annorlunda. Om kyrkan kommer fram till att välsigna äktenskap endast mellan en man och en kvinna finns det anledning att fråga sig vilket mervärde ett beslut att avstå från vigselrätten medför jämfört med dagens situation. Om kyrkan beslutar att alla par oavsett kön kan välsignas vore det på sin plats att fråga sig om de också kan vigas.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att frågan om vigselrätten och förutsättningarna för den innebär en möjlighet för kyrkan att på teologiska grunder forma sin identitet i flera olika riktningar. Kyrkan kan antingen avvisa eller tillåta uppfattningar som avviker från den rådande synen inom kyrkan men som baserar sig på samma teologiska grund. Båda lösningarna formar såväl kyrkans identitet som dess praxis och signalerar samtidigt olika kyrkosyner. Hur kyrkans identitet utformas påverkas dels av huruvida man väljer att i arbetet utgå från en självförståelse som är byggd på kyrkans grundläggande uppgift eller på motsättningar, dels på i vilken grad det finns ömsesidigt förtroende och vilja att hitta de gemensamma nämnare under vilka de som tänker på olika sätt om vigselrätten kan leva och verka tillsammans.

5.3.2 Kyrkans missionsansvar och pastorala ansvar

Kyrkan definierar sin egen identitet i de kyrkliga förrättningarna. Trots att prästen i egenskap av vigselförrättare utövar världslig ämbetsmyndighet är det också fråga om en förrättning som utgår ur kyrkans egen identitet.

Som kyrklig förrättning är vigsel till äktenskap en initiationsrit som inte bara gäller dem som ska vigas, utan också deras familjer och närstående. Kyrkohandboken ger anvisningar om hur kyrkliga förrättningar ska gå till. Handboken har setts över med jämna mellanrum. Från och med 1970-talet började man i större utsträckning än tidigare betrakta

---

⁸⁶ Saarinen 2015, 140.

förrättningarna inte bara som en del av prästens normala arbete utan som nya möjligheter att i kyrkans arbete möta dess medlemmar. Målet med förrättningarna har blivit att föra fram det kristna budskapet i föränderliga förhållanden på ett sätt som beaktar den moderna människan och hennes behov. När handboken för förrättningar reviderades i början av 2000-talet betonades det att kasualförrättningarnas yttersta syfte är att till människan förmedla gemenskapen med Gud och Guds försoningsverk. Likaså konstaterades att viljan att vara närvarande vid vändpunkter och högtidsstunder i människans liv har betraktats som den kristna kyrkans uppgift under hela dess historia. Även förrättningarnas pastorala betydelse fördes fram. År 2002 fäste biskopsmötet i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att de kyrkliga förrättningarna utgör en viktig del av gudstjänstlivet och spelar en avgörande roll i gudstjänstfostran, eftersom de för många finländare ofta innebär årets enda gudstjänstbesök.⁸⁷

Enligt den rådande synen utgör förrättningssamtalen en väsentlig del av vigseln och välsignelsen av äktenskap. I den förrättningshandbok som togs i bruk år 2004 betonas förrättningssamtalens betydelse. En präst som förrättar en vigsel ”bör samtala med brudparet om vad äktenskapet är och vad det innebär att be om Guds välsignelse för äktenskapet”.⁸⁸ Kyrkohandboken innehåller ingen motsvarande förpliktelse att samtala med ett par som ska välsignas. Texten innehåller emellertid en hänvisning till att prästen och paret ska komma överens om förrättningens plats och förlopp.⁸⁹

Som förrättning skiljer sig välsignelsen av ett äktenskap från en vigsel till äktenskap främst i fråga om vissa ordalydelser. Ringbönen och ringlöftena saknas i formuläret för välsignelse av äktenskap. Välsignelse av äktenskap kan förrättas även om ingen av makarna hör till en kristen kyrka. Då betonas att prästen i förrättningssamtalet måste se till att vederbörande förstår vad det är fråga om.⁹⁰ Den av biskopsmötet godkända handboken *Inför det heliga – möte med andra religioner vid kyrkliga förrättningar* behandlar välsignelse av mångreligiösa äktenskap även när en av makarna inte är kristen.

I den av biskopsmötet godkända handboken för kyrkliga förrättningar *Du är med mig* delas förrättningssamtalet med paret in i ett vigselamtal och en vigselövning. Handboken beskriver vilka ämnen som kan tas upp i vigselnsamtal: parets gemensamma historia och nuvarande livssituation, äktenskapet som Guds instiftelse, äktenskapets juridiska förutsättningar, den kyrkliga vigselns innebörd och förrättningen, vården av parförhållandet och församlingens stöd efter bröllopet. Handboken framhåller att vigselnsamtal bör föras mellan prästen och paret utan utomstående åhörare, vilket framhäver samtalets personliga och konfidentiella karaktär. Till förrättningssamtalet kopplas också överenskommelserna om praktiska frågor i anslutning till vigseln, såsom platsen, formuläret och musiken. Under vigselövningen går man igenom de praktiska

---

⁸⁷ Hytönen 2005.

⁸⁸ Handboken för kyrkliga förrättningar, 96.

⁸⁹ Handboken för kyrkliga förrättningar, 127.

⁹⁰ Du är med mig 2006, 80.

frågorna i anslutning till vigseln. Förrättningsamtalen handlar alltså inte enbart om övningar inför bröllopet, utan betraktas tydligt som ett pastoralt och själavårdspräglad möte med det par som ska viga.

År 2014 fick Kyrkostyrelsen i uppgift av kyrkomötet att ta fram material som behandlar möten med ombildade familjer i samband med vigsel och som beaktar familjens livssituation och barn. Uppdraget resulterade i materialet *Mahdollisimman mutkattomat suhteet, Virikemateriaalia avioliittoon vihkimiseen tai avioliittoon siunaamiseen uusperheessä* (på finska), som tar upp att vigselförrättningen och välsignelsen av äktenskap ska ge paret vägledning för deras gemensamma liv. Materialet framhäver på ett tydligare och mer detaljerat sätt än anvisningarna i handboken *Du är med mig* olika ämnen som med fördel kan diskuteras med paret. I enlighet med uppdragsbeskrivningen tar texten också upp samtalsämnen som det nya äktenskapets inverkan på barnen, hur man beaktar barnens känslor samt de svårigheter som gemensamt föräldraskap medför i en ombildad familj. Även prästen uppmanas att förbereda sig för samtalet genom att analysera sin egen syn på familjen och sitt eget sätt att hantera besvikelser i livet. Dessutom innehåller stödmaterialet också idéer för att uppmärksamma barnen i själva vigselförrättningen. I kyrkans handböcker om vigsel till äktenskap betonas förrättningsamtalets själavårdsaspekt och pastorala natur starkare när det är fråga om personer som gifter om sig än när ett par gifter sig för första gången. Kyrkan ser vigseln som en möjlighet att stödja par som ska ingå äktenskap när den ena eller båda parterna genomgått en skilsmässa.

Trots att antalet kyrkliga vigslar visar en nedåtgående trend innebar de år 2016 en möjlighet att samtala med uppskattningsvis över 22 300 personer om betydelsen av Guds välsignelse för människors liv och parförhållanden. Motsvarande siffra för dem som valt borgerlig vigsel och välsignelse av äktenskapet var 1 400. Det är svårt att säga i vilken utsträckning denna möjlighet verkligen utnyttjats, men vissa uppgifter framgår av kyrkans fyraårsberättelse 2008–2011. År 2011 fördes förrättningsamtalet i fler än nio fall av tio personligen i form av ett möte inför vigseln eller välsignelsen. Med vart femte par fördes även telefonsamtal och med vart tionde par fördes samtal på elektronisk väg. Vid färre än två procent av vigslarna ordnades inget separat förrättningsamtal. Cirka tre procent av prästerna uppger att de hållit kontakt med vigda och välsignade par också senare antingen per telefon, på elektronisk väg eller på något annat sätt.

Den själavårdande och pastorala uppgift som förknippas med den kyrkliga vigselförrättningen framgår också av handbokens förslag på ämnen som kan behandlas i det tal som hålls under vigselförrättningen. Exempel på sådana ämnen är äktenskapet som Guds gåva och instiftelse, äktenskapets betydelse för makarnas personliga utveckling, familjen som samhällets grundenhet, glädje och tacksamhet, kärlek och trohet, känsla och vilja, ömsesidig förlåtelse, stödet från släktingar och vänner. Dessutom innehåller handboken två korta exempeltal som båda starkt präglas av själavårdsaspekten och det pastorala perspektivet på parförhållandet.

Den kyrkliga vigseln och välsignelsen av äktenskap är en möjlighet för kyrkan till ett pastoralt och själavårdande möte inte bara med de blivande makarna utan även med bröllopgästerna. Trots att handböckerna uppmanar prästerna att främst rikta talet till de blivande makarna uppmanas vigselförrättaren att beakta också bröllopgästerna genom att ta upp vikten av släktingarnas och vännernas stöd till paret. Förrättningens olika element, musiken, bibelverserna, bönerna, talet och välsignelsen berör också de övriga närvarande. Eftersom också personer som inte hör till kyrkan och som inte känner till kyrkans tro och liv eller inte identifierar sig med dem deltar i vigseln, anser kyrkan att den kyrkliga vigselförrättningen också vittnar om Guds kärlek och inbjuder till enhet med Kristus. Enligt uppgifter från statistikblankett A3 deltog över 832 000 personer i kyrkliga vigslar år 2016, vilket innebär i genomsnitt 90 gäster per vigsel. Välsignelserna av äktenskap har haft färre gäster, cirka 50 per förrättning, vilket innebär att kyrkan har nått cirka 59 000 personer på årsnivå.⁹¹

Cirka 300 partnerskap har registrerats årligen. Antalet äktenskap som ingås borgerligt mellan personer av samma kön torde ligga på samma nivå. Om man antar att andelen par som hör till kyrkan motsvarar andelen inom hela befolkningen (72 %) talar vi om cirka 216 par. I Sverige ingås cirka 20 procent av äktenskapen mellan personer av samma kön genom kyrklig vigsel. Om den motsvarande andelen i Finland är i samma storleksklass skulle kyrkans missionerande och pastorala ansvar i samband med kyrklig vigsel eller välsignelse av äktenskap på årsnivå gälla cirka 43 par, dvs. 86 personer av samma kön.

Till kyrkans grundläggande väsen hör att förkunna evangeliet och ansvara för att ta hand om alla sina medlemmar och tjäna dem. Ett beslut att avstå från vigselrätten skulle stå i strid med de senaste årtiondenas trend inom kyrkan, som betonar kyrkans uppgift att möta sina medlemmar i deras olika livssituationer. Trots den sjunkande trenden visar antalet kyrkliga vigslar och enkätens resultat att församlingsmedlemmarna fortfarande uppfattar kyrkan som en kyrka som bär ansvar för sina medlemmar och tjänar dem. För kyrkans identitet är det viktigt hur kyrkan ser på ändringar i samhällets lagstiftning. Anser den att ändringarna medför en möjlighet och/eller skyldighet att begränsa eller utvidga de uppgifter som hör till kyrkans grundläggande väsen?

5.3.3 De ekumeniska kontakterna

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är en kyrka som knyter kontakter till andra kyrkor och arbetar för dem. Kontakter har upprätthållits till andra kyrkor både i Finland och överallt i världen. Kyrkans fyraårsberättelse för perioden 2012–2015 beskriver kyrkans mångsidiga och växande ekumeniska verksamhet. Det könsneutrala äktenskapets betydelse för kyrkornas inre enhet och för gemenskapen mellan dem har uppfattats på olika sätt inom kyrkorna.

I Finland följer de andra kyrkorna med stort intresse den lutherska kyrkans avgöranden i fråga om det könsneutrala äktenskapet. Ortodoxa kyrkan i Finland har inte tagit ställning

---

⁹¹ Allmänt församlingsarbete kyrkliga förrättningar A3 2016.

till hur evangelisk-lutherska kyrkans avgöranden beträffande kyrklig vigsel av personer med samma kön, välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan sådana personer eller ett beslut att avstå från vigselrätten skulle påverka relationerna mellan kyrkorna. Hösten 2014 avbröt Ortodoxa kyrkan i Ryssland åtminstone tillfälligt de officiella lärosamtalen med Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. En orsak som framfördes var den lutherska kyrkans positiva inställning till homosexualitet. Enligt biskopen i den katolska kyrkan handlar ett beslut om att viga personer av samma kön till äktenskap eller välsigna deras äktenskap inte enbart om ändrad kutym, utan ses i den katolska kyrkan som ett läromässigt steg. Ett sådant beslut skadar knappast de goda ekumeniska relationerna mellan den katolska kyrkan och Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, men kommer sannolikt att orsaka bekymmer.

För minoritetskyrkorna är de ekumeniska kontakterna viktiga. Suomen vapaakirkko (Frikyrkan i Finland) är av tradition en mycket samarbetsvillig kyrka, som anser att de kristna ska samarbeta på ett aktivt sätt. Enligt kyrkans ledare kommer den evangelisk-lutherska kyrkans avgöranden att väcka debatt både bland församlingsmedlemmarna i Frikyrkan och i församlingarnas ledande organ. Det är osannolikt att ett eventuellt beslut att viga personer av samma kön skulle leda till att den bryter kontakterna till den evangelisk-lutherska kyrkan. Om Frikyrkan tar avstånd från den evangelisk-lutherska kyrkan måste grunderna vara goda eftersom de båda kyrkornas syn redan nu skiljer sig åt i flera frågor. Frikyrkan anser att det måste gå att göra skillnad mellan avgörande frågor och andra frågor. Äktenskapssynen är ingen frälsningsfråga. De avgörande kärnfrågorna utgör en klass för sig, och i andra frågor måste man acceptera att det finns olika synsätt. Inte heller Pingstkyrkan ser avvikelser från synen på äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna som någon frälsningsfråga, eftersom frälsningen är en fråga som avgörs av Gud och som inte ligger i människans hand. Äktenskapet uppfattas närmast som en moralfråga. Ledarna för bägge kyrkorna ansåg att om den evangelisk-lutherska kyrkan beslutar sig för att viga personer av samma kön kommer det att väcka debatt om de ekumeniska förbindelserna, men knappast avbryta dem. Finska frikyrkorådet har redan diskuterat frågan.

Inom Frikyrkan och Pingstkyrkan betraktas den evangelisk-lutherska kyrkan som en mosaikartad folkkyrka som rymmer olika synsätt. En situation där den lutherska kyrkan tillåter att enskilda präster utifrån sin samvetsfrihet viger personer av samma kön anses vara ett beslut av sekundär grad jämfört med att kyrkan i sin helhet beslutar att viga personer av samma kön. Eftersom kyrkans officiella hållning beträffande vigsel och välsignelse av äktenskap inte ändras, utan det handlar om enskilda prästers agerande, skulle ett sådant avgörande sannolikt väcka debatt närmast om den lutherska kyrkans interna enighet. Inom de fria riktningarna anser man att ett beslut att avstå från vigselrätten närmast innebär att den lutherska kyrkan undviker att ta ställning i själva frågan.

I internationella ekumeniska sammanhang torde inte ett avgörande av Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland varken åt det ena eller andra hållet rubba de ekumeniska kontakterna. De nordiska lutherska kyrkorna, som tagit ställning för den könsneutrala äktenskapssynen, har alla genomgått en utdragen process och har sannolikt förståelse för avgörandet oavsett vilken ståndpunkt Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland intar. Frågan har också delat den lutherska världen. Majoriteten av de lutherska kyrkorna i Asien, Afrika och Östeuropa motsätter sig i enlighet med respektive lands lagstiftning homosexualitet och homosexuella förhållanden. Inom Lutherska världsförbundet har spänningarna kring inställningen till homosexualitet behandlats inom ramen för den så kallade Emmausprocessen. Teologiskt uppfattas detta inte som en fråga som delar kyrkogemenskapen. Dialogen har fortsatt och en del kyrkor har kunnat lösa spänningarna i sina relationer.⁹²

En knapp majoritet av kyrkorna i Borgågemenskapen anser att äktenskapet är ett förbund endast mellan man och kvinna. De lutherska kyrkorna i Island, Norge, Sverige och Danmark och bland anglikanerna Episkopala kyrkan i Skottland är öppna för kyrklig vigsel av personer av samma kön och för välsignelse av deras äktenskap. Sveriges beslut år 2009 väckte indignation i kyrkogemenskapen. Frågan behandlades hösten 2011 vid Borgågemenskapens äktenskapskonsultation som ordnades i Åbo.⁹³ Sedan dess har frågan inte inom gemenskapen varit föremål för någon diskussion åtminstone av officiell natur, trots de danska och norska lutherska kyrkornas beslut. En orsak torde vara att frågan är brännande aktuell inom den anglikanska kyrkan i Wales och England, och en annan orsak på global nivå gränsdragningarna gentemot Episkopalkyrkan i USA på grund av kyrkans avgöranden. Sannolikt har kyrkorna velat hålla låg profil i frågan för att undvika motsvarande gränsgång inom Borgågemenskapen.

På det ekumeniska fältet förstärks kyrkans identitet som en traditionsbunden förändringsmotståndare om den beslutar att behålla vigselrätten och viga endast en man och en kvinna eller välsigna borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna. De som tänker annorlunda placerar då eventuellt kyrkan i det konservativa lägret. Om kyrkan viger personer av samma kön och välsignar borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön bidrar detta däremot till kyrkans identitet som en kyrka i tiden som följer ändringar i samhällets lagstiftning. I det här alternativet kan de som tänker annorlunda kanske räkna in kyrkan i det läger som gett upp traditionerna och följer nutidens förändringar i alltför stor utsträckning. Kyrkan är inte ensam i något av dessa läger.

Om kyrkan avstår från vigselrätten påverkas inte de ekumeniska relationerna. När kyrkan välsignar borgerligt vigda personer av samma kön anses den godkänna det könsneutrala äktenskapet, och då uppstår sannolikt en liknande debatt om välsignelsen som om kyrkan beslutar att viga personer av både olika kön och samma kön. Om kyrkan beslutar att avstå

---

⁹² Se <https://www.lutheranworld.org/family-marriage-and-sexuality>.

⁹³ Porvoocommunion 2011.

från alla äktenskapsrelaterade förrättningar uppfattar sannolikt kyrkorna oavsett konfession beslutet som en exceptionell lösning där kyrkan avstår från sin centrala uppgift att välsigna människor vid en viktig vändpunkt i deras liv.

5.3.4 Alternativ

Sammanfattningsvis kan konstateras att det för kyrkans teologiska identitet är centralt hur och utifrån vilka utgångspunkter kyrkan själv vill stärka sin identitet. I fråga om den teologiska identiteten är det viktigt att vara medveten om att den identitet som kyrkan själv betonar inte automatiskt tolkas på samma sätt av alla dem som kyrkan består av och verkar bland.

Nedan bedöms hur de olika alternativen präglar kyrkans teologiska identitet.

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

Om kyrkan behåller sin vigselrätt, antingen under nuvarande eller förändrade förutsättningar, förstärks kyrkans identitet som en kyrka som tjänar sina medlemmar på olika sätt och som baserar sig på kyrkans självförståelse. Vigselrätten ger kyrkan en möjlighet att uttrycka sin identitet också som missionär kyrka bland de människor som inte känner kyrkans tro och liv eller som inte upplever den som sin egen.

1. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Kyrkans egen identitet är en kyrka som teologiskt sett håller sig till traditionen. För tillfället hör den till majoriteten av kyrkor som motsätter sig könsneutrala äktenskap. De ekumeniska kontakterna fortsätter som tidigare.

Det här alternativet innebär att kyrkan kan sköta sitt missionsansvar och sitt pastorala ansvar i fråga om heterosexuella par och deras närmaste. Den har möjlighet att uppfylla sitt kall att tjäna, hjälpa och stödja sina heterosexuella medlemmar oavsett deras kyrkliga aktivitet. Eftersom välsignelsen är en väsentlig del av vigselförrättningen och också betraktas som förkunnelse av evangeliet fullföljer kyrkan sin grundläggande uppgift bland dessa medlemmar när den viger dem till äktenskap, och vid vigseln på många sätt bland olika människor, sannolikt också människor som inte hör till kyrkan. Det här alternativet innebär att frågan om förhållandet mellan de grundläggande fri- och rättigheterna, människovärdet och evangeliets undervisning ständigt kommer att vara föremål för diskussion. Sexualiteten och heteronormativiteten blir en markör inte bara för den kyrkliga vigseln utan för kyrkan i sig.

Om kyrkan inom sig godkänner två teologiskt motiverade synsätt på vem den kan viga till äktenskap och vems äktenskap den kan välsigna, och om kyrkan tillåter enskilda präster att utifrån deras samvetsfrihet viga också personer av samma kön och välsigna äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön, utsträcks kyrkans missionsansvar

och pastorala ansvar till alla medlemmar oavsett kön och sexuell läggning. Sexualitetens betydelse som identitetsmarkör för kyrkan minskar.

2. Vigslerätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan vigas till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Kyrkans egen identitet framträder som teologiskt sett traditionsbunden och balanserande mellan olika synsätt. Den heteronormativa identiteten försvagas. I fråga om välsignelsen blir kyrkan tvungen att göra eftergifter i en mera öppen riktning, vilket förutsätter ett teologiskt arbete för att klargöra skillnaderna mellan kyrklig vigsel och välsignelse. Kyrkans avgörande torde väcka debatt i de kyrkor som motsätter sig äktenskap mellan personer av samma kön. De ekumeniska kontakterna fortsätter som tidigare.

I fråga om missionsansvaret och det pastorala ansvaret gäller det som konstaterats ovan (A1) också för det här alternativet. Alternativet innebär att kyrkan, visserligen i begränsad utsträckning, utvidgar sitt missionsansvar, sitt pastorala ansvar och sitt kall att tjäna, hjälpa och stödja alla medlemmar oavsett deras sexuella läggning.

3. Vigslerätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan vigas till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Kyrkan är till sin teologiska identitet en kyrka som både håller sig till traditionen och förnyar den. Avgörandet förutsätter att olika teologiska synsätt samexisterar inom kyrkan. Könet blir inte en faktor som på ett exkluderande sätt definierar kyrkans identitet. I internationella ekumeniska sammanhang ansluter sig kyrkan, som i Finland har identiteten som majoritetskyrka, till de kyrkor som förespråkar det könsneutrala äktenskapet och som befinner sig i minoritet. Kyrkans avgörande väcker debatt i de kyrkor som motsätter sig äktenskap mellan personer av samma kön, men de ekumeniska kontakterna består.

Det här alternativet innebär att kyrkans missionsansvar och pastorala ansvar, möjligheten att uppfylla sitt kall att tjäna, hjälpa och stödja, utvidgas till alla kyrkans medlemmar oavsett deras kyrkliga aktivitet och sexuella läggning. Eftersom välsignelsen utgör en väsentlig del av vigsleförrättningen och också betraktas som förkunnelse av evangeliet uppfyller kyrkan utan åtskillnad sin grundläggande uppgift bland medlemmarna när den viger par till äktenskap, och vid vigseln sannolikt också bland människor som inte hör till kyrkan.

B. Kyrkan avstår från sin vigslerätt

Om kyrkan avstår från vigslerätten och håller fast vid välsignelsen av äktenskap innebär det en förändring i kyrkans äktenskapsteologi, att kyrkan frångår en tidigare godkänd linje

som betonat mötet med medlemmarna i deras olika livssituationer, och att kyrkans missionsidentitet och pastorala identitet naggas i kanterna. Äktenskapet blir i högre grad en institution som är åtskild från religionen.

1. Kyrkan har inte längre vigselrätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir desamma och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Kyrkan justerar sin äktenskapsteologi och antar en delvis sekulär syn på äktenskapet. Det här avgörandet kräver teologiska motiveringar som stöd. Ett beslut att begränsa välsignelsen till endast äktenskap mellan man och kvinna förstärker kyrkans heteronormativa identitet. Avgörandet påverkar inte kyrkans ekumeniska relationer.

Eftersom den borgerliga vigseln ger äktenskapet laga kraft är den kyrkliga välsignelsen inte obligatorisk från statens sida, och kyrkan kräver inte heller av sina medlemmar att de låter välsigna sitt äktenskap. När kyrkan avstår från vigselrätten uppfylls missionsansvaret och det pastorala ansvaret, kallelse- och förkunnelseuppgiften också i och med välsignelsen av äktenskap, men för en betydligt mindre grupp människor. Det här alternativet innebär att också det äkta paret sexuella läggning begränsas till vilka människor kyrkan anser att detta ansvar utsträcks samt vilka människor, och på vilket sätt, kyrkan vill tjäna, hjälpa och stödja.

2. Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Kyrkan justerar sin äktenskapsteologi och antar en delvis sekulär syn på äktenskapet. Det här avgörandet kräver teologiska motiveringar som stöd. Synsätten på sexualiteten definierar inte kyrkans egen identitet. Kyrkans beslut att välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön torde väcka debatt i de kyrkor som motsätter sig äktenskap mellan personer av samma kön, men de ekumeniska kontakterna består.

Kyrkan fullföljer sin grundläggande uppgift gentemot sina medlemmar oavsett deras sexuella läggning.

C. Kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap

1. Kyrkan viger inte till äktenskap och välsignar inte äktenskap som ingåtts.

Om kyrkan beslutar att avstå från såväl vigsel som välsignelse av äktenskap antar den en helt sekulär syn på äktenskapet och avsäger sig en del av sin grundläggande uppgift. En totalvägran kan ses som kyrkans yttersta beslut att undvika ett ställningstagande om vigsel till äktenskap för personer av samma kön eller välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön. Därför definieras kyrkans identitet fortsättningsvis av sexualiteten. I ekumeniska sammanhang skulle kyrkan i denna fråga vara marginaliserad och avgörandet skulle högst sannolikt väcka debatt.

5.4. Kyrkans identitet i förhållande till samhället och kulturen

5.4.1 Kyrkan som kulturell och samhällelig påverkare

Den lutherska kyrkan har haft en viktig roll och ställning i det finländska samhällets och den finländska kulturens utveckling. Under århundraden har den skapat och upprätthållit seder och bruk i anslutning till finländarnas vardag och högtider. Genom sin förkunnelse och undervisning har kyrkan också format människornas värderingar, deras uppfattningar om arbete och familj, rätt och fel. Genom kyrkans inverkan är också den finländska kulturen en del av den västerländska kulturkretsen. Kyrkan har spelat en central roll i lokalförvaltningen, utbildningen och fattigvården. I och med moderniseringen och den efterföljande sekulariseringen har kyrkans ställning förändrats. Den institutionella separation som blev allt starkare under 1800-talet innebar att de uppgifter som tidigare skötts av kyrkan överfördes till samhället. Statskyrkoidentiteten fick vika undan och kyrkan började bygga upp sin identitet utgående från folkkyrkosynen. Under det följande århundradet tappade också kyrkan och den lära den representerade ytterligare inflytande och betydelse såväl i samhällslivet som i individernas liv. De snabba samhällsförändringarna har medfört att kyrkan varit tvungen att anpassa sin syn på sin egen ställning och roll i det finländska samhället.

Åsikterna om kyrkans ställning och roll i samhället har varierat under 1900-talet. Tidvis har de politiska partierna offentliggjort egna kyrkopolitiska program där de både erkänt kyrkans betydelse i samhället och i medborgarnas liv och krävt en tydlig åtskillnad mellan kyrka och stat. Inte heller kyrkans egen syn på sin ställning och uppgift har förblivit statisk i de samhällliga och kulturella förändringarna.

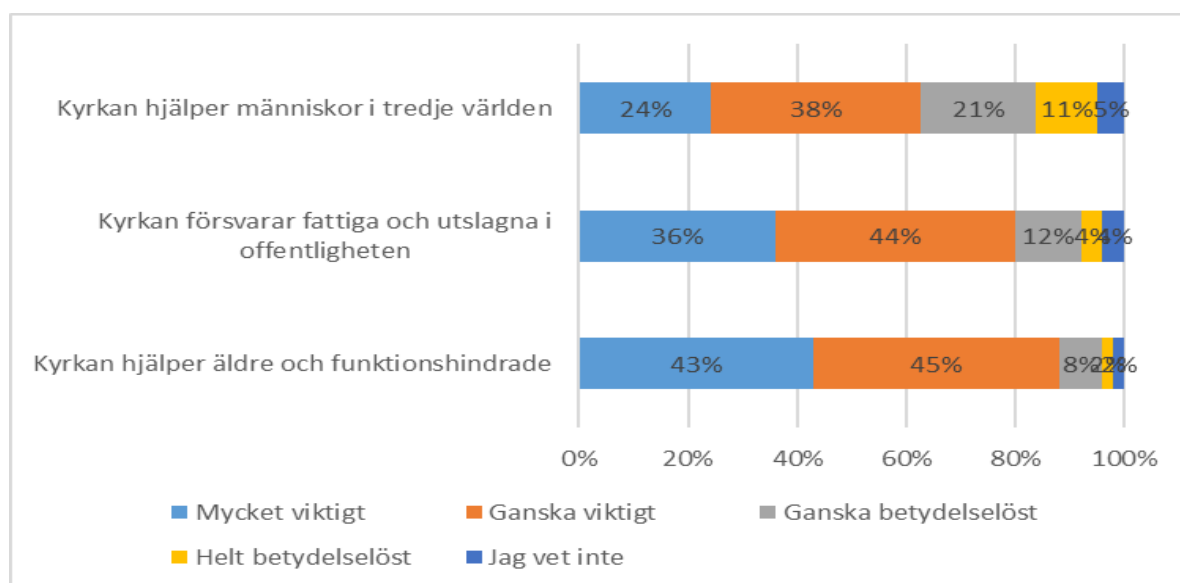
Under 1960-talet började de unga på olika håll i världen ifrågasätta värderingarna och målen i den värld deras föräldrar byggt upp. I Finland riktades de ungas kritik närmast mot tre institutioner som representerade värderingar som var viktiga och centrala för den föregående generationen: försvaret, familjen och kyrkan. Kyrkan betraktades som konservatismens och de reaktionära krafternas högborg. Samtidigt påverkade lanseringen av preventivpillret människornas sexuella beteende. På den ideologiska fronten riktades vänsterns religionsfientlighet också mot kyrkans budskap, som ansågs ha förlorat sin betydelse i den vetenskapsoptimistiska människans liv. Det här tog sig uttryck bland annat i att skolornas religionsundervisning ifrågasattes. Kyrkan hamnade i en försvarsposition där den försökte undvika konflikter och anpassa sig till den allmänt rådande situationen.

Under det följande årtiondet började kyrkans egen syn på sin uppgift i det finländska samhället att förändras. Kyrkan såg det fortfarande som sin primära uppgift att företräda Guds ord bland människorna, men tog samtidigt aktivt ställning även i samhällliga frågor. Kyrkan som tidigare varit föremål för kritik blev nu offentlig debattör. Den här utvecklingen tilltalade emellertid inte alla. Kritiken kom nu inifrån kyrkan: i och med sin samhällsorientering ansågs kyrkan ha avstått från att förkunna evangeliet och från sin

Bibeltrohet. Dessa kritiker betraktade också kyrkans ökande ekumeniska kontakter särskilt med den katolska kyrkan som en avvikelse från den läromässigt rätta linjen.

Kyrkans agerande under 1990-talets ekonomiska depression förstärkte kyrkans identitet som en kyrka som bär sitt sociala ansvar. Samma linje präglad av samhälleligt deltagande har fortsatt under 2000-talet i och med kyrkans flyktingpolitik och vägval att ta ansvar för de svagaste i samhället. Av kyrkans fyraårsberättelser framgår att denna identitet som uppstått genom konkreta handlingar fått stöd av allmänhetens acceptans. Bild 14 visar att kyrkans sociala verksamhet våren 2017 fortsättningsvis var ett viktigt skäl för att höra till kyrkan.

Bild 14. Hur viktiga är följande skäl att höra till kyrkan för dig själv?

Samtidigt har kritiken inifrån kyrkan mot inlägg som framhäver kyrkans sociala ansvar och verksamhet fortsatt.

Undersökningar visar att kyrkans identitet i frågor som rör äktenskapet och familjen har förändrats alltsedan 1970-talet. I den process för att revidera äktenskapslagen som då pågick minskade kyrkans roll som lagstiftningsstyrande institution och kyrkan blev en remissinstans, en röst bland många andra remissinstanser. Vid millennieskiftet hördes kyrkans röst i medierna närmast i sådana äktenskaps- och familjerelaterade frågor där det var känt att kyrkans synsätt skiljde sig från befolkningsmajoritetens syn eller från den syn som rådde i offentligheten. Sociologen Riitta Jallinoja konstaterar att kyrkan i familje frågor fått en säregen roll där den får representera en traditionell, konservativ eller reaktionär ståndpunkt som andra kan förundra och förfasa sig över. Trots att det inom kyrkan fanns olika synsätt i äktenskaps- och familje frågor som skulle ha möjliggjort också en annorlunda identitet tog kyrkan i början av 2000-talet inte aktivt itu med att bygga upp en annorlunda

bild av sig själv.⁹⁴ I äktenskaps- och familjefrågor verkar kyrkan mestadels ha anpassat sig till denna rätt snäva identitet som omvärlden gett den, trots att också annorlunda synsätt visserligen förts fram exempelvis i familjerådgivningsarbetet. Också den aktuella diskussionen om äktenskapet kan ses som ett försök att lösgöra sig från den här rollen.

Förändringarna i samhället och kyrkans verksamhet som både reformvillig och traditionsbevarande kyrka i dessa förändringar har aktualiserat kyrkans interna skillnader i synen på vad som kännetecknar en verklig kyrka samt kyrkans ställning och roll i samhället. Kyrklig vigsel av personer av samma kön och alternativet att avstå från vigselrätten ska ses i denna kontext. Genom och med hjälp av de här frågorna diskuteras nu bibel- och kyrkosynen. Denna typ av gränsdragningar väcker tankar om både den individidentitet de erbjuder och de bredare innebörder de förknippas med. I vilken mån är de också ett sätt att försöka hantera den osäkerhet som samhällsförändringarna medför?

Dagens samhälle har karakteriserats som ett samhälle präglad av perspektivlöshet och osäkerhet. Sociologen Zygmunt Bauman ser osäkerheten som en stark individualiserande kraft. Individens ställs ständigt inför olika val som är förknippade med riskfaktorer och osäkerhet beträffande följderna. Osäkerheten och otryggheten uppstår ur en känsla av vanmakt för att vi inte längre kan kontrollera våra liv som individer och inte heller som grupp. I en sådan situation befriar tydliga åsikter, om de sedan hör ihop med nationalism eller religion, människan från valets kval och skapar en illusion av kontroll över livet. De erbjuder en förklaringsmodell och lösningar inte bara på besvärliga frågor och situationer utan för hela livet.⁹⁵

Situationen kan också analyseras utifrån värderingar och individuella val. Kyrkans fyraårsberättelse för åren 2012–2015 visar att lutherdomen inte enbart i det förflutna format det finländska samhället, folkets värderingar och deras sätt att leva. Trots sekulariseringsutvecklingen har lutherdomen fortsättningsvis ett betydande kulturellt och samhälleligt inflytande, även om den kyrkliga bakgrunden inte alltid känns igen. Det här syns också i de värderingar som rör sexualiteten, äktenskapet och familjen.

Undersökningar som gäller värderingar i anslutning till äktenskapet och familjen visar att värderingarna i ett modernt samhälle kan förbli traditionella trots att tillvägagångssätten förändras.⁹⁶ De förändrade sederna syns i det sexuella beteendet, parbildningen och familjestrukturerna. I vårt samhälle där mångfalden ökar förekommer redan nu många familjemodeller utöver kärnfamiljen bestående av pappa, mamma och barn, och i framtiden förmodas modellerna bli ännu fler. Det här har emellertid inte medfört någon sjunkande status för familjen. Familjens betydelse som viktig enhet med ett värde i sig har bestått samtidigt som familjeformerna och sätten att ordna samlevnaden är förhandlingsbara frågor. Människor kan göra konservativa val om de baserar sig på deras

---

⁹⁴ Jallinoja 2006, 74–76.

⁹⁵ Bauman 1998; 2002; 2007.

⁹⁶ Giddens 1987; Rossi 2014.

fria val.⁹⁷ På det här sättet upprätthåller moderna människor med en världslig världsåskådning traditioner genom sina egna val. Samtidigt innebär det etos som betonar individens val att också andra val som kraftigt skiljer sig från de egna värderingarna och sederna värdesätts. Följden är att toleransen för olika val ökar i samhället.⁹⁸

Förändringarna i samhället och kyrkans förändrade ställning i samhället och individernas liv innebär att människorna i större utsträckning än tidigare generationer är befriade från externa förpliktelser och kan välja om de vill ingå äktenskap, med vem och med hurdana ceremonier. Alternativa livsmodeller och individuella val innebär emellertid inte enbart frihet utan också risker, möjligheten att välja fel. Traditioner upprätthåller kontinuitet. När de förändras eller försvinner betonas det egna valet. I en sådan situation är behovet av expertis uppenbart.⁹⁹ När det gäller äktenskapet svarar kyrkan mot det här behovet av expertis med hjälp av sina riter. Riter hjälper människan att ordna sitt liv. Riternas betydelse som trygghetsskapande ritualer ska alltså inte underskattas.

Kyrkbröllop motiveras ofta med att de är "högtidliga". Genom de symboler som hör till vigselförrättningen ansluter man sig till den religiösa och kulturella traditionen. Eftersom den kyrkliga vigseln har djupa anor i den finländska kulturen erbjuder den en traditionell, trygg modell för att ingå äktenskap. Ett kyrkbröllop upplevs som "rätt" trots att man inte alltid kan sätta ord på vad man menar med det. Den kyrkliga vigseln ses som en del av finländska seder och bruk. Enligt Jallinoja har bröllopets betydelse som initiationsrit förändrats i och med att sexualbeteendet förändrats och samboförhållanden blivit vanligare: bröllopet har blivit en symbol för den sanna, stora kärleken.¹⁰⁰ Trots det ökade antalet borgerliga vigslar har den kyrkliga välsignelsen inte fått lika starkt fotfäste som den kyrkliga vigseln i den finländska kyrkliga traditionen och den finländska kulturen.

Ett samhälle som betonar individens val är både ett hot och en möjlighet för kyrkan. Om kyrkan upplever att medlemmarnas val hotar dess egen ställning och den försöker stärka sin makt som institution i individernas liv genom att diktera vilka lösningar som är tillåtna fjärrar den sig samtidigt från sina medlemmar. Kyrkan blir inte bara i sina värderingar utan också i praktiken en gemenskap av människor som följer normerna, och där individens beslutanderätt och toleransen inom gemenskapen kringkärs. Om kyrkan vågar lita på att de värderingar den upprätthåller kan konkurrera med andra värderingar, och att dess medlemmar är förmögna att göra val som överensstämmer med kyrkans värderingar, kan den vara en öppen kyrka för sina medlemmar. Kyrkan kan då vara en gemenskap med rum för individens beslutanderätt och olika förfarings sätt, men där medlemmarna samtidigt delar kyrkans tro och värderingar.

---

⁹⁷ Mikkola 2003.

⁹⁸ Om familj och värderingar se också Perhe ja avioliitto muutoksessa.

⁹⁹ Beck 1995.

¹⁰⁰ Jallinoja 1997.

I ett föränderligt samhälle har kyrkan som traditionsbevarande institution representerat stabilitet. Ovan konstaterades att människors värderingar förändras långsamt. Trots att riksdagen godkände den könsneutrala äktenskapslagen innebär det inte att alla människor överallt i Finland understöder lagen. En enkät våren 2017 visar på skillnader i synsätt mellan stadsbor och landsortsbefolkning. Homosexualitet och äktenskap mellan personer av samma kön väcker förvirring hos många församlingsmedlemmar. För dem som tänker så innebär ett kyrkligt ställningstagande för det könsneutrala äktenskapet att också kyrkan nu för dem i en riktning de inte kan identifiera sig med. Det finns också anledning att anta att den diskussion som nu förs om kyrkans syn på det könsneutrala äktenskapet inte gäller enbart kyrkan. Eftersom frågan inte längre kan diskuteras i samhälleliga forum efter att lagen godkännts ger debatten om kyrkans syn medborgarna en möjlighet att föra fram avvikande åsikter och synsätt och att bearbeta frågan. Den debatt som förs om kyrkans äktenskapsyn är därmed också ett sätt att anpassa folket till förändringarna i samhället.

Det ökande antalet borgerliga vigslar bland kyrkans medlemmar är ett uttryck för kyrkoinstitutionens försvagade ställning i medlemmarnas liv, och äktenskapet har i motsats till kyrkans undervisning i allt högre grad börjat uppfattas som en sekulär institution. Om paret varit sambor i flera år eller om äktenskapet är det andra eller tredje är det förståeligt att den kyrkliga vigselns karaktär som initiationsrit försvagats. Samtidigt upprätthåller kyrkan och dess riter uppfattningen om den finländska kulturens kontinuitet, som den som vill kan ansluta sig till.

Kyrkan kan motivera ett beslut att avstå från vigselrätten med att den vill minska kyrkans och prästernas myndighetsroller, eftersom dessa håller på att bli onödiga. Ett sådant beslut innebär en förändring, inte bara för kyrkans identitet som bevarare av den finländska kulturens tradition och kontinuitet, utan också för kyrkans ställning i samhället. Kyrkan blir ett av många religiösa samfund, en aktör i den tredje sektorn utan koppling till den offentliga sektorn.

Kyrkans egen syn på sin uppgift har aldrig varit att enbart följa samhället och dess avgöranden. Samtidigt har kyrkan varit tvungen att avgöra i vilken mån och i vilka frågor den velat stärka sin identitet som samhällskritiker och samhällets samvete. Det gäller också frågan om kyrkans vigselrätt. Om kyrkan avstår från vigselrätten på grund av den könsneutrala äktenskapslagen kan det tolkas som en protest mot ett av samhället godkänt förfaringsätt, inte bara från kyrkan själv utan också från samhällets sida. Om kyrkan beslutar att avstå från sin vigselrätt finns det anledning att överväga hur beslutet formar kyrkans identitet i samhället, med andra ord vem, vilket tänkesätt och vilken världsbild kyrkan anses stödja eller motverka genom sin protest.

Ett beslut att avstå från vigselrätten måste också betraktas utifrån kyrkomedlemmarnas rättigheter och religionsfriheten. Även om antalet kyrkliga vigslar minskar vill fortsättningsvis över tiotusen av kyrkans medlemmar varje år gifta sig på det sättet. Är det motiverat att avstå från vigselrätten för att undvika att viga en liten grupp personer av

samma kön, om ett mångdubbelt antal kyrkomedlemmar samtidigt berövas den rätt till kyrklig vigsel som de vill ha? Samhället har erkänt sin religiösa mångfald och för jämlikhetens skull vid sidan av folkkyrkorna också velat beakta de registrerade religiösa samfundens genom att ge dem rätt att viga till äktenskap. Det här har utgjort ett stöd för individernas rättighet och möjlighet att välja på vilket sätt de ingår äktenskap. Det har också stött en positiv tolkning av religionsfriheten som individens rätt att utöva sin religion.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att kyrkans avgöranden i äktenskapsfrågan kan ge upphov till en identitetskonflikt. Att försätta människor i en ojämlik ställning på grund av deras sexuella läggning står i konflikt med kyrkans identitet, som betonar det sociala ansvaret och försvarandet av de svaga. Om kyrkan behåller vigselrätten stärks kyrkans identitet som en kyrka som tjänar individer och samhälle och upprätthåller både religions- och kulturtraditionen. Om kyrkan avstår från vigselrätten förändras den här identiteten.

5.4.2 Alternativ

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

Om kyrkan behåller sin vigselrätt stärks kyrkans identitet som en kyrka som tjänar människorna och samhället och är en central påverkare i det finländska samhället och den finländska kulturen.

1. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Kyrkans identitet som förespråkare för en traditionell och konservativ äktenskapssyn stärks. Uppfattningen att kyrkan upprätthåller stabilitet i en osäker samhällssituation underbyggs. Samtidigt kan det här alternativet upplevas som diskriminering av sexuella minoriteter. Det ger upphov till en identitetskonflikt i förhållande till den kyrkliga identitet som betonar samhällelig rättvisa och att stå upp för de svagare.

2. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

I kyrkans identitet betonas både traditionsbundenheten och en försiktig vilja att leva med den nya situation som det föränderliga samhället medfört. Samtidigt uppstår en hierarkisk konstellation med två klasser av äktenskap. Någon identitetskonflikt uppstår inte i samma grad som med alternativ A1.

3. Vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan viga till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Kyrkan framträder som en kyrka som beaktar samhällsförändringar. Alternativet överensstämmer med den kyrkliga identitet som betonar samhällelig rättvisa och att stå

upp för de svagare. Alternativet stärker kyrkans identitet som ett öppet samfund som välkomnar människor med olika synsätt, och får gensvar från samhällets sida. Samtidigt utmanar alternativet den traditionsbundna kyrkliga **identiteten**.

B. Kyrkan avstår från sin vigselrätt

Om kyrkan avstår från sin vigselrätt innebär det också att kyrkan delvis avstår från sin identitet som en kyrka som tjänar folket. Kyrkan blir ett av många religiösa samfund i den tredje sektorn.

1. Kyrkan har inte längre vigselrätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir oförändrade och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Kyrkan kan uppfattas som en protestgemenskap både internt och externt. Genom detta avgörande visar kyrkan sitt missnöje med samhällets lagstiftning. Kyrkans identitet som förespråkare för en traditionell och konservativ äktenskapssyn som diskriminerar sexuella minoriteter och könsminoriteter stärks.

2. Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Kyrkan kan uppfattas som en protestgemenskap både internt och externt. Genom detta avgörande visar kyrkan sitt missnöje med samhällets lagstiftning. Alternativet överensstämmer med den kyrkliga identitet som betonar samhällelig rättvisa och att stå upp för de svagare.

C. Kyrkan avstår från alla förrättningar i anslutning till ingående av äktenskap

1. Kyrkan viger inte till äktenskap och välsignar inte äktenskap som ingåtts.

När det gäller äktenskapet väljer kyrkan en sekulariserad syn på sin egen roll och ställning i samhället. Alternativet betonar kyrkans identitet som en religiös aktör avskild från samhället.

5.5. Ekonomiska och samhälleliga konsekvenser

5.5.1 Kyrkans personal och ekonomi

Av de föregående kapitlen framgår att konsekvensen kan bli ett minskat medlemsantal oavsett vilket alternativ kyrkan väljer i sitt förhållande till den könsneutrala äktenskapslagen och oavsett om den behåller eller avstår från vigselrätten. Också den oklara och konfliktfyllda situationen avspeglar sig negativt i hela kyrkans framtoning utåt, och högst sannolikt även i medlemsantalet.

Ett sjunkande medlemsantal har ekonomiska konsekvenser. Under fyraårsperioden 2012–2015 ökade kyrkoskatteredovisningarna trots att medlemsantalet sjönk. Förklaringen är att eurobeloppet av förvärvsinkomsterna, pensionerna och de övriga skattepliktiga förmånerna steg under den här perioden och att vissa församlingar höjde kyrkoskatten.¹⁰¹ I framtiden kommer situationen att vara en annan. Redan år 2016 minskade kyrkoskatteredovisningarna med 1,7 procent jämfört med året innan.¹⁰² Som följd av det konkurrenskraftsavtal som ingicks år 2016 kommer tillväxten av de skattepliktiga förmånerna i euro att mattas av betydligt. På lång sikt klarar inte kyrkans ekonomi av medlemsförlusterna utan allvarliga konsekvenser. Om antalet döpta fortsätter minska stadigt kommer medlemsantalet att minska också utan utträdestoppar. De kvarvarande medlemmarnas stigande löner och skatteintäkterna från dem kan inte kompensera de ekonomiska konsekvenserna av sådana medlemsförluster.

Kostnaderna för kyrkliga vigslar täcks av församlingens medel, varav en betydande del utgörs av de redovisade kyrkoskatterna. Om kyrkan avstår från vigselrätten aktualiseras frågan om vad kyrkomedlemmen får för sina kyrkoskatter. Enligt Gallup Ecclesiastica från år 2015 var oviljan att betala kyrkoskatt den fjärde viktigaste orsaken att lämna kyrkan. Om upplevelsorna av medlemskapet i kyrkan och församlingen är få lär antalet utträden ur kyrkan öka om kyrkan avstår från vigselrätten. Det här har i sin tur tydliga konsekvenser för kyrkans ekonomi.

Servicekedjan vid en vigsel sysselsätter flera av kyrkans anställda: kanslipersonalen på pastorskanslierna, prästerna, kantorerna och kyrkvaktmästarna. Dessa grupper har direkt kontakt med paret. Uppgifter som sysselsätter kanslipersonalen är bland annat bokningen av kyrkor och präster samt hindersprövningen. Kyrkvaktmästaren ser till att kyrkorummet är öppet och förberett för förrättningen och ansvarar för att ställa kyrkan i ordning för de följande användarna. Kanslipersonalens arbete inför varje vigsel kräver ungefär en timme arbetstid och kyrkvaktmästarens arbete åtminstone lika mycket. Prästens arbetstid med paret består av den preliminära kontakten, förrättningsamtalen, vigselövningarna och själva vigselförrättningen samt eventuellt deltagande i bröllopfesten. Därtill ska den tid som läggs ner på resor och förberedandet av vigseltalet och vigselförrättningen räknas in i arbetstiden. Kantorerna kommer överens med paret om musiken, övar in musiken och framför den under vigselförrättningen. Numera är musikönskemålen betydligt mer varierande än tidigare och kantorn behöver tid att sätta sig in i den önskade musiken. Enligt Kyrkostyrelsens konservativa uppskattning ovan används 8–12 timmar av de församlingsanställdas arbetstid för varje vigsel. År 2016 var antalet vigslar 11 188, vilket betyder uppskattningsvis 89 504–134 256 arbetstimmar, eller i genomsnitt cirka 223–335 timmar per år och församling. Om den genomsnittliga årliga arbetstiden för en löntagare

---

¹⁰¹ En kyrka med ökade olikheter 2016, 100–101,

¹⁰² Bokslut 2016, 5.

beräknas vara cirka 1 600 timmar kan man uppskatta att cirka 56–84 årsverken inom kyrkan på årsnivå binds upp enbart av vigslar.

Det minskande antalet kyrkliga vigslar innebär att arbetsmängden minskar inom alla ovan nämnda grupper av anställda. Eftersom förändringen är långsam är inte följderna lika tydliga som i en situation där kyrkan beslutar att avstå från vigselrätten. Såväl äktenskapsvälsignelsens nuvarande låga popularitet som det kontinuerligt sjunkande medlemsantalet innebär att det låga antalet välsignade äktenskap sannolikt inte på kort sikt kommer att öka så snabbt att den arbetsinsats de kräver skulle motsvara arbetsinsatsen för vigslar. Om kyrkan beslutar att avstå från vigselrätten kan församlingarna beroende på sin ekonomiska situation bli tvungna att omvärdera sitt behov av arbetskraft och besluta sig för olika grader av nedskärningar.

5.5.2 Kostnader för personer som vigs till äktenskap

Både vigselförrättaren och församlingens vigsellokaler är kostnadsfria för församlingens medlemmar vid en kyrklig vigsel till äktenskap. Även kantorns tjänster är kostnadsfria. Den som ska viga behöver inte heller ersätta församlingens präst eller kantor för resekostnader som uppstår i samband med vigseln eller betala dem dagtraktamente.

Ett beslut att avstå från vigselrätten medför kostnader för det par som ska viga. Kostnaderna består av eventuella rese- och magistratskostnader. En borgerlig vigsel på vigselförrättarens tjänsteställe under tjänstetid är avgiftsfri. År 2017 kostar en vigsel under tjänstetid utanför tjänstestället 150 euro. En borgerlig vigsel utanför tjänstetiden kostar 250 euro. Vigselförrättaren får ersättning enligt statens resereglemente för resekostnader som föranleds av en borgerlig vigsel någon annanstans än i vigselförrättarens lokaler eller utanför tjänstetiden i vigselförrättarens lokaler. Om förutsättningarna för dagtraktamente uppfylls betalas också dagtraktamente till vigselförrättaren. Par som vigs samma dag delar på resekostnaderna. Om dagens alla vigslar utanför tjänstetiden sker på tjänstestället delas resekostnaderna jämnt mellan paren. I annat fall delas resekostnaderna för vigslar som förrättas samma dag men på olika orter i relation till resornas längd. Eventuella kostnader för dagtraktamente delas alltid jämnt mellan paren. Om tjänstestället i fråga finns på parets bostadsort eller i närheten av den orsakar vigselförrättningen inga resekostnader för dem. Som det konstateras i avsnitt 2.3 i denna utredning är alla medborgare för tillfället geografiskt sett inte likställda när det gäller möjligheten till en kostnadsfri borgerlig vigsel. Tillgången till en borgerlig vigsel nära bostadsorten kommer framöver också att påverkas av nedskärningar i magistraternas nätverk av verksamhetsställen.

En övergång till obligatorisk borgerlig vigsel innebär att möjligheterna att välja tid och plats för vigseln är begränsade om paret vill minimera kostnaderna för vigseln. Eventuella kostnader för en borgerlig vigsel och begränsningar i fråga om kostnadsfria vigselplatser och vigseltider väcker frågan om en slopad vigselrätt skulle leda till att färre äktenskap ingås, att de ingås ännu senare än i dag och att samboförhållandenas ställning samtidigt

stärks. Om kyrkan anser att äktenskapet utgör samhällets grundenhet och främjar stabiliteten i samhället finns det anledning att i fråga om vigselrätten också beakta de därmed relaterade ekonomiska omständigheterna och deras följder.

5.5.3 Förhållandet mellan kyrkan och staten

Kyrkan har lösgjort sig från staten gradvis under lång tid och främst på eget initiativ. Förändringarna har tvingat kyrkan att omdefiniera sin identitet i nya situationer. Till exempel har skapandet av folkkyrkoidentiteten sedan slutet av 1800-talet varit ett sätt för kyrkan att hitta sin plats i det finländska samhället. I ett Finland som blir allt mera mångkulturellt har kyrkan utmanats att utvidga sin kyrkosyn och inkludera också människor från andra folk genom att i stället för folkkyrkan tala om "folkens kyrka".

Kyrkans nuvarande samhällliga ställning och förhållandet mellan kyrka och stat kan karakteriseras som stabila. I motsats till tidigare årtionden har de politiska beslutsfattarna under det här årtusendet inte kommit med några initiativ för att ingripa i kyrkans ställning, verksamhetsområde och interna avgöranden. Betoningen av kyrkans autonomi innebär att kyrkans interna avgöranden inte kommer att ha någon direkt inverkan på förhållandet mellan kyrkan och staten.

I samhället betonas för tillfället samarbetet mellan den offentliga, den tredje och den privata sektorn i många frågor. Kyrkan, som befinner sig i gränslandet mellan den offentliga och den tredje sektorn, har en erkänd och uppskattad betydelse för den allmänna välfärden i samhället, inte minst tack vare diakoniarbetet. Kyrkans samhällliga ställningstaganden och åtgärder har gjort den till en likvärdig aktör. I stället för den institutionella differentiering som sekulariseringsparadigmet betonar verkar utvecklingen gå i riktning mot ett växande avtalsbaserat samarbete mellan den offentliga sektorn och kyrkan.¹⁰³ Trots att kyrkan fjärrmat sig från det politiska beslutsfattandet har den antagit en mer proaktiv roll än tidigare i förhållande till de politiska beslutsfattarna när det gäller samhällsfrågor med anknytning till människornas välbefinnande och de värderingar som styr beslutsfattandet. Exempelvis kyrkans påverkansarbete i EU-frågor vittnar om detta.¹⁰⁴

I de samtal som förts inom ramen för den här utredningen har det framkommit att statsmakten inte är förberedd på att kyrkan avstår från sin vigselrätt. Om kyrkan fattar ett sådant beslut kommer lagändringen, såvida den inte är omtvistad, att ta minst cirka 1–2 år i anspråk. För att få antalet borgerliga vigselförrättare att räcka till i hela landet skulle ändringen innebära betydande tilläggskostnader för staten. För tillfället finns det förmodligen inga resurser för så omfattande ekonomiska tilläggsutgifter i statsekonomin. I framtiden skulle det sannolikt bli skattebetalarna som fick stå för kostnaderna för förändringen. Eftersom evangelisk-lutherska kyrkan för tillfället förrättar flest vigslar av de

---

¹⁰³ T.ex. Kallunki 2014.

¹⁰⁴ T.ex. Helander 2017.

religiösa samfundet kommer en eventuell slopad vigselrätt förmodligen att påskynda reformen av hela systemet med borgerlig vigsel.

Om kyrkan inte kan träffa ett avgörande om vigsel av personer av samma kön och välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön är det möjligt att antalet interna tvistefrågor inom kyrkan med anknytning till dessa ökar och leder till olika grader av besvärprocesser. En ständig behandling av kyrkans interna tvistefrågor i samhällets domstolar står inte i linje med lagstiftningen, som betonar kyrkans autonomi. Om tvistefrågor behandlas i olika rättsinstanser kommer det att innebära att statens bestämmande inflytande i kyrkans interna frågor växer, och bidra till bilden av kyrkan som en statskyrka. Kyrkans oförmåga att avancera i ärendet kan också leda till ett ökat tryck från samhällets sida att nå ett avgörande.

5.5.4 Alternativ

Nedan beskrivs hur de ekonomiska och samhällsliga konsekvenserna tar sig uttryck vid olika alternativa avgöranden.

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt

1. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Likaledes välsignar kyrkan borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Det här alternativet medför i princip inga förändringar i kyrkans personal och ekonomiska situation. De som är besvikna på kyrkans beslut träder eventuellt ut ur kyrkan, vilket har ekonomiska återverkningar.

De avgiftsfria tjänster som kyrkan erbjuder minskar vigselkostnaderna för ett heteropar.

Det sätt på vilket kyrkan förhåller sig till att en del av prästerna viger också personer av samma kön till äktenskap i strid med kyrkans officiella linje kan ha flera olika följder. Att frågan ständigt behandlas i sociala medier och i tidningsspaltarna och blir föremål för olika grader av tjänstemannarättsliga åtgärder och domstolsförhandlingar kan leda till utträden ur kyrkan. Rättsprocesser medför också kostnader för kyrkan. De här kostnaderna påverkar kyrkans ekonomi och samhällsliga ställning. Ständiga behandlingar av tvistefrågor i domstolarna minskar kyrkans autonomi och stärker statens makt i kyrkans interna ärenden och bilden av kyrkan som statskyrka.

Kyrkan befinner sig delvis i samhällets marginal eftersom dess äktenskapssyn avviker från linjen i den gällande äktenskapslagen.

2. Vigselrätten består under nuvarande förutsättningar så att endast en man och en kvinna kan viga till äktenskap. Förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Det här alternativet torde inte medföra några förändringar i kyrkans personal. För vigselns del är problemen desamma som i alternativ A1.

Eftersom beslutet att välsigna ett äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön inte accepteras bland alla kyrkans medlemmar kan det leda till utträden ur kyrkan och därigenom till att kyrkans ekonomiska situation försämras.

De avgiftsfria tjänster som kyrkan erbjuder minskar vigselkostnaderna för ett heteropar.

I förhållande till samhället innebär det här beslutet att kyrkans äktenskapssyn avviker från linjen i den gällande äktenskapslagen, även om synen på välsignelsen närmar sig den.

3. Vigselrätten behålls under ändrade förutsättningar så att både en man och en kvinna och två personer av samma kön kan vigas till äktenskap. Också förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Det här alternativet torde inte medföra några förändringar i kyrkans personal. Eftersom kyrkans beslut att viga personer av samma kön och välsigna äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön inte accepteras bland alla medlemmar kan det leda till utträden ur kyrkan och därigenom till att kyrkans ekonomiska situation försämras.

För det par som ska vigas, oavsett kön, minskar kyrkans avgiftsfria tjänster kostnaderna i anslutning till vigseln.

I förhållande till samhället innebär det här beslutet att kyrkans äktenskapssyn ligger i linje med samhällets lagstiftning.

B. Kyrkan avstår från sin vigselrätt

1. Kyrkan har inte längre vigselrätt, men förutsättningarna för välsignelse förblir oförändrade och kyrkan välsignar borgerliga äktenskap endast mellan en man och en kvinna.

Det här alternativet har konsekvenser för kyrkans behov av personalresurser och medför eventuellt också att kyrkans ekonomiska situation försämras, då de som önskar en kyrklig vigsel möjligen anser att de inte får valuta för pengarna de betalar i kyrkoskatt och därför träder ut ur kyrkan.

Ändringen kan orsaka merkostnader för det par som ska vigas, och de ekonomiska följdverkningarna är inte likadana för alla par som ingår äktenskap. Kostnaderna i anslutning till en obligatorisk borgerlig vigsel minskar parets möjligheter att ordna vigseln vid den tidpunkt och på den plats de själva önskar.

För staten innebär ändringen ekonomiska kostnader. Den framhäver också åtskillnaden mellan kyrka och stat och sekulariseringen i samhället.

I förhållande till samhället innebär det här beslutet att kyrkans äktenskapssyn delvis ligger i linje med samhällets lagstiftning.

Att kyrkan ger upp sin vigselrätt innebär att den sekulära synen på förhållandet mellan kyrka och stat stärks.

2. Kyrkan avstår från vigselrätten, men förutsättningarna för välsignelse av äktenskap ändras så att kyrkan välsignar borgerliga äktenskap både mellan man och kvinna och mellan personer av samma kön.

Även det här alternativet minskar kyrkans personalresurser och försämrar eventuellt också kyrkans ekonomiska situation.

Även i det här alternativet kan ändringen orsaka merkostnader för det par som ska vigas, och de ekonomiska följdverkningarna är inte likadana för alla par som ingår äktenskap. Kostnaderna i anslutning till en obligatorisk borgerlig vigsel minskar parets möjligheter att ordna vigseln vid den tidpunkt och på den plats de själva önskar.

För staten innebär ändringen ekonomiska kostnader. Ett beslut att avstå från vigselrätten framhäver åtskillnaden mellan kyrka och stat och sekulariseringen i samhället.

Det här alternativet ligger i linje med samhällets äktenskapslagstiftning.

C. Kyrkan avstår från alla förrättningar i anslutning till ingående av äktenskap

1. Kyrkan viger inte till äktenskap och välsignar inte äktenskap som ingåtts.

Liksom alternativen B1 och B2 minskar även det här alternativet kyrkans personalresurser och försämrar eventuellt också kyrkans ekonomiska situation.

Även i det här alternativet kan ändringen orsaka merkostnader för det par som ska vigas, och de ekonomiska följdverkningarna är inte likadana för alla par som ingår äktenskap. Kostnaderna i anslutning till en obligatorisk borgerlig vigsel minskar parets möjligheter att ordna vigseln vid den tidpunkt och på den plats de själva önskar.

För staten innebär ändringen ekonomiska kostnader. I det här alternativet godkänner kyrkan äktenskapet som en fullständigt sekulär förrättning. Det framhäver också åtskillnaden mellan kyrka och stat och sekulariseringen i samhället.

6. SAMMANSTÄLLNING OCH BEDÖMNING AV ALTERNATIVEN

Kyrklig vigsel i förhållande till äktenskapet som en samhällelig institution

I den evangelisk-lutherska kyrkan har vigseln och synen på äktenskapet förändrats under historiens lopp. Såväl samhällets lagstiftning som den rådande atmosfären i samhället och den politiska situationen har påverkat förändringarna. Pressad av sekulariserade krav har kyrkan försvarat sin vigselrätt med de fördelar den medför för medlemmarna, kyrkan och samhället. I detta har kyrkan också fått statsmaktens stöd.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland företräder en äktenskapsteologi där de teologiska motiveringarna för sättet att ingå äktenskap inte ägnats någon större uppmärksamhet. Den kyrkliga vigseln motiveras med kyrkans kall att tjäna människan och det samhälle där den verkar. Det här kallet har sitt ursprung i kyrkans självförståelse. Den kyrkliga vigseln betraktas som en form av stöd för äktenskapet. Den uppfattas som en väsentlig del av de seder och bruk som finländarna omfattar, där kyrkan är med i de olika skedena av människans livscykel, och som på så sätt stöder parets värderingar och förhållande till religionen. Även politiska, juridiska, ekonomiska och praktiska motiveringar har framförts för den kyrkliga vigseln som ett valbart sätt att ingå äktenskap. Ett system med valmöjligheter anses säkerställa att parets religions- och samvetsfrihet tillgodoses, då det tar hänsyn till individens rätt att välja sättet att ingå äktenskap. Det här systemet har ansetts fungera väl och tjäna vigselparet, kyrkan och samhället.

En kyrklig vigsel får inom evangelisk-lutherska eller ortodoxa kyrkan förrättas av en präst och inom ett registrerat religionssamfund av den som har fått vigselrätt enligt lagen om vigselrätt. Magistratens och tingsrättens personal med vigselrätt är skyldiga att förrätta en borgerlig vigsel. Dessutom kan magistraten enligt behov bevilja personer som inte hör till något samfund vigselrätt. Största delen av vigselförrättarna finns inom evangelisk-lutherska kyrkan. Församlingsnätverket gör det enkelt att ingå äktenskap var som helst i landet. Om kyrkan avstår från vigselrätten måste antalet borgerliga vigselförrättare ökas betydligt.

Antalet ingångna äktenskap har sjunkit stadigt under 2000-talet med undantag av några år. Oavsett hur äktenskapet ingås har också antalet vigslar bland medlemmarna i evangelisk-lutherska kyrkan minskat varje år. År 2016 ingicks 57 procent av kyrkomedlemmarnas äktenskap genom kyrklig vigsel och 43 procent genom borgerlig vigsel. Välsignelse av äktenskap har inte blivit populärt bland de par som gift sig borgerligt. Under 2016 bad endast åtta procent av dem om en kyrklig välsignelse av sitt äktenskap. Eftersom samboförhållanden är så vanliga och äktenskap ingås allt senare i livet har äktenskapets betydelse som rit förändrats. Utifrån det årliga antalet registrerade partnerskap kan det uppskattas att cirka 300 äktenskap per år kommer att ingås mellan personer av samma kön, varav sannolikt endast en del skulle föredra kyrklig vigsel som det primära sättet att ingå äktenskap och endast en del be om kyrklig välsignelse för sitt

borgerliga äktenskap. Det minskande antalet kyrkliga vigslar och de eventuella förändringar som påverkar sättet att ingå äktenskap kan leda till att frågan om kyrkan ska avstå från sin vigselrätt i framtiden mister sin betydelse.

Det könsneutrala äktenskapet och andra kyrkors avgöranden

Förutom de teologiska aspekterna har kyrkornas förhållningssätt till könsneutrala äktenskap även samband med respektive lands lagstiftning om homosexualitet. Under 2000-talet har 25 länder godkänt äktenskap mellan personer av samma kön. Med undantag av Finland har de lutherska kyrkorna i de andra nordiska länderna fattat beslut för könsneutrala äktenskap. De medlemskyrkor i Lutherska världsförbundet som antingen viger personer av samma kön eller välsignar äktenskap/registrerade partnerskap kyrkligt är i minoritet. Också de anglikanska kyrkorna befinner sig i en liknande situation, och skilda åsikter om kyrklig vigsel och välsignelse av personer av samma kön delar det anglikanska samfundet. I katolska och ortodoxa kyrkan är äktenskapet ett sakrament och förstås som ett förbund endast mellan man och kvinna.

Katolska kyrkan i Finland följer katolska kyrkans äktenskapssyn. Ortodoxa kyrkan i Finland håller fast vid den äktenskapssyn som den ortodoxa världen företräder. Enligt samfundsordningen för Frikyrkan i Finland är äktenskapet ett förbund mellan man och kvinna. Samfundsordningen för Pingstkyrkan nämner inte frågan, men även den anser att äktenskapet endast är ett förbund mellan man och kvinna. De här kyrkorna har inte övervägt att avstå från vigselrätten på grund av ändringen av äktenskapslagen.

Alternativa avgöranden i frågan om vigselrätt samt förutsättningar för och konsekvenser av dem

Nedan sammanställs resultaten av utredningen. Oavsett om kyrkan behåller sin vigselrätt eller avstår från den måste kyrkan avgöra vems äktenskap den välsignar. Endast i alternativ C där kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingåendet av äktenskap behöver kyrkan inte ta ställning till vem den viger och vems äktenskap den välsignar.

A. Kyrkan behåller sin vigselrätt och välsignar borgerliga äktenskap

Om kyrkan behåller sin vigselrätt har den flera handlingsalternativ. En del av avgörandena kan leda till påföljder och eventuella rättsprocesser på grund av att präster som agerar i strid med kyrkans gällande vigselpraxis gör sig skyldiga till brott mot tjänsteplikt.

Beroende på vilket alternativ kyrkan bestämmer sig för blir den tvungen att göra olika ändringar i kyrkoordningen och handboken som förutsätter beslut med kvalificerad majoritet.

Den kyrkliga vigseln har ett mycket starkt understöd bland såväl alla finländare som kyrkans medlemmar, och de här människorna vill inte att kyrkan avstår från sin vigselrätt. De kyrkliga förrättningarna utgör en möjlighet för kyrkan att stärka deltagarnas medlemskap i kyrkan. Den kyrkliga vigseln har ett direkt samband med unga människors villighet att delta i konfirmandundervisningen. Vigseln har också ett samband med i vilken

utsträckning föräldrarna låter döpa sina barn. En bibehållen vigselrätt bidrar till kyrkans identitet som en utåtriktad kyrka där medlemskapet snabbt upplevs löna sig. Beroende på personens kyrkosyn kan det här betraktas antingen som en positiv eller en negativ utveckling.

Om kyrkan behåller sin vigselrätt stärks kyrkans teologiska självförståelse av sin uppgift som förkunnare av evangeliet och som en kyrka som tjänar människorna och samhället. Beslutet stöder också kyrkans identitet som en kyrka som upprätthåller religions- och kulturtraditionen och som en central påverkare i det finländska samhället och kulturen.

Rätten att välja en kyrklig eller en borgerlig vigsel säkerställer att vigselparets religions- och samvetsfrihet tillgodoses. Om kyrkan behåller sin vigselrätt påverkar det alternativ som kyrkan väljer endast i liten mån kyrkans ekonomiska situation. Ständiga interna gräl som inte stärker medlemskapet och inte heller lockar någon att bli medlem i kyrkan har sannolikt större konsekvenser.

Hur kyrkan bestämmer sig för att tillämpa sin vigselrätt påverkar också hur kyrkans identitet definieras utifrån. Beroende på vilket avgörande kyrkan träffar kan den i samhällets ögon i hög grad profilera sig antingen utgående från köns- och sexualfrågor eller från sin grundläggande uppgift. Beroende på kyrkans val kan den betraktas som ett samfund som tjänar alla sina medlemmar, som en inkluderande kyrka som kallar alla till gemenskap med nådens Gud, eller som en exkluderande kyrka som undviker besvärliga lösningar och diskriminerar sexuella minoriteter.

B. Kyrkan avstår från sin vigselrätt och välsignar borgerliga äktenskap

Om kyrkan avstår från vigslerätten har den två handlingsalternativ när det gäller välsignelse av äktenskap. Bägge alternativen innebär att kyrkomötet för statsrådet måste föreslå ändringar i äktenskapslagen. Förslag som gäller ändringar i äktenskapslagen förutsätter ett majoritetsbeslut av kyrkomötet. Dessutom behöver ändringar göras i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter beslut med kvalificerad majoritet. Dessutom måste ändringar i kyrkolagen godkännas av riksdagen.

Endast en liten minoritet av kyrkans medlemmar förespråkar ett beslut att avstå från vigslerätten. En obligatorisk borgerlig vigsel kommer att försvaga det kyrkliga engagemanget hos kyrkomedlemmar vars band till kyrkan är svaga och beroende av förrättningarna i samband med livets vändpunkter. Den kyrkliga välsignelsen efter en borgerlig vigsel har inte etablerat sin ställning i den finländska kulturen. Antalet döpta barn och deltagare i konfirmandundervisningen kommer att minska. Det här leder till att medlemmarnas kunskaper om kristendomen försämras, att antalet medlemmar i kyrkan minskar och att de äldre åldersgrupperna dominerar medlemmarnas åldersstruktur. Om kyrkan avstår från vigslerätten leder det till en gradvis övergång till en kyrkosyn där medlemskåren i första hand består av medlemmar som är aktivt engagerade i kyrkans lära

och verksamhet, och tröskeln för att vara medlem i kyrkan kommer att stiga. Beroende på personens kyrkosyn kan det här betraktas antingen som en positiv eller en negativ utveckling.

Ett beslut att avstå från vigselrätten innebär en ändring i kyrkans undervisning om vigsel till äktenskap. Beslutet innebär också att kyrkans teologiska självförståelse och den missionerande och pastorala identitet som uppsökande och tjänande kyrka som bygger på denna självförståelse urholkas, och att man måste avstå från en tidigare godkänd verksamhetsriktlinje. Kyrkans identitet som en kyrka som upprätthåller religions- och kulturtraditionen naggas i kanterna.

Om kyrkan avstår från vigselrätten behöver den inte ta ställning till vem prästerna viger till äktenskap. Beslutet minskar kyrkans och prästernas myndighetsroll. Det här innebär en ändring såväl i kyrkans ställning som i dess identitet som central kulturell påverkare. Kyrkan blir ett av många religiösa samfund i den tredje sektorn.

Det här alternativet framhäver åtskillnaden mellan kyrka och stat. Eftersom människorna inte längre får lika mycket valuta för pengarna när de betalar kyrkoskatt kommer situationen förmodligen att leda till utträden ur kyrkan, vilket i sin tur med tiden kommer att ha ekonomiska konsekvenser för kyrkan. Om kyrkan avstår från vigselrätten medför det kostnader för samhället.

Ett beslut att avstå från vigselrätten utgör också stoff för att definiera kyrkans identitet utifrån. Kyrkan betraktas som en kyrka som undviker besvärliga beslut och avstår från sin egen teologiskt motiverade praxis eftersom andra typer av lösningar skrämmer den. Samtidigt anser förespråkarna för en sekulär världsbild att kyrkan när den avstår från sin vigselrätt inser sin förändrade ställning och roll i det sekulära samhället.

C. Kyrkan avstår från alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap

Det här alternativet innebär att kyrkomötet för statsrådet måste föreslå ändringar i äktenskapslagen. För att föreslå en ändring av äktenskapslagen krävs ett majoritetsbeslut av kyrkomötet. Dessutom behöver ändringar göras i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken. Ändringar i kyrkolagen, kyrkoordningen och handboken förutsätter beslut med kvalificerad majoritet.

Kyrkan behöver inte alls ta ställning i fråga om vigsel och välsignelse av borgerliga äktenskap. Det här alternativet står i strid med de flesta kyrkomedlemmarnas åsikt. Kyrkan behandlar alla sina medlemmar jämlikt genom att förvägra dem alla åtgärder i anslutning till ingående av äktenskap. Antalet döpta och deltagare i konfirmandundervisningen minskar.

Kyrkan försakar en del av sin grundläggande uppgift. Alternativet representerar ett sekulärt förhållningssätt till äktenskapet och innebär att kyrkans teologiska självförståelse

som en kyrka som tjänar människorna urholkas och att kyrkan avstår från en tidigare godkänd verksamhetsriktlinje. På den ekumeniska fronten är beslutet exceptionellt.

Det här alternativet innebär ändringar i kyrkans personal och ekonomiska situation och orsakar kostnader även för samhället. Det framhäver det sekulära samhället, åtskillnaden mellan stat och kyrka.

Kyrkan framträder som en inåtvänd kyrka som är oförmögen till teologiskt arbete kring svåra beslut och som drar sig för avgöranden.

Bedömning av alternativen

Bedömningen utgår från att kyrkans teologi styr dess beslutsfattande i egenskap av trossamfund och att teologin lever och alltid produceras i ett empiriskt sammanhang.

Ingen anledning att avstå från vigselrätten

Utredningens centrala resultat är att **kyrkan inte i nuläget har anledning att avstå från sin vigselrätt**. Ett beslut att avstå från vigselrätten tycks närmast styras av en väjningstaktik och ett sekulariserat synsätt. Teologiska motiveringar har inte i någon nämnvärd grad lagts fram som stöd. Majoriteten av kyrkans medlemmar motsätter sig att kyrkan avstår från vigselrätten. Det här alternativet skulle betydligt urholka kyrkans identitet som en kyrka som tjänar sina medlemmar. Beslutet skulle inte enbart röra kyrkan utan också medföra konsekvenser för samhället. Ett beslut att avstå från vigselrätten löser dessutom inte frågan om välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön.

För ett beslut att behålla vigselrätten talar de teologiska motiveringar som baserar sig på kyrkans självförståelse i dag, medlemmarnas stöd samt ett välfungerande system med rätt att välja hur man ingår äktenskap. Vigselrätten stöder kyrkans identitet som en missionerande, pastoral kyrka som tjänar människorna och samhället, upprätthåller religions- och kulturtraditionen och är en central påverkare i det finländska samhället och den finländska kulturen.

Det är möjligt att uppnå samförstånd om vem kyrkan kan viga till äktenskap och vems äktenskap den kan välsigna, men det kräver kompromisser och ömsesidigt förtroende av dem som betraktar frågan på olika sätt. Beslutet bör vara sådant att personer som företräder olika ståndpunkter upplever att de inte tvingas godkänna en ståndpunkt som står i strid med deras egen, men att de samtidigt ger utrymme för ett synsätt som avviker från deras eget. Majoriteten av kyrkans medlemmar verkar vara redo för ett sådant beslut och villiga att stanna i kyrkan även om de inte understöder alla kyrkans beslut.

Om kyrkan inte klarar av att avgöra vem den ska viga och välsigna på ett sådant sätt att människor med olika synsätt kan enas bakom beslutet blir följden ständiga konflikter inom kyrkan. Kyrkans möjligheter och iver att fokusera på sin grundläggande uppgift att förkunna Guds ord, kalla människor till gemenskap med nådens Gud, dela ut sakramenten, verka för att utbreda det kristna budskapet och förverkliga kärleken till nästan kringskärs

när krafterna och resurserna spills på att gräla. Konflikter ger stoff för en negativ identitetsbestämning som uppstår utanför kyrkan. I offentligheten profileras kyrkan mer utgående från sin syn på kön och sexualitet än utgående från sin grundläggande uppgift.

Alternativ vid bibehållen vigselrätt

Nedan bedöms alternativen om kyrkan behåller vigselrätten.

A1 Vigselrätt under nuvarande förutsättningar. Endast man och kvinna vigs till äktenskap, kyrkan välsignar endast äktenskap som ingåtts borgerligt mellan man och kvinna

Fördelen med det här alternativet är att kyrkan inte behöver ändra sin undervisning om äktenskapet. Nackdelarna är att kyrkan främjar sig från de flesta medlemmarnas synsätt, att ständiga konflikter uppstår på grund av teologiska synsätt och prästers agerande, att rättshandlingar vidtas, att medierna nagelfar frågan och att kyrkan mister medlemmar. Försök att med hjälp av tjänstemannarättsliga påföljder upprätthålla en enhetlig kyrka underbygger identiteten som en heteronormativ kyrka med snäva gränser. Det här alternativet står i strid med kyrkans identitet som betonar social rättvisa och att stå upp för diskriminerade grupper. Kyrkans fokus på sin grundläggande uppgift lider.

På grund av de nackdelar som anförts ovan **kommer det här alternativet i fråga endast om det är möjligt för kyrkan att nå en lösning där den jämsides med sin nuvarande syn anser att också en annorlunda teologiskt motiverad handlingsmodell för vigsel till äktenskap och välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt är möjlig, och tillåter präster med denna syn att i enlighet med samvetsfriheten och sitt teologiska synsätt viga också personer av samma kön och välsigna deras äktenskap som ingåtts borgerligt.** Omnämmandet av en teologiskt motiverad handlingsmodell och samvetsfrihet dokumenteras. Fördelen är att frågan kan lösas på ett sätt som beaktar kyrkans alla medlemmar oavsett deras sexuella läggning. Majoriteten av kyrkans medlemmar understöder den här lösningen med två förfaranden. I stället för uppsplitande gräl kan kyrkan koncentrera sina resurser på att sköta sin grundläggande uppgift.

A2 Vigselrätt under nuvarande förutsättningar. Endast man och kvinna vigs till äktenskap, kyrkan välsignar äktenskap som ingåtts borgerligt oavsett personernas kön

I det här alternativet förutsätter välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön att kyrkans undervisning om äktenskapet ändras. Könsmminoriteter och sexuella minoriteter torde uppfatta beslutet som en eftergift men inte som en lösning i frågan. Majoriteten av kyrkans medlemmar understöder kyrklig välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt oavsett parets kön. För personer som håller fast vid att äktenskapet är ett förbund mellan man och kvinna kan det vara svårt att acceptera välsignelse av äktenskap mellan personer av samma kön eftersom det *de facto* innebär att de accepterar äktenskapet i fråga. I det här alternativet är det fortsättningsvis möjligt att präster som hänvisar till samvetsfriheten ser det som sin uppgift att också viga personer av samma kön. Nackdelarna är desamma som i föregående alternativ (A1). Dessutom träder också de

präster in i bilden som på grund av sin övertygelse eller sitt samvete inte kan välsigna äktenskap som ingåtts borgerligt mellan personer av samma kön. Deras rätt att vägra bör införas i kyrkoordningen. **Det här alternativet är ingen bestående lösning.**

A3 Vigselrätt under förändrade omständigheter. Till äktenskap vigs både man och kvinna och personer av samma kön, kyrkan välsignar äktenskap mellan personer som vigts borgerligt oavsett deras kön

Det här alternativet förutsätter att kyrkan utvidgar sin undervisning om äktenskapet. Fördelen är att kyrkan behandlar alla sina medlemmar jämlikt också i äktenskapsfrågan. Det här alternativet ligger i linje med kyrkans identitet som betonar social rättvisa och att stå upp för diskriminerade grupper.

Majoriteten av kyrkans medlemmar understöder alternativet. I det här alternativet erkänns, visserligen implicit, att det inom kyrkan finns två teologiskt olika äktenskapssyner, om prästens rätt att av samvetsskäl vägra viga och välsigna personer av samma kön införas i kyrkoordningen. Om en sådan bestämmelse införas i kyrkoordningen ska den också föreskriva om rätten för personer av samma kön att vigas kyrkligt. I nuläget **är det här ett svårt alternativ för dem som håller fast vid äktenskapet mellan man och kvinna**, eftersom de inte nödvändigtvis ser rätten att vägra viga som ett tillräckligt tydligt erkännande av synen på äktenskapet som ett förbund endast mellan man och kvinna. Situationen blir inte lättare om kyrkan bestämmer sig för att handboken ska innehålla ett könsneutralt vigselformulär och endast ett formulär för välsignelse av äktenskap.

Slutsatser

Om kyrkan håller fast vid sin vigselrätt är det viktigt för kyrkan, medlemmarna och samhället att ett beslut fattas i frågan. Kyrkan ska besluta a) vilken typ av trosfråga vigsel till äktenskap och välsignelse utgör, huruvida det är en fråga som gäller människans frälsning, b) på vilka grunder och under vilka förutsättningar kyrkan kan godkänna att det inom den förekommer två förfaringsätt vid vigsel till äktenskap och välsignelse av äktenskap som ingåtts borgerligt.

I nuläget inom kyrkan ligger de teologiska synsätten på vem kyrkan kan viga och vems äktenskap den kan välsigna synnerligen långt från varandra. Utredningens resultat är att den i nuläget bästa **kompromissen är det alternativ där kyrkan håller fast vid sin nuvarande praxis men samtidigt godkänner att det inom den också kan finnas en annan teologiskt motiverad handlingsmodell för vem kyrkan kan viga till äktenskap och vems borgerliga äktenskap den kan välsigna:**

- a) man och kvinna vigs till äktenskap, och borgerliga äktenskap endast mellan man och kvinna välsignas
- b) personer av samma kön kan vigas till äktenskap och borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön kan välsignas.

Förespråkarna för båda förfaringssätten kan då leva och verka inom samma kyrka. Finländarnas respekt för individens övertygelse framgår av utredningen och påverkar människornas beredskap att godkänna olika synsätt också inom kyrkan.

För att alla församlingsmedlemmar ska behandlas lika ska stiftet se till att förlovade av samma kön inte själva behöver leta reda på en vigselförrättare.

Enligt utredningen är det möjligt att inom ramen för den här kompromissen gå vidare på fyra sätt:

1) Kyrkan håller fast vid nuvarande praxis men anser att det också finns teologiska grunder för kyrklig vigsel av förlovade av samma kön och för välsignelse av deras borgerliga äktenskap. Inga ändringar görs i kyrkoordningen och handboken, utan ärendet sköts inom ramen för den episkopala tillsynen så att präster med den här synen utifrån sin samvetsfrihet kan viga personer av samma kön, välsigna deras borgerliga äktenskap och vid vigseln ändra omnämmandet av kön i vigselformuläret enligt de anvisningar som biskopsmötet gett.¹⁰⁵ Det här kräver inga stora förändringar.

2) Kyrkan håller fast vid nuvarande praxis men anser att det också finns teologiska grunder för kyrklig vigsel av förlovade av samma kön och för välsignelse av deras borgerliga äktenskap. Inga ändringar görs i kyrkoordningen och handboken, utan ärendet sköts inom ramen för den episkopala tillsynen så att präster med den här synen utifrån sin samvetsfrihet kan viga personer av samma kön, välsigna deras borgerliga äktenskap och vid vigseln ändra omnämmandet av kön i vigselformuläret enligt de anvisningar som biskopsmötet gett.¹⁰⁶ Kyrkans ståndpunkt och prästens samvetsfrihet att viga förlovade av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap dokumenteras i en beslutskläm.

3) Kyrkan avancerar stegvis i frågan. Kyrkan håller fast vid nuvarande praxis men anser att det också finns teologiska grunder för kyrklig vigsel av förlovade av samma kön och för välsignelse av deras borgerliga äktenskap. Inga ändringar görs i kyrkoordningen och handboken, utan ärendet sköts inom ramen för den episkopala tillsynen så att präster med den här synen utifrån sin samvetsfrihet kan viga personer av samma kön, välsigna deras borgerliga äktenskap och vid vigseln ändra omnämmandet av kön i vigselformuläret enligt de anvisningar som biskopsmötet gett. Kyrkans ståndpunkt och prästens samvetsfrihet att viga förlovade av samma kön och välsigna deras borgerliga äktenskap dokumenteras i en beslutskläm. Det kyrkomöte som följer efter det kyrkomöte som fattat beslutet i ärendet tar i slutet av sin mandatperiod emot en lägesbedömning och beslutar hur kyrkan ska gå vidare i frågan.

4) Kyrkan håller fast vid nuvarande praxis men anser att det också finns teologiska grunder för kyrklig vigsel av förlovade av samma kön och för välsignelse av deras borgerliga

---

¹⁰⁵ I den svenskspråkiga handboken gäller det här också formuläret för välsignelse av äktenskap.

¹⁰⁶ I den svenskspråkiga handboken gäller det här också formuläret för välsignelse av äktenskap.

äktenskap. I kyrkoordningen införs en bestämmelse om att kyrkan har två teologiskt motiverade handlingsmodeller: a) man och kvinna vigs till äktenskap och borgerliga äktenskap endast mellan man och kvinna välsignas samt b) personer av samma kön kan viga till äktenskap och borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön kan välsignas. Två vigsselformulär och två formulär för välsignelse av äktenskap utarbetas för handboken. I kyrkoordningen införs en bestämmelse om prästens rätt att av samvetsskäl vägra viga förlovade av samma kön och välsigna borgerliga äktenskap mellan personer av samma kön. Dessutom införs en bestämmelse om rätten för personer av samma kön att viga kyrkligt och få en kyrklig välsignelse för sitt borgerliga äktenskap samt om stiftets skyldighet att se till att det inte faller på det samkönade vigselparets ansvar att hitta en vigsselförrättare.

Om kyrkan inte på något sätt dokumenterar de två handlingsmodellerna leder det första kompromissalternativet lätt till juridiska problem. Dessutom garanterar inte den lösningen att frågan inte också framöver kommer upp till debatt på kyrkomötet. I fråga om det andra kompromissalternativet kan det konstateras att det förekommer avvikande åsikter om hur bindande en kläm är. Det tredje kompromissalternativet ger kyrkan tid och möjlighet att analysera situationen utifrån de erfarenheter som samlas in. Fördelen med det fjärde kompromissalternativet är att kyrkan i egenskap av kyrka tydligt tar ställning i frågan och att den inte är beroende av enskilda biskopar och domkapitel. Samtidigt bör det konstateras att ändringar i kyrkoordningen och handboken är tidskrävande och att kyrkan måste avgöra hur den agerar fram till dess.

De omständigheter som framgått av utredningen talar för att kyrkan bör sträva efter en tydlig och hållbar lösning. Kompromissalternativ 4 skulle då vara det optimala under förutsättning att kyrkan avgör hur man agerar innan de ändringar som görs i kyrkoordningen och handboken träder i kraft. I nuläget, där de olika synsätten i den fråga som utredningsuppdraget gäller ligger synnerligen långt från varandra, kan kompromissalternativ 2 visa sig vara det mest genomförbara.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Abrams, Dominic & Hogg, Michael A. (eds.) *Social Identity and Social Cognition*. Oxford: Blackwell, 1999.

Ajankohtainen asia. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 1966.

Allmänt församlingsarbete, kyrkliga förrättningar A3 2016.

<http://sakasti.evl.fi/sacrista.nsf/sp?open&cid=Content1F9BAC>

Allmänna utskottets betänkande 3/2015 om ombudsinitiativ 2/2015. Den nya äktenskapslagen. Ärendenummer 2015–00245. Kyrkomötet 4.11.2015.

Arki ja arkki. Arkipiispa Jukka Paarmannin juhlapöytäkirja. Helsinki: Kirjapaja, 2002.

Bauman, Zygmunt. *Notkea Moderni*. Tampere: Vastapaino, 2002.

Bauman, Zygmunt. "Postmodern religion?" – *Religion, Modernity and Postmodernity*. Paul Heelas, David Martin & Paul Morris (eds.) Oxford: Blackwell, 1998: 53-78.

Beck, Ulrich. "Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa". – *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.). Helsinki: Vastapaino, 1995: 11-82.

Betänkande av undervisningsministeriets arbetsgrupp Kyrka och stat. Kommittébetänkande 1982:47. Helsingfors 1982.

Biskoparnas brev 84, om familje- och sexualetiska frågor. Helsingfors: 1984.

Biskopsmötets redogörelse med anledning av den nya äktenskapslagen. 31.8. 2016.

Björkstrand, Gustav. *Framtidens folkkyrka. Herdabrev till Borgå stift*. Helsingfors: Fontana media, 2008.

Bokslut 1.1-31.12.2016. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Kyrkans centralfond. Kyrkostyrelsen, 2016

Brown, Rubert & Capozza, Dora (eds.) *Social Identities. Motivational, Emotional and Cultural Influences*. Hove and New York: Psychology Press (Sage), 2006.

Buchan, Nancy R., Brewer, Marilyn B., Gianluca, Grimalda, Wilson, Rick K., Fatas, Enrique and Foddy Margaret. "Global Social Identity and Global Cooperation". *Psychological Science*. 2011 22(6): 821-828.

Davie, Grace. "Is Europe an Exceptional Case?" *The Hedgehog Review. Critical Reflections on Contemporary Culture*. 2006 8/1-2: 23-34.

Davie, Grace. *Religion in Modern Europe. A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Du är med mig.Handledning för kyrkliga förrättningar. Publikationer från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2006:4. Kyrkostyrelsen: 2009.

Emmausprocessen. <https://www.lutheranworld.org/family-marriage-and-sexuality>

Evangelisk-lutherska kyrkans bekännelseskrifter.

Ekumeniska rådet i Finland.

http://www.ekumenia.fi/ekumenian_tietopankki/mika_kirkko_on_kristillinen/

Finlands grundlag. 11.6.1999/731.

Finlands officiella statistik (FOS): Perheet, vuosikatsaus 2015, 4. Maakuntien välillä eroja perhetyypeissä – aviopariperhe silti yleisin. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_004_fi.html

Finlands officiella statistik (FOS): Ändringar i civilstånd. Helsingfors: Statistikcentralen. [hämtad: 27.4.2017]. http://www.stat.fi/til/ssaaty/tau_sv.html

Fjärde kyrkomötets protokoll, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Åbo: Åbo tidnings tryckeri, 1899.

Forsberg, Juhani, Raunio, Antti & Ruokanen, Miikka. "Aloitteen teologisissa perusteluissa on ongelma". Mielipiteet. *Kotimaa* 9.3.2017.

Forsberg, Juhani, Raunio, Antti & Ruokanen, Miikka. "Avioliitolla on luterilaisuudessa luomisteologinen perusta". Mielipiteet. *Kotimaa* 30.3.2017.

Förstärkta biskopsmötets protokoll 7–8.12.1966.

Hall, Stuart. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino, 1999.

Handbok för kyrkliga förrättningar. <http://kyrkohandboken.fi/>

Heikka, Mikko. "Uskon koulu avaa tien ulos avioliittoteologian umpikujasta". Mielipiteet. *Kotimaa* 6.4.2017.

Heikka, Mikko. "Mitä Luther ajatteli avioliitosta?" Mielipiteet. *Kotimaa* 16.3.2017.

Helander, Eila (toim.). *Muutoksen tulkkina. Kirkot ja uskonnollinen elämä osana yhteiskuntaa*. Helsinki: Kirjapaja, 2003.

Helander, Eila. "Finland: Individualistic Religiosity within Tradition". *Youth in Europe II. An international empirical Study about Religiosity*. Berlin: LIT Verlag, 2006: 159-173.

Helander, Eila. "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vaikuttamistoiminta ja Euroopan unioni". *Teologinen aikakauskirja* 2/2017: 149-158.

Hellqvist, Elina & Vähäkangas, Auli. "Rekisteröidyn parisuhteen tunnustaminen kirkollisen keskustelun ja asianosaisten näkökulmista". *Teologinen aikakauskirja* 2/2016: 141-155.

Hiltunen, Kalle. "Eronneiden vihkiminen peruste homoliitoille". Mielipiteet. *Kotimaa* 27.4.2017.

Huokuna, Pekka, Kokkonen, Jarmo & Rehumäki, Pekka. *Vihkioikeusselvityksen tiimoilta koskien rippikoulua ja arvio kirkollisiin vihkimisiin ja avioliiton siunaamisiin käytetystä työstä*. 3.3.2017.

Hytönen, Maarit. "Hur den kristna traditionen förmedlas". Ketola, Kimmo, Hytönen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Luthersk delaktighet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015. Undersökning om kyrkan och finländarna*. Kyrkans forskningscentralens publikationer 125. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 2016: 110-145.

Hytönen, Maarit. *Kirkollisten toimitusten teologia*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 91. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2005.

Häkkinen, Seppo. *Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 108. Diss. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2010.

Inför det Heliga. Möte med andra religioner vid kyrkliga förrättningar. Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 2. Kyrkan och verksamheten. Helsingfors: biskopsmötet, 2013.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B68A4659D22B114FC2257E2E0012D543/\\$FILE/infor_det_heliga.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B68A4659D22B114FC2257E2E0012D543/$FILE/infor_det_heliga.pdf)

Jallinoja, Riitta. *Moderni säädyllyisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Helsinki: Gaudeamus, 1997.

Jallinoja, Riitta. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus, 2006.

Juridisk utredning av följderna av ändringen i äktenskapslagen. Kyrkostyrelsen, Kyrkostyrelsens brev 4/2016 till kyrkomötet. Ärendenr D/134/00.08/2016. 2015-00245.

Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 21/2017: Revidering av namnlagstiftningen.

Juva, Mikko. *Kirkon parlamentti. Suomen kirkolliskokouksen historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1976.

Kalliala, Kaarlo. "Uusi avioliittolaki merkitsee symbolista muutosta". Kolumni. *Turun Sanomat* 23.3.2017.

Kallunki, Valdemar. *Yhteistyön kolmas polku: palvelurooli kirkon yhteiskunnallisen aseman uudistajana*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 40. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 2014.

Kalmijn, Mathijs. "Marriage Rituals as Reinforcers of Role Transitions: An Analysis of Weddings in the Netherlands". *Journal of Marriage and Family* 66 (August 2004), 582-594.

Karhu, Emilia. "Omatunto sekä pakottaa uudistuksiin että jarruttaa niitä". *Uutisessee. Kotimaa* 12.4.2017.

Karttunen, Tomi. *Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien avioliittoon/vihkimiseen Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkoissa*. 10.2.2017.

Keskitalo, Jukka. "Från närvaro till möte". Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa. *En kyrka med ökade olikheter. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015: översikt över kyrkans arbete*. Kyrkans forskningscentralens webbpublikationer 47. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral.

Ketola, Kimmo, Hytönen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Luthersk delaktighet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015. Undersökning om kyrkan och finländarna*. Kyrkans forskningscentralens publikationer 125. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 2016: 110-145.

Kiiski, Jouko. *Rajallinen rakkaus. Suomalaisten teologien käsitykset parisuhteesta*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 97. Tampere: Kyrkans forskningscentral, 2006.

"Kirkkoherroista osa aikoo vihkiä lesboja ja homoja". Kaupunki A 14. *Helsingin sanomat* 31.1.2017.

Komulainen, Jyri. "Avioliittolain muutos haastaa kirkkoa viemään reformaation loppuun". <https://suomenkuvalehti.fi/rajalla/2016/09/19/avioliittolain-muutos-haastaa-kirkkoa-viemaan-reformaation-loppuun/?shared=1087-b6cc1b2d-999>

Kyrkan och registrerade partnerskap. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, betänkande av biskopsmötets arbetsgrupp tillsatt 14.9.2005. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Serie B 2009:1. Helsingfors, 2009.

Kyrkans framtidskommittés betänkande. Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 47. Kyrkan och verksamheten. Helsingfors: Kyrkostyrelsen, 2016

Kyrka och stat-kommitténs betänkande. Kommittébetänkande 1977: 21. Helsingfors, 1977.

Kyrkomötet för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Diskussionsprotokoll. Höstsessionen 2016. Kuopio, 2017. <http://sacrista.evl.fi>

Kyrkolagen. <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/>

Kyrkoordningen. <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/>

Kärlekens gåva. Biskoparnas uttalande om familj, äktenskap och sexualitet. Helsingfors: Kirjapaja 2008.

Kääriäinen, Kimmo, Niemelä, Kati, Ketola, Kimmo. *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kyrkans forskningscentral, 2003.

Laine, Juhana. *Miksi kirkon jäsen valitsee siviilivihkimisen*. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, 2017.

Lempiäinen, Pentti. *Pyhät toimitukset*. Helsinki: Kirjapaja, 2004.

Lutheran World Federation. *The Self-Understanding of the Lutheran Communion. A Study Document*. Geneve: The Lutheran World Federation, 2015.

Lutheran World Federation. *Understanding the Gift of Communion. The Quest for a Shared Self-Understanding of the Lutheran Communion. A Reader*. Geneve: The Lutheran World Federation, 2014.

Luthers lilla katekes. Bilaga: Vigsel till äktenskap

Mahdollisimman mutkattomat suhteet. Virikemateriaalia avioliittoon vihkimiseen tai avioliittoon siunaamiseen uusperheessä.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3966E9>

Mikkola, Teija. *Muuttuvat arvot ja uusi keskiluokka: Tutkimus arvojen mittaamisesta ja monitasoisuudesta*. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia no 241. Diss. Helsinki. Helsinki: Sosiologian laitos.

Muona, Ulla. *"Kirkko on kuitenkin se paikka, jossa minä sanon tahdon": nuorten aikuisten syyt valita kirkollinen avioliittoon vihkiminen*. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, 2008.

Nurmiranta, Eeva-Kaarina. *Pappi tuomiolla: julkisoikeudellinen tutkimus papin opin, virkatoiminnan ja elämän valvonnasta vuosina 1940-1989*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja no 215. Diss. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, 1998.

Ombudsinitiativ till kyrkomötet (1/2017). Utvidgning av kyrkans äktenskapsbegrepp.

"Papit vetoavat omaantuntoon – entä kanttorit?" *KotimaaPro* 7.3.2017.

Partnerskapslagens följder för kyrkan Biskopsmötets utredning för kyrkomötet 2010. Helsingfors: Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 2010.

Pastorala anvisningar för fritt utformad bön med och för personer som registrerat sitt partnerskap. Biskopsmötet, 9.2.2011.

Perhe ja avioliitto muutoksessa. Hytönen, Maarit (red.). Kyrkans forskningscentralis publikationer, 127. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 2017.

Porvoocommunion 2011.

<http://www.porvoocommunion.org/wp-content/uploads/2013/01/Marriage-consultation-consolidated-PDF.pdf>

Ruokanen, Miikka. "Ehdotus ykseyden säilyttämiseksi". *Mielipiteet*. *Kotimaa* 19.1.2017.

Saarinen, Risto. "Avioliiton esteiden poistaminen on luterilaisuuden pitkä linja". *Kanava* 8/2010: 4-8.

Saarinen, Risto. *Oppi luottamuksesta*. Helsinki: Gaudeamus, 2017.

Saarinen, Risto. *Oppi rakkaudesta*. Helsinki: Gaudeamus, 2015.

Sammen. Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv. Utredning fra et utvalg oppnevnt av Bispemøtet i Den norske kirke. 2013.

Seppo, Juha. *Kirkonmies ja muuttuva maailma. Martti Simojoki I*. Helsinki: WSOY, 2013.

Seurakunta linjasi vihkimiskäytäntöjään. Kaupunki A 19. *Helsingin sanomat* 9.2.2017.

Sextonde ordinarie kyrkomötets protokoll, Evangelisk-lutherska kyrkan 1948.

Siviilivaliokunnan mietintö n:o 14. Lausunto avioliittolakikomitean 21. joulukuuta 1972 päätystä mietinnöstä (osamietintö I). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kahdennenkymmenennenensimmäisen varsinaisen kirkolliskokouksen pöytäkirjan liitteet 1973.

Sjätte allmänna kyrkomötets protokoll, Evangelisk-lutherska kyrkan. Åbo: Polytypos, 1909.

Sundback, Susan. "Medlemskap i de lutherska kyrkorna i Norden". Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson (red.), *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*. Stockholm: Verbum, 2000: 34-73.

Utmanad kyrka. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2008–2011. Kyrkans forskningscentralens publikationer 115. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 2012.

Varannan präst vill se könsneutral kyrkolag. Nyheter. Hufvudstadsbladet 24.2.2017.

Vikström, Björn. *Monta rakkautta. Seksuaalisuuden, parisuhteen ja avioliiton teologia*. Helsinki: Kirjapaja, 2016.

Virtaniemi, Asta. *Kirkon vihkimisoikeudesta luopumisen aiheuttamat muutostarpeet säädöksissä*. Muistio, kirkkohallitus. 20.2.2017.

Yli-Opas, Antti. "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittokäsityksestä". *Reseptio. Ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti*. 1/2016: 43-48.

Yli-Opas, Antti. *Avioliiton teologia Englannin kirkossa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuosina 1963-2006*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Tampere, 2010.

Äktenskapsförordningen (820/1987)

Äktenskapslagen. I avdelningen (16.4.1987/411) Ingående och upplösning av äktenskapet.

Äktenskapslagskommitténs betänkande I. Kommittébetänkande 1972: A 21, Helsingfors 1972.

Intervjuer och observationer

Hannu Vuorinen, samfundsledare Suomen vapaakirkko 9.2.2017

Mika Yrjölä, ledare Suomen helluntaikirkko 1.3.2017

Esko Matikainen, verksamhetsledare Suomen helluntaikirkko 1.3.2017

Sini Hulmi, universitetslektor Helsingfors universitet 3.3.2017

Ärkebiskop Leo, Ortodoxa kyrkan i Finland, e-postintervju 9.3.2017

Teemu Sippo, biskop, Katolska kyrkan i Finland 13.3.2017

Antti T. Leinonen, lagstiftningsdirektör Justitieministeriet 4.4.2017

Outi Kemppainen, lagstiftningsråd Justitieministeriet 4.4.2017

Urpo Kangas, professor i civilrätt, Helsingfors universitet 20.4.2017

Joni Hiitola, äldre regeringssekreterare Undervisnings- och kulturministeriet 10.5.2017

Risto Saarinen, professor i ekumenik Teologiska fakulteten vid Helsingfors universitet
16.5.2017

Minna Hietämäki, TD, docent Helsingfors universitet 1.6.2017

Elina Hellqvist, TD Kyrkostyrelsen, e-postintervju 8.6.2017

Kyrkomötets remissdebatt om ombudsinitiativ 1/2017 i plenum 2–5.5.2017

Positionspapper

Timo Junkkaala, TD

Vesa Hirvonen, TD, docent

Riitta Särkiö, TD

Satu Saarinen, FD

Enkät om kyrkans vigselrätt

Genomförd 11–18.4.2017. I Kyrkans forskningscentral's ägo.

I bilagorna presenteras analysmetoderna, variablerna och resultaten från enkäten om kyrkans vigselrätt.

Bilagorna har inte översatts till svenska utan presenteras här endast på finska.

LIITTEET

Liite 1.

Kysely kirkon vihkioikeudesta: Analyysimenetelmät ja muuttujat

Logistiset regressioanalyysit kirkon vihkioikeutta koskevista kysymyksistä

Eri taustatekijöiden, uskonnollisuuden ja kirkon jäsenmotivaation vaikutusta kirkon vihkimisoikeutta koskeviin väittämiin tutkittiin logistisella regressioanalyysillä. Se on tilastollinen menetelmä, jossa selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen (tai sellaiseksi muunnettu useampiluokkainen muuttuja). Selittävät muuttujat sen sijaan voivat olla joko luokiteltuja tai jatkuvia muuttujia. Analyysi tuottaa kertoimia, jotka kuvaavat sitä, kuinka paljon kussakin selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan, kun kaikkien muiden malliin mukaan otettujen muuttujien vaikutus on vakioitu. Luokiteltujen selittävien muuttujien referenssikategoriana oli oletuksena aina järjestyksessä ensimmäinen kategoria.

Analyysiä varten selitettävät muuttujat muutettiin kaksiluokkaisiksi siten, että tarkasteltavana kohdeluokkana oli samaa mieltä oleminen tarkasteltavana olevan väitteen kanssa. Tämä tarkoitti sitä, että Likert-asteikollisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ”osittain samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” saivat uudessa muuttujassa arvon 1 ja muut vaihtoehdot saivat arvon 0. Kysymyksissä 6A–6D, joissa tiedusteltiin vastaajien reaktioita kirkon mahdollisiin toimintamalleihin tulevaisuudessa, kohdemuuttujasta muodostettiin kirkkokriittisyyttä kuvaava dummy-muuttuja. Se sai arvon 1, jos vastaaja oli valinnut vaihtoehdon ”En halua/haluaisi kuulua kirkkoon, joka toimii näin”; muussa tapauksessa muuttujan arvo oli 0.

Logistisen regressioanalyysin tuloksia tulkittiin mallin tuottamien riskikertoimien ja niiden tilastollisen merkitsevyyden perusteella. Riskikertoimet (e^{β}) kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä, eli niin kutsuttua vetosuhdetta (*odds*) kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan.

Analyysissä käytetyt taustamuuttujat ja muuttujamuunnokset

a) Demografiset muuttujat

Analyyseissä käytettiin demografisina taustamuuttujina vastaajan sukupuolta, sukupolvea, koulutustasoa, kotitalouden tulotasoa, asuinpaikkaa sekä uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumista.

Vastaajat luokiteltiin syntymävuoden perusteella neljään luokkaan: 1930–40-luvuilla, 1950-luvulla, 1960–70-luvuilla ja 1980–90-luvuilla syntyneet.

Vastaajien koulutustaso luokiteltiin analyysijä varten kolmeen luokkaan: perusaste, keskiaste ja korkea-aste. Perusasteen suorittaneiden luokkaan sisältyvät peruskoulun lisäksi kansakoulun suorittaneet vastaajat. Keskiasteen suorittaneisiin kuuluvat ammatti-, teknisen- tai kauppakoulun suorittaneet sekä lukion tai opiston suorittaneet henkilöt. Korkea-asteen suorittaneisiin kuuluvat ammattikorkeakoulun sekä yliopiston tai muun korkeakoulun suorittaneet.

Kotitalouden tulotason perusteella vastaajat luokiteltiin pienituloisiin, keskituloisiin ja suurituloisiin. Pienituloisten luokassa vastaajan vuositulot ovat alle 20 000 euroa vuodessa, keskituloisten luokassa 20 000–60 000 euroa vuodessa ja suurituloisten luokassa yli 60 000 euroa vuodessa.

Asuinpaikka luokiteltiin väkiluvun perusteella neljään eri luokkaan: Helsinki, muu yli 50 000 asukkaan kaupunki, pieni (alle 50 000 asukkaan) kaupunki ja muu kunta.

Vastaajat luokiteltiin uskonnollisen yhdyskunnan mukaan joko evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluviin, muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluviin tai uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomiin.

b) Kirkon jäsenyyden summamuuttajat

Pelkästään evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistöön keskittyvissä analyyseissä käytettiin kolmea kirkon jäsenyyden syistä muodostettua summamuuttujaa. Ne perustuvat faktorianalyyysiin, joka tehtiin kysymyksen ”Kuinka tärkeinä pidät seuraavia syitä kuulua kirkkoon omalla kohdallasi” kaikista 19 väittämästä. Pääakselifaktoroinnilla toteutettu analyysi tuotti kolme faktorია.

Ensimmäinen faktori painotti kirkon perinnettä, kulttuurihistoriaa ja auttamista sisältäen seitsemän väittämää: ”Kirkko järjestää lapsille ja nuorille toimintaa”, ”Kirkko auttaa vanhuksia ja vammaisia”, ”Kirkko ylläpitää hautausmaita”, ”Kirkko auttaa kolmannen maailman ihmisiä”, ”Kirkko ylläpitää kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kirkkoja ja kirkkomaita”, ”Kirkko puolustaa julkisuudessa köyhiä ja syrjäytyneitä” sekä ”Kirkko ylläpitää kirkollisten juhlapyhien (joulu, pääsiäinen ym.) kristillistä perinnettä”. Muuttujien konsistenssia mittaava Cronbachin alfa-kerroin oli 0,867.

Toinen faktori painotti kirkon uskoa ja arvoja sisältäen seitsemän väittämää: ”Kirkon opettama usko on minulle tärkeä”, ”Mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen”, ”Kirkko vahvistaa uskoani Jumalaan”, ”Kirkko opettaa kristillistä lähimmäisenrakkautta”, ”Kirkko opettaa oikeita elämänarvoja lapsille ja nuorille”, ”Kirkko ylläpitää kristillisiä arvoja” sekä ”Kirkko ylläpitää toivoa kuolemanjälkeisestä elämästä”. Cronbachin alfa sai arvon 0,936.¹⁰⁷

Kolmas faktori painotti kirkollisia toimituksia ja sisälsi neljä väittämää: ”Mahdollisuus saada lapselle kristillinen kaste”, ”Mahdollisuus toimia kummina”, ”Mahdollisuus kirkkohäihin” ja ”Mahdollisuus saada kirkollinen hautaan siunaaminen”. Cronbachin alfa sai arvon 0,889.

Ennen summamuuttujien muodostamista kaikkien muuttujien vastausasteikko käännettiin siten, että vaihtoehto ”täysin merkityksetön” sai arvon 1, vaihtoehto ”melko merkityksetön” sai arvon 2, vaihtoehto ”melko tärkeä” sai arvon 3 ja vaihtoehto ”hyvin tärkeä” sai arvon 4. Vaihtoehto ”en osaa sanoa” jätettiin pois analyyseistä. Summamuuttujat laskettiin keskiarvoina kullekin faktorille latautuneista väittämistä. Näin ollen kaikkien summamuuttujien arvot vaihtelivat välillä 1–4.

Jatkuvista summamuuttujista muodostettiin lisäksi kaksiluokkaiset muuttujat, jotta voitaisiin tarkastella ryhminä kirkon jäsenyyden eri syitä painottavia. Tätä varten kirkon perinnettä, kulttuurihistoriaa ja auttamista sekä kirkollisia toimituksia koskevien muuttujien asteikot katkaistiin arvon 3,5 kohdalta ja kirkon uskoa ja arvoja koskeva muuttuja arvon 3 kohdalta. Summamuuttujan arvon ollessa raja-arvoa korkeampi uusi muuttuja sai arvon 1 ja sen ollessa matalampi uusi muuttuja sai arvon 0. Kussakin jäsenkategorioissa kyseistä jäsenyyden syytä tärkeänä (arvo 1) pitäviä oli noin kolmannes vastaajista.

---

¹⁰⁷ Väittämä ”Kirkko on osa suomalaista elämänmuotoa” latautui kaikille kolmelle faktorille ja hieman vahvemmin toiselle faktorille, mutta jätettiin pois, koska se ei sisällöllisesti sopinut tähän ulottuvuuteen.

c) Muut taustamuuttajat

Vastaajien uskonnollisuuden indikaattoreina analyyseissä käytettiin kolmea kysymystä, jotka liittyivät Jumalaan uskomiseen, rukousaktiivisuuteen ja Raamatun lukemiseen.

Vastaukset kysymykseen "Uskotko Jumalan olemassaoloon" tiivistettiin kolmeen luokkaan siten, että vaihtoehdot "uskon kristinuskon opettamaan Jumalaan" ja "uskon Jumalaan, joskin varsin eri tavalla kuin kirkko opettaa" muodostivat ensimmäisen luokan "Uskon", vaihtoehdot "en oikein tiedä, uskonko Jumalaan vai en" ja "epäilen Jumalan olemassaoloa" muodostivat toisen luokan "Epäilen" ja viimeinen luokka "En usko" muodostui niistä, jotka olivat valinneet vaihtoehdon "en usko Jumalan olemassaoloon". Vaihtoehto "en osaa/halua sanoa" jätettiin pois analyyseistä.

Rukoilemisen ja Raamatun lukemisen aktiivisuutta mittaavat järjestysasteikolliset muuttajat muodostettiin kysymyksistä "Kuinka usein rukoilet" ja "Kuinka usein luet Raamattua". Vastaajien tuli arvioida rukous- ja raamatunlukuaktiivisuuttaan valitsemalla vaihtoehdoista "päivittäin", "vähintään kerran viikossa", "muutaman kerran kuukaudessa", "vähintään kerran vuodessa", "harvemmin kuin kerran vuodessa" tai "en lainkaan viime vuosina". Vastausvaihtoehtojen asteikot käännettiin siten, että aktiivisuus lisääntyy muuttujan arvon kasvaessa.

Lisäksi analyyseissä käytettiin taustamuuttujana kysymystä "Onko sinulla ystäviä, sukulaisia tai läheisiä työtovereita, jotka avoimesti kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin, tai jotka ovat siitä sinulle henkilökohtaisesti kertoneet". Vastausasteikko käännettiin siten, että vaihtoehto "Ei yhtään" sai arvon 1, vaihtoehto "Kyllä, vähintään yksi" sai arvon 2 ja vaihtoehto "Kyllä, lukuisia" sai arvon 3. Vaihtoehto "en osaa sanoa" jätettiin pois analyyseistä.

Liite 2.

Taulukko 1. Logistinen regressioanalyysi perinteisen avioliittokäsityksen kannatusta selittävistä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa

Selittävä muuttuja: ”Kirkon tulisi edelleen vihkiä avioliittoon vain mies ja nainen”. Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä”.		
Selittävät muuttujat		Riskiluku(e^B)
Sukupuoli	Nainen	2,64⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,35
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,04 ⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,50⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	1,01 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,32 ⁻¹
	Korkea-aste	1,54⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,27
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,12
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	2,09
	Pieni kaupunki	3,33
	Maalaiskunta	2,75
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat	4,70⁻¹
	Uskoa korostavat	4,54
	Toimituksia korostavat	1,47
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,16 ⁻¹
	Ei usko Jumalaan	1,04
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus	1,02
	Raamatun lukeminen	1,21
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen	1,07
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä	1,11
	(Vakiotermi)	1,23
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,353
Luokittelukyky		73,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 2. Logistinen regressioanalyysi avioliittokäsityksen laajentamisen kannatusta selittävästä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa

Selittävät muuttujat			Riskiluku(e^B)
Sukupuoli	Nainen		2,95
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		1,31
	1960-70-luvuilla syntyneet		1,25
	1980-90-luvuilla syntyneet		1,72
	2000-luvulla syntyneet		1,59
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		1,05 ⁻¹
	Korkea-aste		1,23
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		2,08⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		1,72⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		2,08⁻¹
	Pieni kaupunki		2,48⁻¹
	Maalaiskunta		2,15⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat		3,52
	Uskoa korostavat		3,20⁻¹
	Toimituksia korostavat		1,35⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,17
	Ei usko Jumalaan		1,11 ⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus		1,06
	Raamatun lukeminen		1,30⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen		1,06
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä		1,45
	(Vakioitermi)		0,41
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,331
Luokittelukyky			71,6 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,214
N (painotettu)			2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

Taulukko 3. Logistinen regressioanalyysi avioliittoon vihkimisestä luopumisen kannatusta selittävästä tekijöistä kirkon jäsenten keskuudessa.

Selittävät muuttujat			Riskiluku(e^B)
Sukupuoli	Nainen		1,60
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		1,31 ⁻¹
	1960-70-luvuilla syntyneet		1,57⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet		2,30⁻¹
	2000-luvulla syntyneet		1,39 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		1,42 ⁻¹
	Korkea-aste		1,28
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		2,55
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		1,48
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		1,09
	Pieni kaupunki		1,50⁻¹
	Maalaiskunta		2,48⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)		1,51⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)		1,15 ⁻¹
	Toimituksia korostavat (1-4)		1,52⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,14
	Ei usko Jumalaan		2,23
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)		1,06
	Raamatun lukeminen (1-6)		1,32
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)		1,15
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)		1,24
	(Vakiotermi)		0,19
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,155
Luokittelukyky			88,1 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,024
N (painotettu)			2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

Taulukko 4. Logistinen regressioanalyysi uskonnonvapaudella kirkon vihkioikeutta perustelevista

Selittävät muuttujat		Riskiluku(e^B)
Sukupuoli	Nainen	1,70⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,40
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,91
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,60
	2000-luvulla syntyneet	2,69
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	2,27⁻¹
	Korkea-aste	2,65⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,95⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,59⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,91
	Pieni kaupunki	1,59
	Maalaiskunta	2,67
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	1,13 ⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)	1,27
	Toimituksia korostavat (1-4)	2,29
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,07
	Ei usko Jumalaan	1,15⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,01
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,18⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,20
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,42
	(Vakiotermi)	3,39
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,188
Luokittelukyky		81,8 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 5. Logistinen regressioanalyysi vihkitilaisuuden arvokkuudella ja juhluvauudella kirkon vihkioikeutta perustelevista jäsenistä

Selittävä muuttuja: ”Kirkollinen vihkiminen takaa avioliiton solmimiselle sille kuuluvan arvokkuuden ja juhluvauuden”. Tarkastettava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä”.		
Selittävät muuttujat		Riskiluku(e^B)
Sukupuoli	Nainen	1,72⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,15
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,04
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,94⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	8,17⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	2,28⁻¹
	Korkea-aste	1,96⁻¹
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,96⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,83⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,22 ⁻¹
	Pieni kaupunki	1,39
	Maalaiskunta	1,07 ⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	1,38⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)	1,04
	Toimituksia korostavat (1-4)	5,10
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,27
	Ei usko Jumalaan	1,94⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,07
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,06 ⁻¹
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,07
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,11
	(Vakiotermi)	2,80 ⁻¹
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,389
Luokittelukyky		83,5 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 6. Logistinen regressioanalyysi parisuhteen tukemisella vihkioikeutta perustelevista kirkon jäsenistä

Selittävä muuttuja: ”Kirkolliseen vihkimiseen liittyvä avioliiton siunaus tukee parisuhteen onnistumista”. Tarkasteltava luokka muodostettiin niistä, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdot ”täysin samaa mieltä” ja ”osittain samaa mieltä”.		
Selittävät muuttujat		Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen	3,17⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet	(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet	1,17
	1960-70-luvuilla syntyneet	1,17
	1980-90-luvuilla syntyneet	1,96⁻¹
	2000-luvulla syntyneet	2,89 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste	(vertailuryhmä)
	Keskiaste	1,03
	Korkea-aste	1,01
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)	(vertailuryhmä)
	Keskituloinen	1,01 ⁻¹
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)	1,05 ⁻¹
Asuinpaikka	Helsinki	(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki	1,07
	Pieni kaupunki	1,51
	Maalaiskunta	1,04
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)	1,02
	Uskoa korostavat (1-4)	3,46
	Toimituksia korostavat (1-4)	1,69
Jumalausko	Uskoo Jumalaan	(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa	1,55⁻¹
	Ei usko Jumalaan	3,95⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)	1,02 ⁻¹
	Raamatun lukeminen (1-6)	1,18
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)	1,17⁻¹
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)	1,26
	(Vakiotermi)	34,12
Selitysaste	Nagelkerke R ²	0,442
Luokittelukyky		76,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo	0,000
N (painotettu)		2311
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>		

Taulukko 7. Logistinen regressioanalyysi perinteisen avioliittokäsityksen kannalla olevista, jotka eivät haluaisi kuulua muunlaiseen kirkkoon

Selittävät muuttujat			Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen		3,53⁻¹
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		2,32
	1960-70-luvuilla syntyneet		3,50
	1980-90-luvuilla syntyneet		6,56
	2000-luvulla syntyneet		18,92
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		1,32 ⁻¹
	Korkea-aste		1,13
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		1,39
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		1,14
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		1,81 ⁻¹
	Pieni kaupunki		1,11 ⁻¹
	Maalaiskunta		2,54 ⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)		9,42⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)		2,42
	Toimituksia korostavat (1-4)		1,25
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,10 ⁻¹
	Ei usko Jumalaan		6,58⁻¹
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)		1,13
	Raamatun lukeminen (1-6)		1,26
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)		1,00
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjä (1.3)		1,68
	(Vakiotermi)		4,29
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,324
Luokittelukyky			82,3 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,009
N (painotettu)			988
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

Taulukko 8. Logistinen regressioanalyysi laajennetun avioliittokäsityksen kannalla olevista, jotka eivät haluaisi kuulua muunlaiseen kirkkoon

Selittävät muuttajat			Riskiluku (e^B)
Sukupuoli	Nainen		4,63
Sukupolvi	1930-40-luvuilla syntyneet		(vertailuryhmä)
	1950-luvulla syntyneet		1,41 ⁻¹
	1960-70-luvuilla syntyneet		1,22 ⁻¹
	1980-90-luvuilla syntyneet		1,28 ⁻¹
	2000-luvulla syntyneet		1,13 ⁻¹
Koulutustaso	Peruaste		(vertailuryhmä)
	Keskiaste		1,37 ⁻¹
	Korkea-aste		2,14
Tulotaso	Pienituloinen (< 20 000 e/v)		(vertailuryhmä)
	Keskituloinen		4,67
	Suurituloinen (> 60 000 e/v)		6,84
Asuinpaikka	Helsinki		(vertailuryhmä)
	Yli 50 000 as. kaupunki		1,45⁻¹
	Pieni kaupunki		4,47⁻¹
	Maalaiskunta		6,42⁻¹
Jäsenyyden peruste	Palvelutyötä korostavat (1-4)		1,13 ⁻¹
	Uskoa korostavat (1-4)		1,84⁻¹
	Toimituksia korostavat (1-4)		1,10 ⁻¹
Jumalausko	Uskoo Jumalaan		(vertailuryhmä)
	Epäilee Jumalan olemassaoloa		1,38
	Ei usko Jumalaan		2,97
Uskonnollisuus	Rukousaktiivisuus (1-6)		1,22⁻¹
	Raamatun lukeminen (1-6)		1,14
	Seurakunnan toimintaan osallistuminen (1-6)		1,48
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen tunteminen	Tuntee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä (1.3)		1,72
	(Vakiotermi)		6,42⁻¹
Selitysaste	Nagelkerke R ²		0,403
Luokittelukyky			83,4 %
Mallin sopivuus	Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo		0,041
N (painotettu)			1245
<p>Taulukon lukuohje: Riskiluvut (e^B) ovat vedonlyöntisuhteita, jotka kertovat, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden yksikön tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan kohdeluokkaan. Riskiluku kuvaa siis suhteellista riskiä. Jos riskiluku on 1, se kertoo, että todennäköisyydet ovat 1/1. Jos kerroin on esimerkiksi 3, se tarkoittaa, että riski kasvaa kolminkertaiseksi. Vertailun helpottamiseksi yhtä pienemmät kertoimet on merkitty käänteislukuna (1/x). Toisin sanoen yläindeksillä merkityt luvut kertovat, että muuttuja korreloi negatiivisesti selitettävään muuttujaan ja yhden yksikön kasvu <i>pienentää</i> riskiä kuulua selitettävään luokkaan. Jokainen riskiluku kertoo kyseisen muuttujan itsenäisen selitysvoiman, kun kaikki muut malliin otetut tekijät on otettu huomioon, eli vakioitu. Lihavoidut muuttujat ovat tilastollisesti merkitseviä 95 %:n luottamustasolla.</p>			

